

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Søborg-Gilleleje
Menigheder
gennem 700 Aar

pp spec
4
borg

Stee

TILEGNET SJÆLLANDS BISKOP
HARALD OSTENFELD
KIRKESAGENS TROFASTE
FORKÆMPER

KØBENHAVN. J. D. QVIST & KOMP. (EJNAR LEVISON)

E. STEENVINKEL-SVENDSEN:

KIRKEMINDER OG PRÆSTELIV

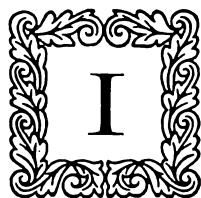
*SØBORG-GILLELEJE
MENIGHEDERS HISTORIE
GENNEM 700 AAR*

KRÖNET HELGENINDE
I SØBORG KIRKES
HOVEDSKIB

CHRISTIAN F. RØMER'S FORLAG :: KØBENHAVN 1925

Anledning af Søborg Kirkes 700 Aars Jubilæum har Menighedsraadet besluttet at udgive nærværende Bog — som et Festskrift — omhandlende Menighedernes og Præsternes Liv og Virke. For et rundeligt Bidrag til Bogens Udgivelse fortjener Søborg—Gilleleje Sogneraad en særlig Tak. Pastor GARDES Bog: „Efterretninger om Søborg—Gillelejes Præstekald“ (den findes i Præstegaardens Arkiv) har været et fortræffeligt Kildeskrift. Endvidere Liber daticus (Embedsbogen) og Journalen samt — efter Reformationen — Minder samlede efter nulevende Mænds og Kvinders Hukommelse. Provst Raaschous og Pastor Krag's Familie samt Provstinde Andersen har velvilligst stillet Oplysninger til Raadighed, som danner Grundlaget for den nyere Tid. De gamle, som kan fortælle om Sognets Liv i henrundne Dage, er snart talte; saa det er sikkert i den 11te Time, at denne Bog fremkommer.

Slottet er sunket i Grus, alene de store Ruiner fortæller om Kongeborgens Herlighed i gamle Dage.

Søborg „*Købstad*“ er nu en lille stille Landsby, som Trafikken og Jernbanerne omhyggelig er gaaet udenom, medens Gilleleje er blevet Knudepunkt for 2 Banelinier og næsten har faaet Købstadspræg.

Søen er delvis udtørret. Moradset er blevet til Eng, Slotsengene til Agerjord. Alene det gamle ærværdige *Guds Hus* har trodset Tidens fortærende Møl og Rust. Maatte Evangeliet herfra altid lyde rent og purt, saa at der kan opbygges et Samfund af levende Stene, paa den gamle Kirkes Bekendelse: „Du er Kristus, den levende Guds Søn“.

Træd stille over Kirkegulv. Her tøver Tidens Trin.
Ind over Rummets hvide Væg staar Solens varme Skin
og tegner Rudenet og spidse Buer.
Her traadte de andægtigt ind og satte sig paa Bænkens Balk
og saa det samme Spil af Sol henover Væggens hvide Kalk —
de Folk, der smuldrer under Jordens Tuer.

Her har de siddet Slægt paa Slægt i Visnen og i Vækst
og aandet ud i Salmens Brus og hørt den samme Tekst,
som den Guds Mand i Dagens Lektie skriver.
Der er endnu en Genlyd gemt i Kirkens svale Rum
af Bibelord og Salmesang og Rigets Evangelium,
en Røsters Røst, som er og var og bliver.

Her har de siddet Slægt paa Slægt i Glæde og i Sorg
og fundet Haabets Ankergrund og Troens faste Borg
og hørt den Røsters Røst fra Bjergene hensuse.
Her har de drømt en Lykkedrøm og knælet for Guds Alterfod.
Her har de traadt de tunge Trin og gaet med bestyrket Mod
velsignet hjem igen til deres Huse.

Af Mads Nielsen: Paa Kirkesti.

SLOTTET OG BYEN

SØBORG SOGN dannede i Oldtiden en Halvø, der strakte sig ud i Søborg Sø, der var mindst dobbelt saa stor som nu. Et snævert Udløb med Forbindelse til Kattegat fandtes ved Gilleleje og en Forbindelseslinie mod Øst til Hulerød Fjord (muligt Haløre), som den Gang skar sig ind i Landet. Allerede i Oldtiden har denne Halvø sikkert været en befæstet og omstridt Plet. Den laa i en central Del af Nordsjælland — med let Adgang til Kattegat, men vanskeligt tilgængeligt for en Fjende udefra. Større og mindre Øer i den nordlige Del af Fjordens Bredning vanskeliggjorde Sejladsen for den ikke stedkendte Fjende. Fra Landsiden kunde Halvøen med Lethed befæstes og forsvares. Søens Fisk og Skovens Vildt har ydet Levnedsmidler i rigeligt Maal. Storskovens Gavntræ og Brændsel har leveret Materiale til Befæstningerne og Slottet, som senere her blev opført. At der har rørt sig et rigt Dyreliv her, og at Egnen allerede i Stenalder og Bronzealder har været stærkt befolket, derom vidner de talrige Fund af Oldsager og forhistoriske Mindesmærker, som nu findes paa Musæerne. *Hvornaar er nu Søborg Slot opført?* Ja — over en af Slottets Yderporte i yderste Befæstningslinie skal der have staaet den bekendte Indskrift:

*„Vixit Aristoteles et Alexander dominatur
 Dum per gentiles castrum Søborg fabricatur“.*

(„Medens Aristoteles levede, og Alexander herskede,
 Byggedes Søborg Slot af barbariske Folkeslag.“)

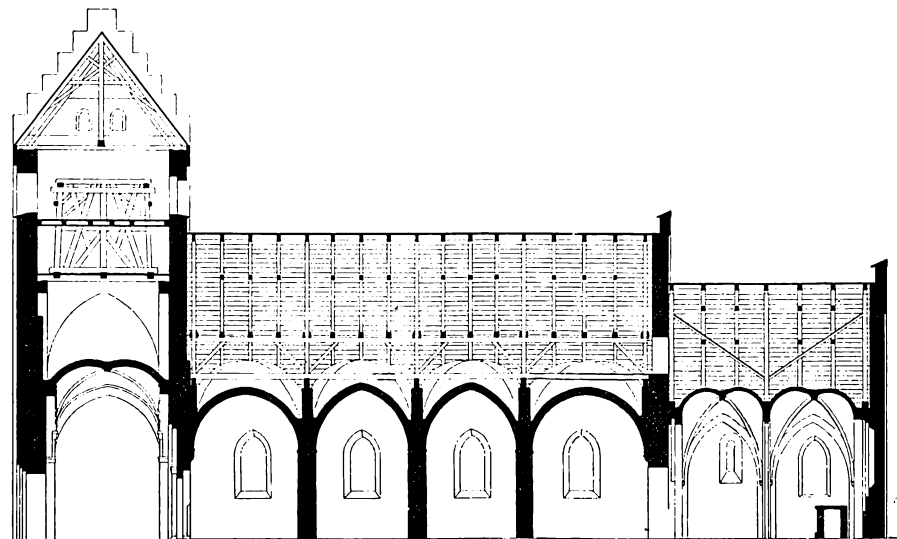
(Gens betyder i Almindelighed Ikke-Romere, her nærmest i Betydningen Hedninger.)

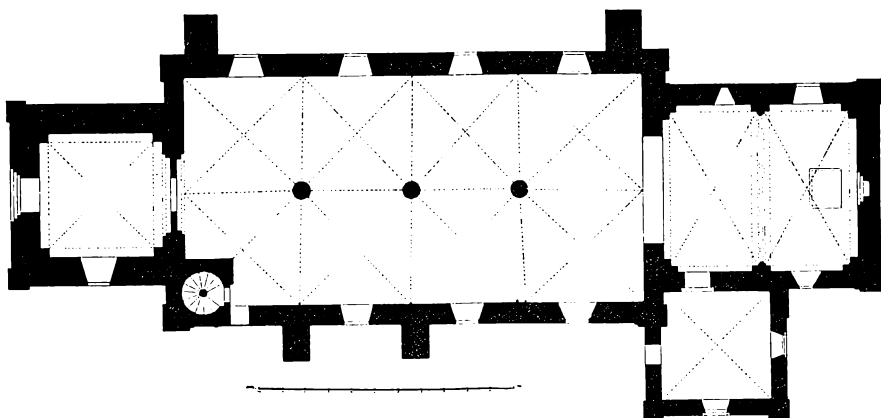
Om dette nu er tomt Praleri, eller der virkelig i Hedenold har staaet en befæstet By og Slot paa dette Sted, er vanskeligt at afgøre. Dersom der virkelig forud for vor historiske Tidsregning har været en Borg her, maa Bygningen have været af Træ, da Opførelsen af Stenbygninger hører en senere Tid til. De ældste Murstensbygninger stammer fra Valdemar I's Tid. Til denne Periode maa de nuværende Slotsruiner henregnes. Provst HANS HOFF (1667—86) lod i Søborg Kirkes Vaabenhus opsætte en Tavle, som med Historieskriveren Lyschander som Kilde fortæller, at Kong VERMUND *lod Slottet bygge*. Dermed menes vel VERMUND DEN BLINDE (den vise) Uffes Fader, som levede i 2det Aarhundrede efter Kristus. Derimod nævner ARILD HUITFELDT som Søborg Slots Bygmester Kong RO (6te Aarhundrede). Nogen Sandhed kan der vel være heri, naar man tænker paa Bygninger og Ombygninger af Træ og Kampesten.

Historisk sikkert er det, at med Kong VALDEMAR I fremtræder Søborg Slot for første Gang i fuldt Daglys.

Det nævnes som et fast Slot og som Kongens Ejendom. Det havde sin kongelige Befalingsmand. Denne kaldtes ogsaa „Slotsherre“, „Brydie“, „Villicus“ eller „Castellanus“ og som den første kendte nævnes THORBERN, knyttet til Skjalm Hvides berømte Efterkommere. Den samtidige store Historieskriver SAXO GRAMMATICUS, som skrev efter Biskop Absalons Tilskyndelse, fortæller (Liber S. 297—99), at Erkebiskop ESKILD havde anlagt en „Urbs“ (d. v. s. By) i den letriske Mose, stærkt befæstet af Naturen og forsynet med Midler til at udholde en Belejring, men som blev erobret af Kong Valdemar I i hans Fejde med Erkebispnen (ved Hjælp af Abbed Gerhard af Esrom, som med alle sine Munke ilede til for at mægle og ved en Krigslist forledeedes til at overtale Besætningen til at overgive sig til Kongen.) Ved Fredsslutningen tilfaldt Borgen Kongen. Denne „urbs“ kalder Saxo ved 3 senere Lejligheder for „*urbs laterensis*“. Betydningen heraf er vistnok: *Teglstensbyen* (af later — en Teglsten). Det er sikkert nok Søborgs gamle Navn. Saxo fortæller f. Eks. at Kongen i 1177 sendte Magnus Eriksen, Erik Lams uægte Søn, som var greben i Oprørsforsøg, til urbs laterensis og overgav ham til Thorberns Bevogtning. Annaler for nordisk Oldkynd. og Historie 1851. C. F. Wegeners Beretning om Asserbo og Søborg. S. 274—82. Altsaa allerede i 1177 brugtes Slottet som Statsfængsel. By og Slot udgjorde et eget Len; men efter at Slottet rimeligvis 1534 var ødelagt, blev Søborg lagt ind under Kronborg Len indtil 1556, da det underlagdes Frederiksborg Len.

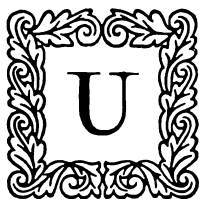
SØBORG KIRKE
LÆNGDESNIET

SØBORG KIRKE
GRUNDPLAN

MAALT AF ARCHITEKTERNE A. FELDHAUS OG LEIF HARTMANN
PAASKEN 1925

KIRKEN

DENFOR Slottet voksede efterhaanden Byen op. 1270 var Byen saa stor, at den fik Købstadsrettigheder. I Kong VALDEMAR II's Jordebog fra 1231 ses det, at Slottet og dets Tillæggende havde tilhørt Kongens *private* Jordegods, men senere var det blevet Krongods — det saakaldte Konunglev. I disse Byens Velmagtsdage maa vi tænke os en rigt befolket By med Smede, Bagere og andre Haandværkere. Og her laa Rettergangsstedet. Midt i Byen foran Raadets Hus har den interessante *Kagsten* staaet. Den er ved Tidernes Ugunst splittet i flere Stykker — men siden efter med stort Besvær samlet sammen og opstillet i Præstegaardens Have under den gamle Lind, nær dens oprindelige Plads. Her blev Synderne bundet til dens flade Side og piskede efter Datidens stenhaarde Skikke. Det er sikkert sandsynligt, at Slottet har haft sin Slotskirke eller et Kapel. Den ansete Videnskabsmand Prof. Kornerup anfører dette som Grunden til, at Byen først i 1225 fik sin egen Kirke. At den nuværende anseelige Kirke er opført i den første Del af det 13de Aarhundrede er givet. Dog ikke i sin nuværende Størrelse. Koret og Kirkeskibet er bygget først. Det havde fladt Loft og rundbuede Vinduer. Et af de smukkeste Kalkmalerier viser en Borger og en Ridder knælende foran Frelseren paa Korset. Det har altsaa paa Kirkemaleriets Tid været baade Slottets og Byens Kirke. Det pragtfulde, ja nærmest massive, majestætiske Taarn med dels rundbuede, dels spidsbuede Vinduer er opført formodentlig et halvt Aarhundrede senere. To Vaabenhuse paa Syd- og Nordsiden og Præstens Værelse er ligeledes senere Tilbygninger.

SOGNEPRÆSTERNE FØR REFORMATIONEN

Søborg Købstads Segl.

Efter Seglet paa et aabent Brev af
19. August 1519 fra Borgmestere,
Raadmænd og Borgerrepræsentanter.

Omskrift:

Sigillum communitatis Syoburgensis.

4 Sognepræster fra den katolske Tid har vi opbevaret Navnene paa. De tre førstes Navne findes i opbevarede Dokumenter, som de har underskrevet og besejlet med Søborg Kirkes Segl. Afskrift findes i Codex Esromensis og anført i Wegeners Beretning S. 301, 310, 322 og 323.

Den ældste er JOHANNES SIXTUS BYLLÆ DE SJØBURGH, af Almuemanden kaldet JENS BYLLE, som tilligemed Præsten Nicolaj af „Esbørntorp“ og flere var til Stede 26. November 1301 og besejlede et Brev, hvorved Præsten Atto af Tibirke skænkede en Ejendom i Lucoga (Lyds-høj) til Esrom Kloster. Det var altsaa paa Erik Menveds Tid under Pave Bonifacius VIII 6 Aar efter, at JENS GRANDS eventyrlige Flugt ved Morten Madsvends Hjælp havde fundet Sted den 13. December 1295. Som en tro Kirkens Mand kan vi forstaa, det har været Hr. Jens Bylle svært at se paa nært Hold den barbariske Maade, hvorpaa Ærkebiskop Jens Grand blev behandlet i Søborg Statsfængsel. Da saa mange Eventyr cirkulerer om Jens Grands Fængsling paa Søborg, er det vel rigtigt paa dette Sted at optrække Grundlinierne i de historiske Kendsgerninger.

Domprovst JENS GRAND af Roskilde valgtes 1289 til Ærkebisp. Han var af den stolte Skjalm Hvides Æt. Og tilmed var han beslægtet med de fredløse Kongemordere Marsk Stig, Grev Jacob af Halland og Kammer-svend Rane Jonsøn. Han var ogsaa før sit Valg en Fjende af Kongehuset, og der hvilede en hemmelig Mistanke paa ham som stiltiende Medvider i Mordet i Finnerup Lade. Snart brød Striden ud. 1291 nægtede han at yde Kongen sin skyldige Ledingspligt og nægtede ligeledes at lyse Kongemorderne i Band. 1292 blev den unge heftige Kong Erik Menved myndig, og en af hans første Regeringshandling var Jens Grands Fængs-

ling. Den 9. April 1294 overfaldt Kongens Broder Kristoffer Ærkebisp paa Lundegaard i Skaane, og iført en gammel Klædning uden Kappe og tyngt af Lænker blev Ærkebisp paa et daarligt Øg ført til Helsingborg. Riddet var saa voldsomt, at Jens Grand fik et alvorligt Broktilfælde. Paa Sejladsen over Sundet til Helsingør kastede man ham bag ved Hestene midt i al Urenligheden paa Færgen. Dette var en uhørt Haan mod en gejstlig Person. Paa Søborg Fængsel blev Jens Grand lagt i Lænker i en af Taarnkælderne. Her blev han simpelthen pint i det haardeste Fangenskab, lænket paa Hals og Fod til en Sten, som endnu fremvises paa Ruinerne. Han var berøvet Dagslyset og den friske Luft. Kosten bestod af mulnet Rugbrød, Vandvælling og Kaalstumper. Men værre end Sult og Tørst var den Urenlighed, han i 36 Uger laa i. Det regnede og sneede ind i det mørke Fangehul, hvor han laa lænket. Som Følge deraf fik han Koldfeber med Bylder og Saar over hele Legemet. Lægehjælp og gejstlig Trøst var ham nægtet. I Julen 1294 kom Erik Menved for at fejre Julefesten paa „Slottet“, som Søborg simpelthen benævnes i Kongens Breve. Da blev Jens Grand flyttet op i et af Taarnene, og Kongen tilbød ham Forlig ved sin Drost Aage Jonsøn. Men Bispen afslog alt Forlig: „Jeg har intet forbrudt imod Kongen; men han har lagt mig i Bolt og Jern, saa min Ryg og mine Laar næsten er raadnet op“. Saa sendte Kongen Kansleren, Marsken og flere af Rigets Biskopper til ham. Men han var stadig stejl. 1295 forsøgtes et nyt Forlig. Jens Grand skulde afstaa Bornholm med Hammerhus Fæstning, betale 10,000 Mark i Bøde og sværge ikke at klage til Paven over sin Fængsling. Men den alvorlige Prælat svarede: „Før jeg underskriver slige Betingelser, maa Kongen lade mig sønderskære Led for Led“. Kongens Gensvar var i samme Stil: „Jens Grand skal ikke komme løs paa andre Vilkaar, om end Paven satte mig 100 Gange i Band“. I Oktober 1295 fik Jens Grand Forbindelse med Morten Madsvend, som forskaffede ham en Pen, en Fil og en Rebstige. Et Brev uds mugledes til Biskoppens Foged paa Hammerhus om at sende et Fartøj op til Udløbet ved Gilleleje. Med Filen befriede Bispen sig for sine Lænker og øvede sig i at krybe omkring i sin Seng paa Hænder og Fødder. Atter kom Kongen i December for at fejre Julen paa Slottet. 13. December 1295 tog Kongen paa Vinterjagt ad Tikøb til med Slottets Foged og Svendene. Kun faa Vogtere blev tilbage. Morten Madsvend drak dem til, og næste Morgen var Buret tomt og Fuglen fløjet. En Rebstige fra Jernstængerne i Bispens Taarnkammer, 18 Alen over Jorden, viste Vejen, Flugten var gaet. Over

den tilfrosne Sø red de med to Heste, som Morten havde listet ud af Stalden, der laa paa en anden Ø i Søen, hvor dens Rester endnu kan ses. Næste Morgen var Fiskerskuden allerede i Sø, og faa Dage efter naaede Biskop Grand Bornholm og kom til sin faste Borg Hammershus. Hans Udseende vakte Forfærdelse og Medlidenhed hos hans tro Mænd. Striden fortsattes bitrere end før. Paven tog Ærkebispens Parti. Det er saa falden i Hr. Jens Bylles tunge Lod fra Alteret i Søborg Kirke at lyse Band over Kongen og Interdikt over Landet i Februar 1299.

Fra 1299 til 1301 ringede ingen Klokke i Søborg. Der holdtes ingen Messer. Der lød ingen Salmesang. Kirkens døde Haand var lagt over Landet. Fra Søborg Slot har Erik Menved ikke set med blide Øjne til Søborg Kirke. Den maatte minde ham om hans Afmagt overfor den mægtige Kirkefyrste.

Det næste Navn i den katolske Sognepræsterække er Hr. MIKAEL. Da befinder vi os paa *Valdemar Atterdags Tid*. Det var Søborg Slots og Kirkes Velmagtsdage. Kirken havde da foruden Sognepræsten 3 Diakoner til Hjælp ved Gudstjenesten og Menighedsplejen. Ifølge Codex Esromensis havde nemlig Dom. Mikael Rector Ecclesie Sjøburgh den 22. Juli 1354 beseglet et Gavebrev til Klosteret. Slotsfogeden („advocatus“) hed paa dette Tidspunkt Johannes Færke. Paa denne Tid blev Dronning HELVIG ført til Søborg Slot, hvor hun skal have tilbragt mere end 20 af sine sidste Leveaar i et Slags Fangenskab. Om Kongens og Dronningens Privatliv ved vi ikke meget. I Ægteskabet med Helvig havde han 6 Børn. Arild Hvitfeldt fortæller, at „hún levede mangan ond Dag med Kongen“. Men det er afgjort et Sagn, naar det fortælles, at Grunden til Kong Valdemar Atterdags Kulde imod Dronningen var den skønne Tovelille paa Gurre Slot. Tove var Valdemar den Stores Elskerinde. Et Sagn om Valdemar Atterdags Kærlighed til en ung Terne, Jomfru Anna fra Jylland er henlagt til Søborg Slot. Hun byttede Klæder med Dronning Helvig og lod ved Aftentid Dronningen gaa i Ternedragt til Kongens Gemak, — et Eventyr, hvoraf Frugten blev Nordens store Dronning MARGRETHE. Saaledes fortæller Folkesagnet. Dronning Helvig døde 20. Februar 1374. Arild Hvitfeldt fortæller, at hun ligger begravet i Søborg Kirke. Dette er urigtigt. Hendes Støv gemtes i Esroms hellige viede Jord. Det kan ses af et Pavebrev af 10. September 1377, der meddeler Kong Oluf og Dronning Margrethe Tilladelse til at flytte Kong Valdemar og Dronning Helvigs Lig til Sorø, henholdsvis fra Vordingborg og *Esrom Kloster*, hvor de er begravede.

I et Pavebrev af 31. December 1361 stadfæstede Paven for Valdemar Atterdag nogle Kapeller — blandt andre Syoburg Kirke, som nævnes blandt dem, som Valdemar lod bygge. Her har vi vistnok Hentydningen til den Ombygning af Kirken, hvorved det flade Tag afløstes af Hvælvingen. Denne Restauration fandt Sted efter en Kirkebrand, hvorom vi dog savner nærmere Efterretninger. Men Prof. Kornerup fandt ved den grundige Undersøgelse af Kirken i 1884 forkullede Bjælkehovedrester i Grunden. I Slutningen af Aarhundredet maa denne Ombygning være sket. Muligvis under Valdemar eller maaske under Margrethe. Kalkmaleriet øverst i Skibets Nordside forestiller ikke som det almindeligvis fortælles Dronning Margrethe, men snarere Kejserinde Helena, som med Kronen paa Hovedet og iført den røde Klædning rækker Søborg Kirke paa sin fremstrakte Haand op til Gud som en Gave til ham. Dronning Margrethes Forbindelse med Søborg Kirke faar staa hen i det dunkle.

Hundrede Aar senere da den Oldenborgske Kongeslægt besteg Danmarks Trone var NIELS MICHELSEN Sognepræst i Søborg. I et Gavebrev af 31. Maj 1446 nævnes han som Præst her. Ligeledes nævnes Jacob Mortensen som Byens Borgmester. Af andre Borgere i Søborg nævnes Peder Erbernsen, Tuve Baghær, Knud Knudsen og Niels Baggesen. Endnu 1458 var Niels Michelsen Sognepræst. Thi den 24. August dette Aar beseglede han et Brev om et Markskel tilligemed Ridder Johan Oxe, hvem Søborg Slot tilhørte som Pant.

Den 4. Sognepræst før Reformationen, hvis Navn kendes er JAKOB JOHANSEN, i Folkemunde kaldet Hr. *Jep Jensen*. Denne Oplysning faar vi ved at stige op i Søborg Kirkes Taarn og betragte Indskriften paa den lille Klokke, der er støbt 1514 af den bekendte dygtige Klokkestøber Johannes Fastenowe.

Indskriften lyder:

*Confessor Christi qui gaudia promeruisti
pro nobis ora preueniamus ad illa . . .
sub castellano domino henrico achonis et plebano
domine iacobo iohannis
iohannis fastenowe me fecit mdxiiii tutoribus
vero nicolao iacobi ac iohanne nicolai.*

(I Ordet plebano har Støberen ombyttet et Par Typer. Der staaer „pelbano“, men skal være „plebano“.)

I Oversættelse:

Du Christi Bekender, som har gjort dig fortjent til Glæder,
bed for os, for at vi maa komme til dem.

Under Slotsherren Hr. Henrik Aagesen og Sognepræsten
Hr. Jacob Johanssøn.

Johannes Fastenowe støbte mig 1514 og Kirkeværgerne
vare Niels Jacobson og Johannes Nielsøn.

Kort efter gik Reformationens forfriskende Aandsbølge over Danmark.
Evangeliet lød paa Modersmaalet, og Prædikestolen blev Kirkens Midt-
punkt.

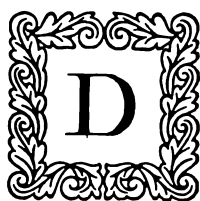

SOGNEPRÆSTERNE EFTER REFORMATIONEN

1. SOGNEPRÆST JØRGEN HANSEN

1522, † 1570.

DE 48 Aar, hvori Jørgen Hansen var Præst i Søborg, var en saare bevæget Tid — ikke blot for Danmark, men særlig for Søborg. Jørgen Hansen blev kaldet Aaret før Christian II's Afsættelse. Forkyndelsen af den evangeliske-lutherske Lære satte i Forbindelse med en gærende social Omvæltningsbølge Sindene i stærk Bevægelse. Efter Frederik I's Død kom *Grevens Fejde*, der medførte Søborg Slots Ødelæggelse og dermed Byens hastige Tilbagegang fra Købstad til Landsby (1564).

Reformationens Indførelse 1536 fremkaldte en hel Omordning af det kirkelige Liv. Altrene for Jomfru Maria nedbrødes, og Helgenbillederne fjernedes. Det nuværende Vaabenhus i Kirken er vistnok et Jomfru Maria-Kapel. Runestenen med Indskriften Ave Maria (paa det yngre Runealfabet) hidrører muligvis fra Jomfru Marias Alter. Om Jørgen Hansen godvilligt er gaet med, da den nye frodige Livsbølge skød over Landet, er ikke godt at sige. Den gode Velærværdighed havde mange Bryderier med Gilleleje Fiskerne. Gilleleje var den Gang et lille ubetydeligt Fiskerleje uden Kirke, Kirkegaard eller Skole. Dog var Byen i Fremvækst. 1588 var Fiskernes Antal steget til 70. (Ifølge det ældste Kronborg Lens Regnskab.) Siden tog det af. „1645 var der kun 37 „bare“ Fiskere og 1695 kun 25 Huse, af hvilke mange er ødelagte af Flyvesand og 5 ganske ubeboelige. Og de havde kun 6 smaa Baade“. Velmagtstiden i Gilleleje nærrede, som det ofte gaar, Beboernes Selvfølelse, saa de et Par Aar efter Reformationens Indførelse paa egen Haand antog HANS LAURITZEN til Præst. De havde en dengang bekendt latinsk Digter: Isac Mouritzen, kaldet „Gildeleianus“, i Byen. Havde de deres egen Poet, vilde de nu ogsaa have deres egen Præst. Som Løn skulde han have Fisketienden. Egen Kirke havde de ikke endnu. Den fik de først

i 1556. Rimeligvis har Fiskerne kort efter Hans Lauritzens Ansættelse begyndt at bygge, men ikke formaaet at fuldende Kirken. De har saa begyndt med en Forsamlingssal, hvortil siden Kor og Vaabenhus er føjet. Efter gamle Gillelejerens Udsagn, husker de et overfor Kirken liggende Hus (Matr. Nr. 7), hvor et stort Værelse, prydet med udskaarne Englehoveder rundt om langs med Loftet, minder om den Tids Brug af Lokalet til Gudstjeneste. Den skikkelige Søborg Præst Jørgen Hansen fandt sig taalmodigt i denne Gillelejes private Reformation. — 20 Aar gik. Men da Kirken blev fuldført, klagede Søborg-Gilleleje Sognepræst endelig til den nys kronede Konge Frederik II. Denne indstævnedes Gilleleje Fiskerne og Sognepræsten til Audiens i Esrom Kloster 6. Oktober 1559. Gillelejerne stod sig. Kongens Kendelse i Sagen lød paa, at Gilleleje skulde beholde den valgte Præst „indtil hand fanger et andett Kald“. Men derefter skulde den Søborg Præst „besøge forne vore undersotte paa Gilleleje oc gjøre thennom slig thieniste i kircken oc uden, som en sognepræst bør at gjøre sine sognefolck, eller och holde thennom en capillann, som same tieneste fuld gjøre kand, som thett sig bør, oc wore undersotte paa Gilleleje aarligum att giffve for hans thieneste slig rente mett fisk, som the giftve then cappillann, the nu haffve.“

(Ordlyden hentet fra Dr. V. A. Sechers Uddrag fra Søborg gamle Kaldsbog S. 2 og 3, Brev III.)

Jørgen Hansen fik imidlertid aldrig Gilleleje tilbage. Han døde 1570, uden at Hr. Lauritzen havde „fanget noget andet Kald“, men fik til Erstatning for den mistede Fisketiende tilstaaet af Kongen Landgilden af 3 Gaarde i Mønge hvilket udgjorde $36\frac{4}{6}$ Td. Rug og Byg samt 7 Td. Havre. Om den tidligere katolske Præsts nu evangeliske Virksomhed ved vi intet. Biskop Peder Palladius har rimeligvis visiteret i Sognene og ryddet dygtigt op i Kirkebohavet og forsøgt at sætte evangelisk Skik paa Kirkefolkets Sædvaner.

2. SOGNEPRÆST LAURITS JAKOBSEN

1570, † 1602.

Søborg og Gilleleje blev først genforenede 15 Aar efter Hans Lauritzens Død. Han blev nemlig aldrig befordret. Han synes at have været veltilfreds i Gilleleje. Da det blev noget knapt for ham med Fisketienden alene, fik han Tilskud fra Frederik II's kongelige Chatolkasse samt „et pund Rug och et pund malt paa wor Ladegaard Eserum“ og, hvad der hjalp bedre endnu, „wor og Cronens Gaard, kaldet Nillerup“. — Altsaa

Nellerupgaard til fri Benyttelse. Bonden, som boede paa Nillerup, blev opsagt til Mikkelsdag. Til Hans Lauritzens Død var altsaa Nellerupgaard Præstegaard for Gilleleje. Det var en stor og kongelig Gave, og den kom aldrig tilbage til Kronen. Efter Hans Lauritzens Død tillod et Kongebrev (ifølge Holbo Herredsbog Folio 37—38) dat. Kronborg 20. Marts 1585, at hans Enke ANNE MADSDATTER, deres Datter og dennes tilkommende Mand maa eje „forne Gaard Nillerup indtil saalænge Vi anderledes derom tilsigendes vorder“. Datteren Lisbeth Hansdatter døde 1647, 84 Aar gammel. Hun havde før sin Død solgt Gaarden til Fyrinspektør Peder Jensen Grove. Han boede paa Nellerup og skænkede Gilleleje Kirke Messing-Bækkenet til Døbefonten. Efter sin Død fik han en Ligsten, som nu er indmuret i Kirkens nordre Side. Hans Enke giftede sig med den bekendte Ridefoged Hans Rostgaard, „som befriede hende af Enkestanden“. Derved kom Nellerupgaard i Familien Rostgaards Eje. Gilleleje blev atter Søborgs Annex Sogn i disse Aar. At Kongens Naadesol straaledede over Præsten, kan man se deraf, at Kongen i August 1580 under et 4 Dages Jagtudflugt til Skovene om Tisvilde, „Valdby og Neylinge“ opslog sit Hovedkvarter i Søborg Præstegaard. Og Besøget blev ikke uden Resultat, idet Kongen som Erstatning for det Tab, som Hans Lauritzens Antagelse i Gilleleje voldte Søborgpræsten, overdrog ham ved et Gavebrev dateret: „Søeborre, thend 23. August Aar 1580, Hans Mogensens Ødegaard udi Søeborre“.

Kongen har sikkert under dette Jagtophold aflagt Ruinerne af det før henved 50 Aar siden ødelagte Slot et Besøg og derved faaet Smag paa Ruinernes righoldige Byggemateriale. Stenene fra Ruinerne brugte Kongen til Opførelsen af Kronborg og Frederiksborg Slotte. Ja, en Privatmand Johan Taube fik endogsaa i et Kongebrev af 1. November 1577 Tilladelse til at bryde Sten paa Ruinen til Skorstene i sit Hus i Helsingør. (Aktstykke 4 efter Sjæll. Tegninger 13356.)

I 1582 fandt en *Hekseproces Sted i Søborg*. Heksebaalet flammede paa Byens Torv over den overbeviste Heks, KIRSTINE JEP BRENDERS. Herom fortæller Prof. Troels Lund (i Danske Samlinger II, 6, 353—354), at der paa den Tid fandtes en Badskær i Søborg, Mester Jacob, som havde Ry for at „vise Hekse og onde Øjne“. Helsingør Tingbøger fortæller, at Mester Jacob havde anklaget Kirstine Jep Brenders for „Trolddom og Trylleri“. Som Vidner i Retten førte han en vis Peder Christensen, som havde mistet „Øjne, Syn og Mæle“ ved Heksens onde Øjne. Et andet Vidne, Mester Thill Badskær, havde ogsaa set Kirstine

øve Heksestreger og fare til Bloksbjerg St. Hansnat paa et Kosterkaft. Det var nok! Kirstine Heks blev lagt paa Pinebænken og tilstod. Hun blev brændt paa Søborg Torv 1582 under Udfoldelse af de sædvanlige Hekseceremonier. Det er vel saa falden i Hr. Laurits' Lod at berette „Heksen“. Over den sædelige Tilstand i Nordsjælland lyder der mange Klager. Helsingør Tingbøger klager over Kulsvieregneses Drik, Spil, Slagsmaal og Drab, Overtro og Heksekunster. Syvaarskrigens Soldater var raa og fordrukne. De huserede allevegne og tyranniserede Befolkningen.

Særlig Søborg Folkene og Gilleleje Fiskerne nævnes ofte i Tingbøgerne „for Manddrab og Mordbrand, for Strandrøveri og anden Skjændighed“. Lyset fra Evangeliet, Kraften og Surdeigen fra Reformationen var endnu ikke trængt igennem i Folkets uvidende Mængde.

3. MAGISTER HANS DIDRIKSEN

1602, † 1616.

Om ham vides kun, at han 1610 blev valgt tilligemed Provsten Chrysostomus Jensen i Vejby og Præsten Rasmus Frandsen i Esbønderup af Herredets Præster til at deltage i Kongehyldingen af Christian IV's Søn, Prins Christian, der imidlertid døde 1647 inden Faderen.

Medens Magister Didriksen var Præst, skænkede Raadmand i København, Peder Andersen Randolph, 2 Lysestager til Alteret i Gilleleje Kirke.

4. CHRISTEN JENSEN AALBORG

1616, † 1630.

Han var kort før Hr. Hans Didriksens Død udnævnt til dennes personel Kapellan og blev ordineret 17. Januar 1616. Efter Magisterens Død valgtes han til hans Eftermand som Sognepræst. I 14 Aar, indtil sin Død virkede han her, men alle Oplysninger om hans Tid, Person og Virkemaade er udslettet af Erindringsens Bog. Maatte blot vore Navne staa i Guds Ihukommelsesbog.

5. SØREN HANSEN BORCH

1630, † 1636.

Han kom fra Tikøb, hvor han samme Aar var blevet Kapellan. Han var her kun i 6 Aar. Det Billede, (Epitafium) som hænger paa Kirkens Taarnkammers nordre Væg og forestiller en Præst og hans Hustru ved

Korsets Fod, har Prof. Kornerup dateret til at stamme fra disse Aar.

Billedet viser en smuk, værdig Herrens Tjener i den almindelige Præstedragt fra Christian IV's Tid. Den smukt udskaarne Prædikestol, der bærer Christian IV's kongelige Vaabenskjold i Midterfeltet, er formodentlig ogsaa fra denne Tid. Det gamle Alterbillede med Jesus i Getsemane, de 3 sovende Disciple og 2 trøstende Engle er sikkert ogsaa fra denne Tid. Billedet er ved en Gave fra Grosserer Theodor Jensen, København, restaureret i 1925 af Konservator S. Rønne. De 4 Evangelister med deres Mærketegn, Matthæus med Engelen, Markus med Løven, Lukas med Oksen og Johannes med Ørnen findes i de fire Felter paa Prædikestolen, som har flg. Indskrift: Jesus sagde: „Og jeg, naar jeg bliver ophøjet fra Jorden, vil jeg drage alle til mig“. Johs. 12, 32. Et firdobbelt Timeglas minder Præsten

Epitafium i Kirkens Vaabenshus.
Sandsynligvis Pastor Søren Hansen Borchs Gravmæle.

Det gamle Alterbillede, nu anbragt over Lærerstolen.

om ikke at prædike ud over de 4 Kvarter, at „Ordet ikke skal blive Menigmandtil Bemøjelse, men Fornøjelse“, og minder Menigheden om „det livsalige Land, hvor Glasset ej rinder med Graad eller Sand, hvor Blomster ej visner, hvor

Fuglen ej dør, hvor Lykken er skinnende klar, men ej skør, hvor dyrt ikke købes til Krone paa Baar, de snehvide Haar.“

6. JENS JENSEN AALBORG

1636—1667 († 1682).

Han var Student fra Aalborg. 1634 blev han residerende Kapellan i Tikøb, hvorfra han, ligesom sin Formand kom til Søborg-Gilleleje. Hans

Kaldsbrev er dateret: Søborrig Kircke, 28. August 1636 og underskrevet af Provsten Jens Jensen Tamm i Helsinge og syv Mænd af Søborg og Gilleleje Sogne, deriblandt den kendte Villum Nielsen fra Bregnerød, „Sognekongen“, hvis Navn ofte træffes i Dokumenter fra den Tid. Med Gillelejerne havde Pastor Aalborg — som saa mange af Søborgpræsterne — Vanskeligheder med at faa sin Sildetiende bjærget i Land. 1. Maj 1645 lykkedes det ham at faa en Overenskomst i Stand med dem. Der bestemtes det, at Præsten i Søborg skulde have 1 Sild af hver 20 Sild, Fiskerne

„Prækestolen staar højt og smukt,
Himlen er over Guds Tjener oplukt.“

fangede, og ligesaa af al anden Fisk. Overenskomsten (Secher: Brev VII) er underskrevet af Præsten og 40 Gilleleje Fiskere og 40 Landbrugere. Da Møngegaardens Landgilde kun med Vanskelighed indkom, søgte Jens Aalborg Kongen om at faa den ombyttet med en ligesaa stor Landgilde af nogle Gaarde i Ferle By, hvor just en stor Ildsvaade havde raset. Juleaften 1647 skænkede Christian IV Søborgpræsten de 2 Ferle Gaardes Landgilde samt Indtægten af Humlehaven i Søborg. Det var en smuk ggl. Julegave.

Ogsaa Frederik III viste Sognepræsten i Søborg en kongelig Naade ved at stadfæste for ham Frederik II's Gavebrev paa Ødegarden under 18. August 1652. Aaret efter indgav Jens Aalborg Indberetning om Søborg-Gilleleje Sognekald, som indeholder mange omstændelige og værdifulde Oplysninger om de daværende Forhold.

Jens Jensen Aalborg var gift med ANNA JAKOBSDATTER BEYER, som det ses af den indmurede Gravsten i Sakristiet. Hendes Billede er

Epitafium over Hr. Hans Pedersen Hoff og Hustru
Anna Jacobsdatter Beyer.

udtryksfuldt malet paa Maleriet i Kirken. Hun var en Del yngre end ham — født 1635 — alt-saa 4 Aar efter at han var blevet Student. De havde 3 Sønner, Jakob Jensen Søborg, senere Præst i Bloustrød, Niels Jensen Søborg, ogsaa Sognepræst i Bloustrød og Jens Jensen Søborg, Præst i Skjolde ved Vejle.

1667 trængte Jens Jensen Aalborg til Hjælp i sit Embede, skønt han kun var 60 Aar gammel. Muligvis var han svage-lig. Maaske har ogsaa de mange Forandringer, som den nye Regeringsform, *Enevældens Indførelse i Danmark* medførte —

gjort ham træt at Gerningen. — Hvad saa Grunden kan have været, gjorde han Udveje for at faa en præsteviet Medhjælper. I Nabopræste-gaarden i Blidstrup var Peter Simonsen Hof Præst. Hans 2 Døtre blev gift med henholdsvis Græstedpræsten Oluf Lauritzen Holbeck og Efterfølgeren i Blidstrup, Henrik Christensen Aseanius. Den yngste Søn, Hans Pedersen Hoff, f. 1637, blev 3. Oktober 1667 kaldet til adjunctus (Medhjælper) og successor (Efterfølger) i Søborg og ordineredes 1. Maj 1668 af Biskop Hans Svane.

7. HANS PEDERSEN HOFF

1667—1682, † 1692, Provst 1688—1692.

Efter 15 Aars Venten paa sin Forgængers salige Afgang, blev han 1682 Sognepræst og *maatte* ifølge sin Kaldelsesmaade ægte Formandens Enke ANNA BEYER, som var „konserveret paa Embedet“. Provst Hoff har været meget omhyggelig for at betrygge sig et solidt Eftermæle. Han har sikkert været velhavende, hvad baade den store Ligsten i Sakristiet samt Maleriet i Kirken vidner om.

Paa Ligstenen staar der:

„Her hviler de hæderværdige sal. Guds Mænd H. Jens Jensøn Aalborg oc H. Hans Pedersøn Hoff, begge Sognepræster til Søborg oc Gildeleye, samt deres hæderlig oc dydædle k. Hustru, sal. Anna Jacobsd. Beyer.

Plantarunt vivi Divino lumine Coelos.

Coelos nunc habitant. Ossa favilla fovet.“

I Oversættelse: De plantede i levende Live det guddommelige himmelske Lys.
Nu bor de i Himlen. Benene favner Støvet.

Gud trøste os igien levende oc glæde de afdøde i Himmerig. Amen.

Anno 1683. H. P. H. A. I. D. B.

Af de Vers, som staar under det fortræffelige realistiske Maleri, kan ses, at *han* har været ret tilfreds med sin Virksomhed, men at de begge ikke har været meget glade for deres Samliv og Lod i Livet. Under hans Billede staar der nemlig:

An. 86.	Jeg tæris daglig bort af Eftermand tilmindis,
Ætat 49.	dog udi mangt et Aar det Sanden skal befindis,
Minist. 19.	I Skol' oc Kirker har oplært Guds siæle flok
Jer. 17, 17.	Selv nu snart flyttis op til Himmel Skolis skok.

Hans Hoff.

Og ved Siden af under hendes Billede:

	Jeg to sind Brudebænk oc fem sind Barnesæde	
	Beklædte i min Tid med merre sorg end Glæde	Anno 86.
	Oc Anna Beyer var mit Navn i Jorderig	Ætat 49.
Es. 35, 10.	Dog bedr jeg vislig faar nest Gud i Himmerig.	

Anna Jacobsd. Beyer.

Om hans Virksomhed som Præst og Provst vides intet.

Pastor Wederkind fortæller i en Beretning til Erik Pontoppidan, (Oldnordisk Ann. 1851, S. 342) at han i Vaabehuset har ladet opsætte denne Indskrift:

„Der Alexander store Mand Havd Monarckiet i sin Hand,
Da bygd' Kong VERMUND Søborg Slot. Og gjorde Riget meget godt.
Han Danmarks ædel Krone bar. Før Christi Tid tre hundred Aar.
Gid Søborg By kun voxte fort. Nu Slottet duer ikke stort.
Gid Kirke, Kong og Folk faae Fred. Og Præst med dem naa Salighed.“

Hans Hoff, P. L.

Denne Tavle er desværre fortæret af Tidens gnavnende Tand.

8. NIELS MADSEN GRAM

1692—1694.

Det Liv, der dækkes af denne Mands Navn, pynter ikke i Præsterækken. Efter Wibergs Præstehistorie fødtes han i Norge. Han var Personelkapellan i Tønsberg 1688. 1691 blev han kaldet til Sømændenes og Danskernes Kirke i London. Aaret efter d. 25. Juli kaldtes han til Søborg Sogn. Her syslede han med Filosofi og blev Magister. Men snart gik der uhyggelige Rygter om Præstens Privatliv. Han havde efterladt sin Hustru Ane Mikkelsdatter i Norge og fortav nu her i Danmark, at han var en gift Mand. Han forlovede sig med en Pige, Birgitte Olufsdatter, som han blev Formynder for og tog i sit Hus som Husbestyrerinde. Da hun fødte ham et Barn, blev der rejst Provsteretssag imod ham, og ved Landemodets Dom blev han afsat 13. Juni 1694. Ja Højesteretsdommen af 16. Oktober samme Aar fradømte ham Kjole og Krave og stadfæstede iøvrigt Landemodedommen og tilføjede, at „Hr. Niels inden 14 Dage skal rømme Hans Kongl. Majestæts Riger og Lande oc, saafremt hand sig efter den Tid der lader sig finde, da at straffes udi Jern paa Bremerholm sin Lifs Tid.“

Siden flakkede han om i Sverrig, Holland og Tyskland og døde som Fange paa Bremerholm, da han uden Kongens Naade vendte tilbage til Danmark. Om han har faaet den himmelske Konges Tilgivelse, vil Dommens Dag oplyse.

9. CORNELIUS ALBRETSSEN MEYER

¹⁰/₆ 1694, † ²⁵/₈ 1729. Provst 1723—1729.

Allerede 3 Dage efter Landemodedommen, der endte med Niels Grams Afsættelse — saa forudset var Sagens Udfald — blev CORNELIUS MEYER 16. Juni 1694 Præst i Søborg. I 35 Aar var han ifølge Ligstenen foran Alteret indtil sin Død 25. Marts 1729 en trofast og nidkær Hyrde for sit store Sogn. 6 Aar af sine sidste Aar var han tillige Herredsprovst.

Han var født i Sorø 1663. Søn af Magister Albret Meyer, som var Professor i Græsk ved Sorø Akademi.

Provst Meyer synes at have været en frejdig og energisk Mand, der ikke skyede Kamp.

Embedets økonomiske Vilkaar er han utilfreds med. Han klager i en Indberetning over, at „Dronningemøllen er ved ubillig Trætte *trættet* her fra Sognet til Esbønderup Sogn“. Dronningemøllen har altsaa hørt til Søborg. Han klager ogsaa over, at „Korntienden af 2 halve Gaarde i Fjellenstrup By er dragen herfra til Græsted. — Alligevel Bønderne her søger Kirken og betienes i alle occasioner“. Om denne Sag fejdede Provst Meyer længe med Græstedpræsten Hr. N. Olivarius — og beklager sig til Kancelliet: „Det er en Ubillighed mod en fattig Mand, der gjør sit Embede med flid. Ey uden Mange Modige Sucke og taare kand taale sig udi, ihvor lettelig end derpaa dog kunde raades Bod.“ I den gamle Kaldsbog nævnes ogsaa en Strid som Cor. Meyer havde, nemlig: „med Bønderne om en Rørhave ved Søborg By“. Det er den saakaldte „Rørmanden“ eller „Rørmaden“ eller „den lille Rørmose“, som ligger imellem Kirkebyen og selve den gamle By paa „Toften“. 1723 blev Cornelius Meyer valgt til Provst af Præsterne i Holbo Herred. 1721 havde Kong Frederik IV, Aaret efter den store nordiske Krigs Afslutning, opført 240 Skoler paa Rytterdistrikterne for Overskuddet fra de kongelige Kirker. Søborg Skole er een af dem.

Skolevæsenet skulde nu ordnes. Det voldte Provst Meyer mange Bryderier. Især fremkaldte Skoletvangen for Børn, der havde fyldt det 5. Aar, stor Misstemning mellem Befolkningen og Gejstligheden. 2 Maaneder efter sin Kaldelse til Søborg var Provst Meyer d. 8. August 1694 bleven gift med den 2 Aar yngre CLARA MORTENSDATTER HAGEN. De levede i Modsætning til Hans Hoff og Anna Beyer — efter det, som staar paa deres Ligsten, foran Alteret i Koret — „glædelige og fornøjelige i 18 Aar.

Indskriftens Ordlyd er:

„Her hviler i Fred den hæderværdige Guds Mand
Sl. H. Cornelius Alb. Meyer, kaldet Sognepræst
for disse Menigheder. Aa. 1694 d. 16. Juni
Hiemkaldet af Gud Aa. 1729, 25. Marts. Ætat 66.
Mniist. 36 Aar.

Med sin kjære elskende Hustru
Sl. Clara Mortensd. Hagen.

Vi samledes glædeligt Aa. 1694 d. 8. August —
levede fornøjelige udi 18 Aar, adskiltes sørgeligen
Aa. 1712 den 16. Aprilis. Atat. 51.
Gud samle os igen til Glæde oc Herlighed.

Sorgen over „den elskende Hustru“ maa han hurtigt have overvunden. Thi allerede 13. Oktober samme Aar giftede han sig paany med LUCIE THOMASDATTER, som efter 16 Aars Ægteskab overlevede ham 23 Aar. Provst Meyer døde 25. Marts 1729 og hun 12. Marts 1752. Provstenke Madam Meyer boede i Søborg indtil sin Død ifølge Holbo Herreds Fattigprotokol, som oplyser, at hun har modtaget 2 Rigsdaler aarlig til Hjælp til den kummerlige Enkepension.

10. HENRIK JØRGENSEN WEDERKINCH

¹⁰/₄ 1729 til ¹⁰/₁₁ 1751, † 1784 som Provst i Nykøbing F.

Tre Uger efter Provst Meyers Død, den 16. April 1729 blev HENRIK J. WEDERKINCH kaldet til at være hans Eftermand og blev ordineret d. 20. Maj s. A. I Sjællands Bispearkiv findes et Levnedsløb af ham selv, hvor han fortæller, at han er født 9. Juli 1701 i Bogense, hvor hans Fader var Købmand og Postmester. 1721 blev han Student fra Odense og var den første Præst i Søborg, der havde taget den 1707 oprettede teologiske Embedseksamen, som han tog d. 14. Marts 1724 med Karakteren haud. ill.

I 1873 — ved Præstegaardens Brand — gik desværre den gamle Embedsbog „liber daticus“ tabt. Den havde Provst Wederkinch begyndt efter Biskop Herslebs Opfordring. Wederkinch var Præst under hele Kong Christian VI's Regering, under det ved *Pietismen* vakte stærke Røre. Det var en tysk Aandsretning, hvis straalende Stjerner var Spener og Francke. I deres Forkyndelse lagde de Vægten paa Følelsen og søgte at fortrænge den herskende døde Bogstavtro. Den kristne Aand skulde vækkes af Dvale og Kristenlivet føres ud i Livets Praksis. I Hovedstaden var Hofpræsten I. B. Bluhme Bevægelsens Fører. 1735 kom den nye Hviledagslov med Krav om Kirkegang og Trudsler om Gabestok for Forsømmelse heraf. Fremdeles Forbud mod Julestuer og Maskerader. Sabbatsforordningen forbød ogsaa, at Bønderne red Sommer i By, thi „derved fortørnes Gud, og Bønderne ruineres“. Kirketugten blev skærpet. Synderne maatte staa aabenbart Skrifte og blev irettesat med Navns Nævnelser fra Prædikestolen. Fra denne Tid stammede den Skik, at en

Pige, der havde født et Barn udenfor Ægteskab, maatte en Søndag gaa 2 Gange „avet om Kirken“ — lige efter Gudstjenesten — med en Rævehale fæstet til sin Hue — og medens Klokkerne ringede — og alt Kirkefolket saa derpaa.

Med Indførelsen af *General Kirke Inspektions Kollegiet* i 1737 blev Spionagen sat i System. Dette pietistiske Raad fik af Kongen højeste Myndighed i Kirken og Ret til at blande sig i alt; hvad Biskop Herleb, der selv siger, at han kun for Skams Skyld var tagen med i Kollegiet, ikke er tilfreds med.

Denne Bevægelse naaede ogsaa i sine yderste Bølgelinier til Søborg. Provst Wederkinch var som de fleste af hans Embedsbrødre i Datiden Gammel-Lutheraner og havde et ret skarpt Blik for Pietisternes Dømmesygge og „Surseenhed“. En samtidig Præsts Dom om Pietismen lyder saaledes: „At have andægtige Miner, hænge med Hovedet, gaa sortklædt, sukke over Verdens Daarlighed — ja det kan nok skaffe Anseelse ved Hove og fede Embeder.“ Derfor kan vi forstaa, at Provst Wederkinch ved *Konfirmationens Indførelse 1735* har adlydt Parolen fra det pietistiske Hovedkvarter med en vis reserveret Kølighed.

Det har sikkert været et højtideligt Øjeblik alligevel for Søborgerne, da de første Gang fulgte deres Poder og Peblinge til Overhøring og Daabens Bekræftelse. Den største Værdi for Kirkelivet fra Pietismens Aandsretning var den religiøse Poesi, som fulgte Bevægelsen.

Ribebispen *Hans Adolf Brorsons* gribende og inderlige Salmer fløj over Danmark. For første Gang stemte den Søborg Degn i med: „Her vil ties, her vil bies“ og „Den yndigste Rose er fundet“. Trods alt, hvad man kan sige mod Pietismens Sneverhed, er dens religiøse Inderlighed et Fremskridt af Værdi, og det er den første aandelige Bevægelse — siden Reformationen, som er trængt ned i Folkets brede og dybere Lag.

Provst Wederkinch beretter i et Brev til den bekendte Erik Pontoppidan, som paatænkte at udgive sit „Danske Atlas“, at der i „Kirken var 3 Rader Stole, og paa en Del af Stolene findes gamle adelige Vaaben endnu staaende“. Men betegnende for Tidens skaanselsløse Mangel paa Ærbødighed blev disse i 1743 „skjult af Landsbymalerens grove Pensel“. I det kgl. Biblioteks Manuskript-Samling har Vaabenmaleren C. I. Jensen tegnet Blyantstegninger af 11 af disse Vaaben paa Stole og 2 paa Kordøren. (Biblio. Kolliana Nr. 40). I 1737 kom Pontoppidans Katechismus og 1740 den nye Salmebog. Allerede 5 Maaneder efter sin Kaldelse til Søborg ægtede Wederkinch 12. September 1729 MARIA CATHRINE

ANANIASDATTER, en Præstedatter fra Skamby paa Fyn. Med hende havde han 5 Døtre og 2 Sønner. 3 af Døtrene blev Præstekoner — den ene Bispinde — og begge Sønner Præster. 19. November 1751 blev Wederkinch forflyttet til Nykøbing Falster, hvor han 2 Aar efter blev valgt til Provst. 1770 fik han sin ældste Søn Berthel til Kapellan. Og i 1779 fejrede han sit 50 Aars Jubilæum. Hans Hustru døde kort efter. Saa frasagde han sig Provstiet, men vedblev Præstegerningen til sin Død 1784 i Nykøbing, samme Aar som Kronprins Frederik VI ved et Statskup tiltvang sig Regeringen. Nu brød de store Reformers Tid frem, særlig i Landbolivet.

11. MORTEN LAURITZEN SMITH

¹⁸/₁₂ 1751 til ¹⁶/₂ 1765. † som Provst og Dr. theol. i Ringsted 1800.

Magister Smith var Nordmand. Født i Stavanger 12. Februar 1722. Faderen, som var Købmand, lod ham studere i Bergen, og han blev cand. theol. med Haud. 3. August 1744. I Maj 1746 blev han ordineret til personel Kapellan i Stavanger og derpaa i Christianssand. 1750 tog han *Magistergraden* og kaldedes 18. December 1751 til Søborg. To Aar efter blev han gift med METTE KIRSTINE PEDERSEN, som var 15 Aar yngre end han, en Datter af en Næstvedkøbmand.

Fra Magister Smiths Tid foreligger en interessant Indberetning i Sjællands Bispearkiv, hvor han fortæller, at „forleden Sommer fik Søborg Kirke en stor Reparation, og det viste sig da tydeligt, at den tidligere havde været brændt. Store Mængder af forkullede Bjælkehoveder fandtes i Grunden, men naar det var sket, vidste man ikke“. I samme Indberetning klager han over Forholdene i Gilleleje. „Det er et fattigt Fiskerleje, hvor ingen bo uden 38 Fiskere, som ingen Jord eller Avling have. Den 200 Aar gamle Kirke er forfalden, da de ikke har holdt den vedlige. Deres fattige formaa de heller ikke at sørge for. Ingen Skole har de heller. 1721 havde Søborg faaet sin Skole ved kgl. Bekostning, men Gilleleje havde ingen, og Fiskerne kviede sig selvsagt ved at sende Børnene den lange Vej. En kgl. Forordning af 23. Januar 1739 paabød alle Degnene at holde „dansk Skole“. Først i 1559 ved Magister Smiths Nidkærhed og Opofrelse lykkedes det at faa en regelmæssig Skole i Gang i Gilleleje. 2 Studenter, WEILE og BIGUM, havde holdt privat Skole i Fiskernes Huse. Ved Gilleleje-Møllerens og Søborg-Præstens Gavnildhed opførtes Skolehuset. At Mag. Smith har haft nogen Formue kan skønnes bl. a. af, at han „paa Auktionen efter Præsten i Blidstrup Hr.

Alb. Snedsted købte en Suppeskaal med Laag, 4 Fødder med Gesvejsninger og 2 Hanker, der tilsammen vog 78 Lod Sølv — formedelst 75 Rigsdaler 4 Sk. og 12¹/₂ B“. Kongen tillagde Skolen ved Oprettelsen 20 Daler af Kirkekassen til Løn for Skoleholderen, samt Paabud om, „at holde Skolehuset vel ved Magt“. Dette maa Fiskerne dog have forsømt. Thi den første virkelige Skoleholder i Gilleleje Andreas Hedensted klager 10. Juni 1760 over „denne allersletteste Skole, hvori jeg befrygter mit Livs og mit Helbreds Forlis, om jeg skal blive her en Vinter til“. Da hans Klage ikke hjalp, flyttede han til Søborg som Degn. Da Frederiksborg Sognekalder var ledigt i 1761 anbefalede Biskop Harboe Mag. Smith med flg. originale Anbefaling: „en velstuderet Mand, der prædiker godt, kun at han har en noget læspende Udtale i Prædiken“. Først ved næste Tjenstledighed i Hillerød 3 Aar efter flyttede han 15. Februar 1765 til Frederiksborg Slotskirke. 13 Aar efter vendte han tilbage til Norge som Stiftsprovst i Christianssand. 1779 blev han Dr. theol. Det flg. Aar mistede han sin Hustru. Endelig kaldtes han 1787 til Ringsted som en 65aarig Mand. Snart blev han saa svag, at han maatte have Kapellan. Den flittige Visitator Biskop BALLE skriver om Visitatsen 1791: „Dr. Smith er en gammel skikkelig Mand, som prædiker efter *sin* Evne. I Betragtning af sin svage Alder, lod jeg ham ikke catechicere. Smith vil ifølge sin Alder helst undgaa enhver Besværighed.“ I 1796 fejrede han sit 50 Aars Præstjubilæum. 2 Aar forinden var Luerne slaet op om hans Præstegaard i Ringsted og havde lagt den i Aske. Det var et svært Slag for den gamle Stiftsprovst. Af sine 18 Børn, hvoraf de 12 var fødte i Søborg og de 6 i Hillerød, var kun een Præst, nemlig Eiler Hagerup Smith. Han blev Faderens Kapellan i 1798. Provst Smith naaede Aarhundredskiftet; men den 20. Marts 1800 hensov den gamle Herrens Tjener — møt af Dage. Sønnen „der var udkommanderet som Skibspræst paa Kgl. Majestæts Marine, ansøgte om at blive fritagen herfor, da han ej kan taale Søen og gerne vil blive i Ringsted i Naadensaaret“. Siden kom han til Helsingø og endte sine Dage i Bringstrup ved Sorø.

12. CARL CHRISTIAN CARLSEN ROTHE

²⁵/₂ 1765, † ²⁰/₄ 1770.

Denne Mands Livstraad havde Nornerne spundet kort. Han var født 1734 i Randers — Søn af en Regimentskvartermester Rothe. Student fra Slagelse. Under Studierne udgav han en Bog: „Grev Valdemar Løvendahls Liv, Levned og Bedrifter“. Denne var en Søn af Ulrik Frederik

Gyldenløve, en af de ypperste Feltherrer, som i fransk Tjeneste blev Marchal af Frankrig. 1755 tog Rothe teologisk Embedseksamen med Laud. Efter en Udenlandsrejse blev han Mag. Smiths Efterfølger i Søborg 1765. Kun 5 Aar virkede han her, idet Døden bortrev ham 29. April 1770 efter faa Dages Sygdom. 7. Maj blev han begravet paa Søborg Kirkegaard. Om hans Gerning her vides intet. Men ogsaa her gælder dog Ordet: „Leve længe, leve kort, blot vi lyser op i Taagen“.

13. JENS KNUDSEN THILLERUP

^{18/6} 1770 til ^{29/10} 1777, † 1780 paa Frederiksberg.

Søborg fik i en lang Aarrække gamle Præster. Thillerup var saaledes 50 Aar og 20aarig Præst, da han kom til Sognet. Han var født i Sorø i Maj 1720. Hans første Præsteembede var som Kapellan i Stiftsbjergby og Mørke ved Holbæk fra 1747 til 1750, da han udnævntes til Sognepræst samme Steds. 1756 forflyttedes han til Magleby ved Skelskør og 15. Juni 1770 til Søborg-Gilleleje. Det kom ham selv uventet, og han skrev derom i den gamle Kaldsbog: „Jeg kan sige om Søborg „veni, vidi, vici“. Jeg kom hertil for at besøge min dydige nu sal. Formand, som ønskede Forflyttelse, jeg *saa* mig om og ønskede ham noget bedre og mig i hans Sted. Jeg *vandt* og naaede mit Ønske, da Gud flyttede ham til Himlen og mig til Søborg. Herre! Hvad er jeg og hvad er mit Hus, at Du har ført mig hidindtil!“ Igennem disse Ord har vi et Billede af en taknemmelig, glad og ydmyg Herrens Tjener.

Og det er velgørende i en Præstehistorie, der ikke altid aander af Taknemmelighed og Glæde, at høre disse Toner.

Alligevel blev han her kun i 7 Aar. Grunden hertil kan søges i de mange Bryderier, som Degnen i Søborg voldte ham. Da denne Præste- og Degnestrid giver et Indblik i Kirkens Liv i den Periode, er det bedst at ofre nogle Sider paa den sidste Degn LARS WENDELBO HERSOM.

Degnerækken i Søborg ser saaledes ud: ¹⁾ NIELS DEGENN 1588. ²⁾ ANDERS DEIGN 1650. ³⁾ ANDERS SØRENSEN 1681. ⁴⁾ ANDERS ANDERSEN DEIGN 1690. ⁵⁾ HALVOR GUNDERSEN 1695. ⁶⁾ HANS RAHR 1737. ⁷⁾ CHRISTEN JENSEN BRUUN 1748. ⁸⁾ Student ANDERS FROBØES. ⁹⁾ IVER SANDBY fra 1763 til 1770. ¹⁰⁾ LARS WENDELBO HERSOM 1770 til 1788.

Til Degnekaldet i Søborg hørte ingen Jord, men kun „en liden Kaalhave“. Boligen var „uhensigtsmæssig stor“. Den bestod af 4 sammenhængende Længer — beliggende i den sydvestlige Del af Søborg By —, hvor nu Matr. Nr. 2 ligger — „i en ufredelig Afkrog“. 1681 var der

nemlig en Kro i Nærheden. „Boligen ligger langt fra Kirken“. (Saaledes fortæller Degnen Iver Sandby 1768 i en Ansøgning til Bispen.) For at raade Bod paa Savnet af Jord, plejede Degnene at „fæste nogle By-marker“, som kaldtes Degnejorderne (‐Degneaasen“ eller ‐Degnetoften“). Degnen Iver Sandby kunde ikke klare sig dermed, og en Indsamling blandt Stiftets Gejstlige blev forsøgt til Fordel for den stille, paapasselige og villige Mand — men legemlig skrøbelig. En Maaned efter Thillerups Udnævnelse døde Iver Sandby, og da var Pastor Thillerups Sognefred forbi med Degnen LARS WENDELBO HERSOMS Udnævnelse. I en af hans mange Bønskrifter til Biskop Balle fortæller han om sig selv: „Jeg er en fattig Degnesøn fra Hersom i Viborg Stift, den ældste af 10 levende Børn. Jeg har med megen Fattigdom lært mig frem til Student. 1763 blev jeg Skoleholder ved Nødebo Extra-Skole, da jeg i 1770 ved Høj. Kong. Naade ved Deres Højærværdigheds Hr. Svigerfaders Examination og medgivne Kaldsbrev blev indsat som Degn for Søborg og Gilleleje Menigheder“. I Nøddebo havde Hersom mest ernæret sig ved at køre for de omboende Blegemænd til København. Ved idelige Ansøgninger fik han Prins Friederichs Forbøn til Biskoppen om Søborg Degnekald. Hans Ansøgning herom til Kongen er holdt i „kongeligt“ humoristiske Verslinier. Det findes i Københavns Bispearkiv.

„Stormægtigste Monarch, allernaadigste Arve Konge og Herre!
 Et langt Liv og lyksaligt Regimente her paa Jorden!
 Et ævigt Liv efter dette, fyldt med uskatte Herligheder i Himmelen!
 „Bønhør Kong Kristian, vor mildest Lande-Fader!
 Din Arve underdan, som sig indfinde lader
 Og knæler for din Fod med Bøn: Du holde vil,
 Hvad du for 4 Aar mig naadigst sagde til.
 Bag Slottet Fredensborg, hvor Majestæter hørte,
 Hvad jeg i Danske Vers hans Majestæt fremførte,
 Du ved Vakance da tilbød mig Degnekald.
 Da det med Søborg Degn er nu kuns Knald og Fald,
 Mit Haab jeg da paa Gud og paa din Naade bygger
 Samt paa den Trofasthed, som Kongen aldrig rygger.
 Skriv egenhændig Ja, velsignet Scepter-Mand!
 Og glæd med Søborg Sogn din Arve-underdan.
 Gud fryde dig igen med Dronningen Mathilde,
 Gid Livs og Glædens Soel for Begge dale silde!
 Farvel, tag Priis og Tak og hvad jeg ønske kan,
 for du bønhøre nu din Arve-underdan

Nødeboe paa Cronborg Amt,
 8. Juli A. 1770.

og uafsladelige Forbeder og Tiener
 L. W. Hersom, Skoleholder.

To Dage efter den gamle Søborg Degns Død, („Knald og Fald“ kalder Hersom det) indsendte han denne sin Ansøgning — i den Formening, at Degnejorden, som i Mellemtiden var overdraget Præstegaardens Jordtilliggende, alligevel fulgte med. Og da Kirkestyrelsen ikke vilde det — „fordi man forud vidste, at ingen Afgift deraf var at erholde“, blev Hersom greben af en varig Bitterhed, som han lod gaa ud over Pastor Thillerup. Langvarig Strid fulgte nu, indtil Præsten omsider efter 7 Aars Forsøg paa „fredelig Omgang“ indklagede Hersom for Provst Gad i Vejby. Klagen var dateret 21. Maj 1777 og lød i Hovedsagen saaledes: „Degnen Hersom, som forlænge siden havde fortjent at anklages, gør det nu endelig saa grovt, at jeg ikke kand eller bør tie længere, hvor meget jeg end hidtil har krympet mig ved at angive ham af Ømhed over at gjøre en ulykkelig Kone og 5 Børn ulykkeligere og brødløse. Ikke et eneste Stykke af Embedets Pligter opfylder hand, som hand bør, og naar jeg derom erindrer ham, faaer jeg det Svar, naar hand faaer de Indkomster, der tilhøre hans Embede, skal hand nok gjøre Embedets Gjerning. Jeg maa slutte, hand er ilde tilfreds, at Kongen ey vilde tage Degne-Jorden fra mig og overdrage den til ham. — I Kirken kommer hand, naar hand vil, bliver borte, naar hand vil, uden at melde mig et Ord derom. I Gildeleje Kirke er jeg derved mest brudt, hvor Skoleholderen, en gammel Soldat, ej kand synge — men tude des fælere og ved for Resten ingen Besked om Forretningerne der, han tager ofte fejl, da Tallotteriet vist har fordærvet hans indvortes Sandser (sic!) Jeg maa da selv forrette baade Sang og Prædiken, hvilket nu i min svagelige Tilstand falder mig tungt, da min Helbred ofte er saare tynd . . . Jevnlig kommer Hersom for sildig, endog første Juledag. I Søborg Kirke er hand ligesaa forsømmelig. Saasnart er jeg kommet paa Prædike-Stolen, før hand løber sin Vej, spatzerer enten udenfor Kirken, rygende paa sin Pibe Tobak eller hand gaar hjem — Ventelig for at klamres med sin Kone. Naar hand staar og synger Psalmerne, skeer det gierne med Haanden under Kinden — Ryggen til Menigheden og en Pen i Haanden. Degneboligen lader hand ganske forfalde, river den efterhaanden ned og brænder det nedrevne. Med det hans Embede tilhørende Huus paa Gilleleje ser det og farligt ud. Imod en ulykkelig Kone er han som en brølende Løve, ja jeg kunde maaske beviise, at hand har pryglet hende den samme Dag, saasnart hand og hun var komne hjem fra Skrifte o. s. v. Hvad der er at gjøre, er jeg raadvild om og overlader til Hr. Provsten hvad De finder fornødent og nyttigst.“

Ogsaa Provst Gad var utilfreds med den stridige Degn. Da Provsten den 24. Februar var kommet til Degneboligen i Søborg for i Følge Dom at gøre Udlæg ved Auktion hos Hersom, var denne bortrejst og havde lukket Døren i Laas for de Kvæghoveder og Sædvarer, som efter forud-gaaende Exekution skulde sælges. Ja han havde opslaaet og klistret en Papirplakat paa Porten — en Protest — et aabent Brev med Beskyldning mod Gejstligheden o. s. v.

Biskop Harboe besluttede nu at nedsætte en Provsteret over Degnen. Men denne Gang trak Tordenbygen over, da Thillerup 29. Oktober 1777 blev kaldet til Sognepræst for Frederiksberg og Hvidovre. Et Forlig kom i Stand, og Provsteretten blev tilbagekaldt. Pastor Thillerup kom desværre fra Dynen i Halmen. Paa Frederiksberg traf han en gammel Degn Johannes Weischer, der hverken vilde eller kunde forrette sit Embede, men lod sin fordrukne Søn Albert udføre det til almindelig Forargelse.

Hans 3 sidste Aar paa Frederiksberg — han døde nemlig 60 Aar gammel 1. April 1780 — blev forgiftede af denne onskabsfulde og død-drukne Degnesøn, — indtil Biskoppen endelig satte en Stopper derfor. Thillerups efterladte Enke Ellen Marie Poulsdatter levede til 1802 paa Frederiksberg, efterladende sig 2 Døtre, der begge blev Præstekoner. Pastor Thillerup blev Søborgs værste „Degnekriger“, men Magen til Degn som Hersom skal man ogsaa lede længe efter. Striden fortsattes som en Arv til den følgende Præst.

14. CHRISTOFFER JOHANNES SCHRØDER

1777—1793. Provst 1787, † 1813 i Ringsted.

Schrøder er en af de mest fremragende Sognepræster i Rækken. Selv Nordsjællænder forstod han til Bunds Kulsvierfolkets Tankegang. Hans Fader, den ansete Professor J. J. Schrøder, var Rektor for Latinskolen i Hillerød og Ven med Biskop Harboe. Hans Moder hed Gunild Pedersdatter Bendike. Schrøder var født i Hillerød 15. November 1743 og blev Student fra Latinskolen 1762 og cand. teol. med haud. 26. Juni 1765. Hans første Embede var som ordineret Kapellan til Slaglille og Bjernede ved Sorø. Da Sognepræsten Christoffer Nyholm døde, blev Schrøder Sognepræst og giftede sig 1771 med SOPHIE HEDVIG SPÆRCK, Datter af Slotsforvalteren paa Frederiksborg. 1777 kom de til Søborg, hvor to af hans Brødre boede i Nærheden, den ene som Skolemester i Græsted, den anden som Inspektør ved Flyvesandet i Danmark, med Bolig i Tis-

vilde. Det var vanskelige Gæringstider i Folket, og dertil kom Mosjø Hersom, (!) som ikke skulde gøre Præstens Gerning lettere. Han havde langtfra forandret sin uordentlige og forsømmelige Levevis efter Forliget — tværtimod. Atter 1780 kom Provst Gad agende for at holde Auktion over „Degnetraven“, da Afgifter og Skatter ikke var betalt. Længe maatte Provst Gad og Pastor Schrøder af egen Lomme betale for Hersom og give ham Henstand. Men Degnen vedblev stadig med sine versificerede Klager til Konge og Regering (ja kaldte engang Sognepræsten „for en jordgerrig Knast“). Fra Kirketjenesten udeblev han ganske, og Degneboligens Længer rev han ned og brændte Træet og Bjælkerne. Saa brød Uvejret omsider løs over hans syndige Hoved — forårsaget af en Klage fra ham selv til Biskop Balle. „Min Præst og Provst er uretfærdige imod mig. Levebrødet er mig misundt, først af Hr. Thillerup, siden af andre. Jeg er berøvet Føden til min Familie, Foder til mine behøvede Kreaturer. Man udpiner mig ved Domme og tager dobbelt. (!) Jeg taber Æstimen hos Bønderne, der ustraffet efter Behag indeholde mine Rettigheder.“ Arve-Prinsen havde saa sendt Hersom 30 Rigsdaler i et Brev til Schrøder. Degnen havde imidlertid opholdt Fodposten paa Vejen, opsnappet Brevet til Sognepræsten, brudt det og udtaget de 30 Rigsdaler. Det blev opdaget, og Provst Gad indberetter derom flg.: „Hersom, der aldrig mangler Resolution til en ond Gerning, brækker dette forseglede Brev, udtager de derudi indlagte 30 Rigsdaler, rejser straks til Kjøbenhavn, hvor han udgiver alle disse Penge, iblandt andre Ting køber 2 Par Silkestrømper, og ved Bortrejse derfra ikke haver 2 Skilling i Behold at anvende til sit forfaldne Huuses Tarv.“ Provsten klager ogsaa over, at Hersom i Skoleprotokollen har angrebet ham paa ærerørig Vis, og beder om Ministeriets Tilladelse til at brænde denne Bog og paalægge Hersom at anskaffe en ny. Biskoppen paalægger senere Hersom at gøre Provsten Afbigt og anskaffe en ny Bog. Degnen er stadig stridig. Endelig nedsættes 27. December 1783 en Provsteret med Provst Gad som Dommer og Præsterne Schiwe, Græsted og Holst, Blidstrup som Bisiddere. Degnen Peter Berg i Vejby var Aktor. I Retten forefaldt flere Skandalescener, og 28. April 1785 afsagdes Dommen: „Degnen Hersom har sit Embede i Søborg forbrudt“, dog anbefalede Præsterne Schiwe og Holm ham til Benaadning „for Konens og Familiens Skyld“. Hersom appellerede Dommen til St. Hans Landemode, som imidlertid stadfæstede Provsterettens Dom.

Imidlertid havde Biskop Balle suspenderet Hersom fra Skolegerningen.

Atter appellerede Hersom sin Sag til Højesteret, som 15. December 1787 ej blot fradømte ham Embedet, men idømte ham efter Datidens Forhold store Bøder til Justitskasse og det offentlige. Bisp og Stiftamtmand eftergav ham deres Part af Bøderne, og „den gamle Paryk i Bispegaarden“, som Balle saa ofte kaldtes, forkyndte ham Dommen saa sent som i Februar 1788, for at han kunde faa Del i Indtægterne saa længe som muligt.

Hersom blev den sidste kgl. udnævnte Degn i Søborg. Thi hele Skolevæsenet blev i disse Aar omordnet, saa Skoleholderne tillige varetog Degneforretningerne. Hersom fik et Kongen tilhørende Fæstehus i Søborg at bo i. Medens Sagen var for Højesteret, var hans Kone Christiane Sophie Helbeck død. Nu endte det i den rene Elendighed. Degnens Børn forsømt. Hersom selv rejste til København for personlig at klage til Majestæten og bestormede Biskoppen med „plagsomme Tiggerbreve“. Kancelliet ansøgte han om Tilladelse til i Søborg og Gilleleje at handle med The og Sukker. Det blev afslaaet. Saa søgte han om Understøttelse og at faa den gamle Degneboligs Tomt. Biskop Balle skriver i sin Erklæring herom: „Ansøgeren viser sig stedse i sin gamle Skikkelse. Han vil altid være reen og uskyldig. Alligevel er han dømt ved 3 Retter efter nogle og fyrretyve Vidners edelige Forklaring. — Imidlertid er det sandt, at han nu lider megen Nød. Hans pøetiske Arbejder, som af Liebhabere samles til at le af, indbringer ham alt mindre og mindre.“ Hersom fik saa paa Biskop Balles Anbefaling en lille aarlig Understøttelse. Han døde i stor Fattigdom. Degnekaldet blev ikke besat, men bestyredes først af Skoleholder Schrøder i Græsted og siden af BENDT JENSEN i Søborg. Degneboligens Rester blev nedbrudt i 1789. I Schrøders Tid skete *Udskiftningen af Fællesjorden*, den Del af Byjorden, som hidtil var drevet af Bønderne i Fællesskab. Schrøder bortforpagtede den Præstegaardsjord, som blev hans Andel i Udskiftningen. Thi der lagdes store Byrder paa hans Skuldre. Provstegerningen var i de Dage et saare omfattende og brydsomt Tillæg til Præstens Gerning. 1786 døde Provst Gad. Ved Valget af den nye Provst blev Schrøder valgt imellem Holbo Herreds Præster. Af Embedsbrødrenes Stemmer faldt de 2 paa Schiwe i Græsted. Denne kunde vanskelig stemme paa sig selv, men skrev: „Den, som Biskoppen vil“. 3 Stemmer faldt paa Schrøder. Resten faldt spredt. Dermed var Schrøder valgt. Denne Afstemning anføres for at forklare den Misstemning, som i de fig. Aar kom imellem Søborgprovsten og Græstedpræsten. Balle tilskrev Schrøder sammen

med Udnævnelsen en Lykønskning. „Med Fornøjelse udnævner jeg Dem til Provst. De er en værdig Mand, der nu haver Ungdoms Munterhed og Styrke til at bære de mange Byrder, som Provste-Embedet medfører.“ Biskop Balle tog ikke fejl, naar han mente i Schrøder at have faaet en nidkær Hjælper i den Forbedring af Almueundervisningen, som nu blev foretagen i Søborg og omliggende Sogne. 24. April 1788 var Balle paa Visitats i Søborg og erklærer sig overmaade tilfreds i Visitatsprotokollen. Biskoppen roser Provst Schrøder, „hvis Flid er utrættelig. Han prædiker med Orden, Eftertryk og Veltalenhed. Han holder selv Vinterlæsning i Smaabyerne rundt i Sognet, fordi hans Degn, den bekendte Hersom, er uordentlig“.

Det var under Provst Schrøders Embedstid, at *Skolerne i Hedsbjerg og Gilleleje* blev oprettet ved kongl. Resolution af 27. November 1789. Hovedskolen i Søborg blev udvidet med Udhuse og Ombygning. Provst Schrøder skriver i 1792 om Skoleholderen Bendt Bentsen: „Han er en ung Mand, der allerede har den største Børneflokk af sine Lige: Kone og 4 Børn. Hertil skal han have en frugtbar Jordlod, men ikke det mindste Rum til Sæden. Næppe kan han selv faae Plads for sin Person; han maa Vinter og Sommer indskrænke sig, saa han selv ligger i Spisekammeret blandt alskens Fødevarer og Rotter og Muus“.

Med Udnævnelse af Lærere trak det ud baade i Hedsbjerg og Gilleleje. Den Gilleleje Skoleholder omtales som en meget maadelig Mand baade i Kunnen og Levevis. Men han var jo ogsaa Sognets Spillemand tillige. Og ikke for ingen Ting hed en Kaffepuns i Datidens Sprog en „Gillelejer“. Saa man forstaar, at Dagen efter, at en saadan Spillemand havde været til Gilde og krummet Armen flittigt, maatte hans Skoleundervisning blive ret maadelig. I Nøddebo ventede Befolkningen ogsaa paa en Lærer. De havde ganske vist Smeden Jensen, men det maatte indrømmes, at han var bedre Smed end Lærer. I Søborg boede en flink Husmand Drejer Jørgen Hansen, hvis Søn Ole Jørgensen ønskede at blive Seminarist. Provst Schrøder foreslog dem begge at flytte til Hedsbjerg. Der skulde saa Sønnen studere til Skoleholder og Drejeren tilse Huset og læse med de smaa Børn. I 1795 kom den første virkelige Seminarist JØRGEN NIELSEN LERCHE til Hedsbjerg som fast Lærer og efterfulgtes 1795 af Helsingørstudenten HOLBERG. Derefter kom Lærer JOACHIM PETER BROUST til Hedsbjerg og blev der til sin Død 1849. 80 Aar gl. fik han til Hjælpelærer BAUMGARTEN, som endnu erindres af nulevende Folk. Lærerne i Hedsbjerg var siden ANTON NICOLAJ JENSEN fra 1849 til 1886

og JØRGEN PETER JØRGENSEN fra 1887, indtil den nuværende Lærer Christophersen blev kaldet i 1912.

Provst Schrøder tumlede stadig med Skoleplaner og Reglementer. Han var den første af Præsterne, som ved Udgravning af noget Omfang undersøgte *Slotsruinen* og gjorde det „med brændende Iver“. Han udvidede Præstegaarden med 11 Fag i den nordre Længe. Paa Taget satte han en Vindfløj med Aarstallet 1783. Selv om Schrøder saa megen Frugt af sin Gerning som Provst og Præst i Skole og Kirke, var der dog nok, som trykkede. Han plagedes saaledes af *Næringsssorger*. I Fortrolighed udtalte han sig derom til Biskop Balle i 1789. „2 af mine Sønner studerer til Præst blandt fremmede, og i 22 Aar har aldrig mit Brød været skaaret saa knapt; min Kone kaster sine Hænder og Øjne i Skødet af Træthed og Kedsommelighed over sit Kald, der overgaar hendes Kræfter.“ Degnen Hersoms Træskhed besværliggjorde ogsaa hans Gerning. Og i endnu højere Grad Striden med den unge vigtige Kamphane Præsten PETER SCHIWE i Græsted.

I 3 Generationer havde Græsted haft Præster af Navnet Schiwe. Fader, Søn og Sønnesøn. Den yngste Schiwe og hans Fader kom en Dag bogstavelig talt i Totterne paa hinanden, og den gamle klagede til Provst Schrøder over, at „Sønnen havde slaet ham haardt for Brystet“. Schrøder tog den gamles Parti og havde fra den Dag en uforsonlig Fjende i den unge Hanekyilling. De stadige Rivninger fortsattes. I 1790 udbrød en forargelig aaben Strid mellem Peter Schiwe og Provst Schrøder. Længe havde Fjendskabets Ild ulmet. Nu slog det ud i lys Lue, da Ringeren — Anex-Bonden i Maarum Claus Pedersen havde opsagt sin Stilling til Provst Schrøder. Ved en Visitats overdrog denne Ringergeringen til Husmand Lars Larsen i „Maarne“ (saaledes hed Maarum i gamle Dage) uden at lade Pastor Schiwe dette vide eller tage ham med paa Raad. Nu sker det, at den nye Klokker kommer til Mikkelsdag, da Skiftet skulde finde Sted, og begærer Nøglerne til Kirken og Laasene til Kirkegaarden udleveret. Annexbonden vilde ikke udlevere Kirkenøglerne, saa Kongens Foged maatte forlange dem overleveret. Om nu Pastor Schiwe stod bag ved denne Vægning, er vanskeligt at sige. Men en skarp Klage til Biskoppen over Provsten flyder fra hans spidse Pen: „Provsten er et Monstrum af Trættelyst, der udviser ugrundet provstelig Myndighed. Hans S sammensvorne, Skoleholder Hornemann, er en Judas med Kongens Kasse. Provsten vil krone sig med timelig Hæder, tilsidesætter al Forsonlighed, hvorefter Udslaget skal blive hans

Forhøjelse, min Foragt“. Provst Schrøder tog sig Beskyldningerne nær. Han bider kraftigt fra sig i en Rundskrivelse til Herredets Præster, som alle stiller sig paa hans Side. Endog Schiwes gamle Fader misbilliger Sønnens Færd. Pastor Holst i Blidstrup føjer den interessante Bemærkning til Rundskrivelsen, at Provst Schrøder har handlet ret, men at han burde lade Kirkenøglerne bero hos Skolelæreren, da „det er en kendt Sag, at Kirkenøglerne at drikke af for visse Sygdomme er et af de overtroiske Midler, Almuen bruger, og som er saa vanskelig at udrydde. Og hvor let var saa Adgangen til dem, naar de hængde hos en Huus-Mand“. Til Forlig kom det imidlertid ikke. Sagen maatte for Retten, da Hr. Schiwe paa ingen Maade vil lade sig bringe til Eftertanke. — „Hans Had gaar næsten til Raseri“, skrev Provsten i sin Indberetning.

Da Provst Schrøder skulde visitere Græsted Kirke Kristi Himmelfartsdag til Sidsttjeneste, begyndte Pastor Schiwe Gudstjenesten, før Provsten, som havde prædikeret i Gilleleje til Førstetjeneste, ankom.

I Synsprotokollen skrev Græstedpræsten, at han uden at skryde som et Æsel havde den bedste Præstegaard i Hærredet. Og ved en anden Lejlighed skrev han: „Jeg vil ikke give nogen Skryder-Atest, for at de skulde opnaa, hvad de søgte.“ Pastor Schiwes Vrede gik ogsaa ud over Hornemann og Provstens Broder i Græsted. Han forbød dem Bylæsning om Eftermiddagen „og tvinger dem til med Livs Fare i ondt Vejr at vandre til Læsning i Byerne om Aftenen“. Han nævnte sine Skoleholdere ved Navns Nævnelser paa Prædikestolen som vankundige og unyttige hornede Amfibier. (Hib til Hornemann.) Præsten forbød Menigheden at tilmelde Lærerne Daab, Ægtevielse og Begravelse. „Thi det har de Kvægpander ikke Begreb om.“ Lærerne maa ikke bære Brødet og Vinen til Kirke „for at de ikke skal tage sig en Gibbernakker paa Vejen“. Alt dette blev de to brave Lærere for stift. Provsteretten blev nedsat. Men forinden indklagede Schiwe Lærerne for, at de afholdt sig fra Herrens Bord udover den i Loven fastsatte Tid og forsømte Bylæsning. Lærerne forsvarede sig overfor Provsten i Søborg. De erklærede: „hverken Foragt eller Letsindighed, men ængstelig Frygt holdt dem tilbage fra Sacramentets Nydelse, Frygt for, at Skrifteskolen skulde blive dem en Pinebænk, hvorfor de beder om, at den gamle Hr. Schiwe eller en anden Præst maa tage dem med Familie til Alters“. Ministeriet gav dem Tilladelse til at gaa til Alters hos Provst Schrøder i Søborg. Den første Søndag, de to Lærere skulde til Altergang i Søborg, var det imidlertid haardt og stormfuldt Vejr. Derfor sluttede Hr. Schiwe sin Fasteprediken

med de Ord: „Gud viste ved dette Vejr sin Mishag til den Uorden, at Skolemestrene communicerede i Søborg. Lad os betro os til Gud, at Hr. Hornemanns Communion kan tiene ham til sand Omvendelse“. I Provst Schrøders Sted ledede Pastor Hoffmann i Kregome Provsteretten som Sætteprovst. Pastor Ussing i Lyngby var Meddommer. Lange Vidneafhøringer fulgte. Men ved Præstegaardens Brand i Lille Lyngby 1792 brændte ogsaa Provsteretsprotokollen og de fornærmelige Breve fra Schiwes Haand. Og da Provst Schrøder i Mellemtiden var forflyttet til Helsingør og hans Broder og Hornemann begge døde, faldt Sagen hen og ophævedes. Den 24. Maj 1793 var Kaldelsen til Sognepræst ved St. Olai Kirke i Helsingør kommet. Schrøder flyttede med Glæde fra Søborg, bort fra sin bitre Fjendes Nærhed. I Helsingør virkede han kun i 7 Aar — og forflyttedes som en træt Mand 56 Aar gammel til Ringsted, hvor en anden af Søborgs forrige Præster, Provst Smith, var død. I Ringsted blev han, medtaget af Sygdom, nødt til at tage Kapellan. Han valgte sin Søn Adam Schrøder. Om denne skriver Biskop Balle: „han prædiker til min Tilfredshed, men Ængstelighed hænger ved ham ligesom ved hans brave Fader, naar han skal optræde paa fremmed Sted.“ Provstens økonomiske Forfatning synes ikke at have forbedret sig paa de gamle Dage. Han efterlod sin Præstegaard i Ringsted i en saa ynkelig Forfatning, at Arvingerne maatte istandsætte den. Provst Schrøder døde Nytaarsdag 1813, knap 70 Aar gammel, fattig paa denne Verdens Gods. Men det gælder jo ogsaa om blot at være rig i Gud, og det var han.

15. LORENTZ NICOLAI FALLESEN

I Søborg fra ²⁸/₈ 1793 til ¹⁷/₁₁ 1797, † ¹¹/₇ 1824 i København.

Præster og Lærere, Egnens Læger og Tilflytterne danner det friske Islæt i et Sogns Befolkning og forhindrer den ellers faretruende aandelige Stilstand i „Andedammen“.

Pastor FALLESEN var i Modsætning til Nordsjællenderen Schrøder en Slesviger — født 20. April 1757 i Sønder Bjert udenfor Haderslev. Han var Gaardejersøn og blev Student fra Haderslev 1777 og cand. teol. med haud. i 1784. Samme Aar blev han Kapellan i Tikøb og giftede sig med den 13 Aar ældre LOUISE POULSEN, Datter af Slotsgartneren paa Jægerspris. Efter 5 Aars Læretid i Tikøb blev han *Præst ved Kastellet* i København (Citadellet Frederikshavn hed det dengang). Her blev han Anledning til et mægtigt Sammenstød imellem Militæret, der betegnede Tidens Aandsretning *Rationalismen* og den gamle Biskop Balle,

som stod paa bibelsk-bekendelsestro og konservativ Grund. Kommandanten i Kastellet og Pastor Fallesen var blevet enige om at høre op med Katechisation Søndag Eftermiddag i Kastellet, da kun faa Børn mødte op. Holmens Provst C. F. Høyer, en gammel indædt Rationalist, anbefaler dette Skridt: „Vi leve i de lykkelige Tider, da ethvert oplyst Folk dagligen arbejder paa saavel i Religionen som i andre Videnskaber at gaa frem fra Skygger til Virkeligheder, at afskaffe alt Skyggeværk og i dets Sted plante det virkelige sande, faste og gavnlige. Da Børnene er saa faa og uvidende, og ingen Voxne kommer i Kirken, kan en tænkende Mand som Hr. Fallesen, der tillige brænder af Gavnelyst — ikke forrette denne hellige Handling uden Fortrydelse i Sindet“. Gamle Biskop Balle blev dirrende af Harme over denne Militærets Indblanding i Kirkens Sager. Han skriver direkte til Geheimeraad Bülow, Kronprins Frederiks Marskal. „Da jeg er i Kamp med de røde Kjoler, søger jeg Skjul under Deres Excellences blide Beskyttelse. Taber jeg Slaget ved Cancelliets Frygtagtighed, da skal Publikum faa at læse, hvad jeg i denne Sag har skrevet. Og lad saa Torden, Hagel, Lynild fare ud over mig som ofte før. Jeg staar endda, saalænge Gud vil, og falder ikke et Minut, før han tilsteder. Underdanigst Nic. Edn. Balle.“ Ministeriet gav Biskoppen Medhold, og Kastelskommandanten fik en Næse.

Det følgende Aar kaldtes Fallesen til Søborg (23. August 1793). Hans Bryst havde været noget angrebet ved Nattestudier og den mugne, støvede Kaserneluft i Kastellet. Den friske, stærke Kattegatsvind styrkede hans Lunger. Han skriver selv i Fortalen til sit kendte Teologisk Kvartalskrift (Datidens „For Kirke og Kultur“): „I Kastellet vidste jeg næsten aldrig, hvad Helbred var. I Søborg begyndte jeg nogenlunde at komme mig og blev saa sund og er det endnu i denne Time, som jeg i ingen af mine yngre Aar har været“. Fallesen var en fremragende Begavelse og virksom teologisk Skribent. Han bøjede sig vel for Skriftens Ord, men var alligevel, hvad hans Tidsskrift til Overflod udviser, fuldblods Forstandskristen. Han deltog meget i Avispolemik og i Datidens religiøse og kirkelige Forhandlinger. Fra Søborg Tiden stammer *Magazin for Religionslærere*, I—III. Af hans betydelige teologiske Forfatterskab maa nævnes: *Nyt Magazin for Religionslærere* I—VI. (1798—1803) og *Teologisk Maanedsskrift* I—XII og en stor Del Lejlighedsprædikener og Taler, deraf nogle paa Tysk.

I Fallesens Tid toges *Skolen i Gilleleje* i Brug, og *det store Afvandringsarbejde af Søborg Sø* tog sin Begyndelse. Landinspektør Kaptain

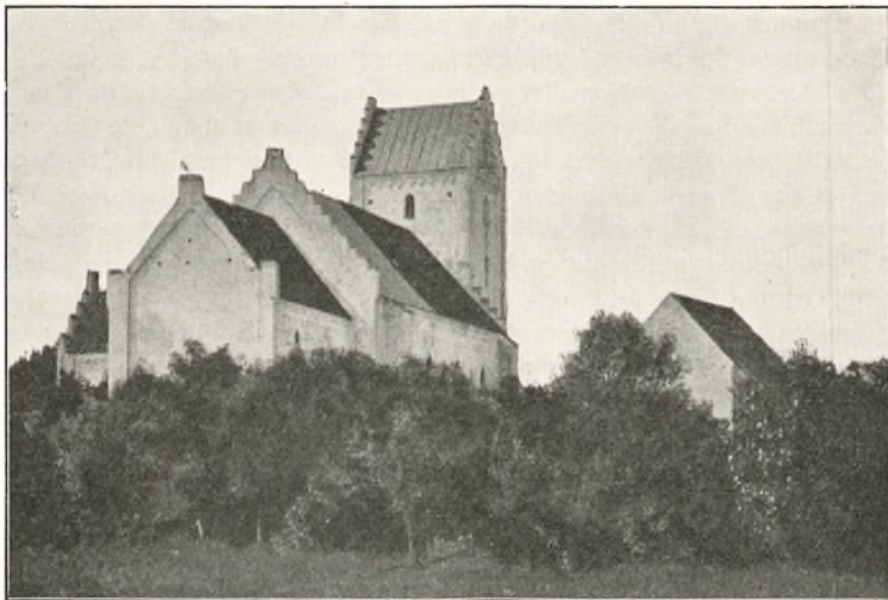
Reche ledede Søens Udgravning, og Kanalen aabnedes 1796. 17. November 1797 udnævntes Fallesen til residerende Kapellan ved Frue Kirke i København, og efter Kirkens Brand under Englændernes Bombardement blev han 8. Januar 1808 Sognepræst ved Trinitatis Kirke. Da han allerede i Søborg havde haft „Apoplektiske Mindelser“, tog han sin Afsked 1824 og døde kort efter. Med sin anden Hustru SARA HAMMER havde han 1 Søn og 2 Døtre, af hvilke den ene blev gift med Præsten i St. Hedinge, Visby. En lærd Teolog var Fallesen, men dybe Spor satte han sig ikke i Søborg. Dertil var han for meget Rationalist. — Dybe Spor sættes kun ved Korsets og ved Blodets Ord.

16. JØRGEN LYKKE WESTERGAARD

³/₂ 1798, † ¹⁸/₁ 1818.

Medens Schrøder var Nordsjællænder, Fallesen Sønderjyde, var Westergaard Fynbo. I Vakancen, medens Embedet stod ledigt, passedes det af Orlogspræst C. J. WITTENDORFF. Efter at have konfirmeret sit Hold Søborgkonfirmander rejste han til sit nys udnævnte Kald som Sognepræst paa Jegindø. I Westergaard havde Søborg atter faaet en aldrende Præst, 53 Aar gammel. Det var en Skæbne, som fulgte de store Embeder, at faa ældre, halvtrætte og ofte udslidte Præster. Begge Westergaards Forældre var Fynboer, og selv var han født 1745 paa Fyn og Student fra Odense. En Tid var han Kapellan hos sin Fader, (som var Præst i Vigerslev) indtil han blev forflyttet til Svallerup ved Kallundborg. Derfra kom han som Sognepræst til Odden Kirke i 1784. Her havde han en Strid med „Militærkrigsgeneral“ Pflug, som ankede over, at den Odden Sognepræst havde attesteret om en Matros til Sessionsbrug, at „han led af Hovedsvimmel, svagt Syn og Tunghørighed“. Krigsgeneralen henstillede til Kancelliet, at Præsterne fik Ordre til, „kun at attestere, hvad de kunde bevise og paa Rekvisition beedige“. Westergaard søgte snart derfra og indgav Ansøgning om forskellige Kald. I Biskop Balle havde han en god Anbefaler og Velynder. Biskoppen gav ham det Vidnesbyrd: „Hr. Westergaard til Odden sukker efter Hjælp, hvortil han med 20 Aars Arbejde i trange Vilkaar med vedholdende Flid haver gjort sig værdig“. Dernæst omtaler Balle hans trange økonomiske Kaar og roser ham som en duelig og nyttig Folkelærer. 2. Februar 1798 blev han kaldet til Søborg, men paadrog sig Provst Sørensens Vrede ved at tøve i Odden og foretage sin Konfirmation der, uden at underrette Provsten herom. Odden Præstegaard efterlod han i saa daarlig Stand, at hans

Eftermand der ikke vilde modtage den. Fallesen derimod havde efterladt den gamle Søborg Præstegaard i saa god Stand, at Synet erklærede „ey i mindste Maade at have fundet noget at udsætte“. Westergaards Penge var alle Dage smaa. Ofte blev han stævnet af Provst og Amtmand for manglende Indbetaling af Afgifter. Sin Gæld til den gejstlige Enkekasse, 450 Rigsdaler, afkræves ham Gang paa Gang af Bispekontoret. Hr. Westergaard putter det stadig i Ovn. Det varmer altsammen! Biskop Balle ænder efterhaanden sit Syn paa ham. Ved Visitatsen 1801 hedder det i Visitatsbogen: „Søborg Præst er en grundig, ordentlig passende og opbyggelig Prædikant. Catekiserer godt, messer flinkt.“ Men senere fik Tonen en anden Klang. Mod Provst Sørensen i Esbønderup dannede de 3 Nabopræster — Westergaard i Søborg, Peter Schiwe i Græsted og den berygtede Mathias Wederkinch i Blidstrup et formeligt Komplot. De udeblev, naar Provsten kom paa Visitats og drillede ham med tve-tydige Naalestik i Indberetninger o. s. v. Efter flere Aars Kiv og Splid blev alle 3 Præster af Cancelliet idømt Bøder. Da der 1806 oprettedes Amtsprovstier, og Præsten i Fredensborg Gutfeldt var blevet Amtsprovst for Frederiksborg Amt, fik Holbo Herred saaledes 2 Provster, idet Provst Sørensen fortsatte sin Gerning. Nu vilde de 3 unge Præster slet ikke lyde den tidligere Provst. Da kom Biskop Fr. Münster, som havde afløst den opslidte Guds Kæmpe Balle paa Bispestolen, uanmeldt til Søborg paa Visitats og drog Dagen efter, 3. Juni 1810, til Esbønderup. — Med Søborgpræsten havde Biskoppen et saa alvorligt Opgør, at denne Dagen efter var upasselig og maatte gaa syg til Sengs i Esbønderup. Provst Sørensen visiterer i de flg. Aar flittigt i Søborg og Græsted og er efter Protokollen grundig utilfreds: „Menigheden savner den forønskede Oplysning, ja en Del røber endog en Uvidenhed, som er paafaldende. En stor Hob af Pigerne kunde ikke engang sige mig: „Hvo har gjenløst os?“ Med Børnene i Søborg Skole stod det noget bedre til. Aaret efter disse Visitatser søgte Westergaard om at faa sin Svigersøn cand. teol. PETER ADOLF HILDE til Kapellan. Han var gift med Westergaards Datter Andrea Marie, — og da den 67aarige Westergaard følte sig træt og søgte om Kapellan „formedelst Skrøbelighed“, var der god Mening i, at det blev hans Svigersøn. Ministeriet afslog imidlertid dette, da en Række Candidater af ældre Aargange gik tjenstledige. Westergaard maatte saa bide i det sure Æble og antage ANDREAS CHRISTIAN KROG som Kapellan. Han havde været præsteviet Medhjælper hos Pastor Lakjer i Kregome og udvist „Troskab og Flid og en ikke almindelig Conduite

Søborg Kirke 1816.
Kirken er hvidkalket. Storstenen bygger Rede paa Gavlen.

overfor Lakjers Træskhed“! — Han fik imidlertid ikke tiltraadt Embedet. Cancelliet flyttede ham pludselig til Sognekaldet i Herslev og Gjevninge og udnævnte Kapellan JENS SØRENSEN i Oktober 1813 til Kapellaniet i Søborg. Det var Statsbankerotsaaret, og stor Forvirring og Fortvivlelse herskede ogsaa i Nordsjælland, hvor mange Gaardmænd maatte gaa fra deres Gaarde og „laae deres Familie til tyngendes!“ Pastor Westergaard og den nye Kapellan kunde ikke spændes. De passede ikke sammen, Allerede 31. Januar 1814 beder Sognepræsten om at faa sin Svigersøn, som nu tjente sit Brød ved Slagelse Skolevæsen. „Jeg ansøger om Kongens Naade“ skriver han, „da det er mig saare tungt og trykkende at holde en Fremmed, som nu, til Hjælpepræst.“ Døden kom Ansøgningen til Hjælp, idet Jens Sørensen døde, og 20. Juni udnævntes Pastor HILDE til Kapellan i Søborg og forblev her lige til Westergaards Død i 1818, da han kaldes til Blidstrup Sognekald.

Kapellanden var en ung Mand med Reformiverens Bakterie i Blodet. Han indsender i 1816 en udførlig *Klage over Søborg Kirkes Tilstand*, hvorved vi faar et lille Indblik i Forholdene. Han skriver i Klagen: „Det 1760 bekostede Alterklæde, som allerede af Synet i 1808 var erklæret

for gammelt og forslidt, formedelst Alterets fugtige Mur er forraadnet i den øverste Del, saa at man efterhaanden ved at bortskjære det Bedævede havde optrukket den nedhængende Del, saa at det foran Alteret var opløftet $\frac{1}{2}$ Alen fra Gulvet, og den graa Mur, som kom tilsyné, fremviste et uværdigt Syn, ligesom Altertavlen trænger til at forkønnes ved en ny Opmaling.“ Han fortsætter: „Hele Kirkens indvendige Mur er graa og mørk og grøn af Fugt! Og Ringmuren om Kirkegaarden er her — ligesom paa de øvrige Kongens Kirker her i Herredet — belagt med Græstørv paa de svage Steder, hvorved disse Mures Ødelæggelse befordres — hvilke Mangler jeg ingenlunde paatvivler, at det kongelige Rentekammer vil foranstalte afhjulpet, saasomt dette Collegium er blevet gjort opmærksom derpaa.“ I 1812 afsatte Westergaard 6 Td. Land af Præstegaardens Jord (den nuværende Skolelod) til et *Enkesæde*. Stiftsøvrigheden anbefalede hans Andragende herom, og kgl. Resolution af 30. April 1813 tillod det. Men den store Finansmisere slog alle Planer i Stykker. Sognepræsten skriver med et dybt Suk „formedelst Materialernes Dyrhed og Tidernes Ugunst maa Sagen henlægges“. Præsten havde allerede ladet udgrave Mursten til Enkesædets Bygning paa Slotsruinen. Da han nu ikke selv fik Brug for Mursten, tillod han 2 Husmænd i Søborg at tage Sten fra Slotsruinen og sælge dem mod en Betaling til Sognepræsten af 2 Skilling pr. 100. Denne Vandalisme blev heldigvis stoppet, idet Kommissionen for Oldsagers Opbevaring klagede til Ministeriet, som gennem Amtmanden „alvorligt paalagde Hr. Westergaard for Fremtiden aldeles at afholde sig fra af Slottets Ruiner at lade opgrave eller bortføre Sten eller andet“. Amtsforvalteren i Esrom maatte love flittigt at vaage over, at „Ruinerne saa meget som muligt i det Hele vorde fredede“. Helt har Ministeriet dog ikke stolet paa Hr. Westergaards Nævenyttighed. Det faldt ogsaa i denne Præsts Lod at indføre den nye Lærebog og den evangeliske Salmebog (1799), hvilket tilsyneladende skete uden Protest fra Befolkningen. Kulsvierfolket var ikke saa stridige som de stærke Jyder i saa Henseende. Under Westergaard mistede Embedet sin *Tørvemose*, idet Lodden i Bøget blev forpagtet paa Livstid af „en Bøgebonde“. Westergaard døde 18. Januar 1818, og den 26. Januar kastede Blidstruppræsten, hans Svigersøn, de 3 Skovle Jord paa hans Kiste.

Pastor Westergaard skal have haft en stor, sort Hund, som hver Søndag under Gudstjenesten laa foran Alteret. Efter hans Begravelse kradsede Hunden ustandselig Graven op af Længsel efter sin Herre, hvorfor man maatte belægge Graven med Brosten. Paa Graven var plantet 4 Graner.

Smed Frederiksen, Søborg, som siden købte Gravstedet, har selv fældet de 4 Grantræer og pillet Brostenene op i Forening med Klokker Rasmus Larsen.

Hans Enke ANNA KIRSTINE f. LUND tilbragte sine sidste Dage i Blidstrup Præstegaard og lukkede sine Øjne 31. Marts 1821 og begravedes 9. April paa Søborg Kirkegaard.

17. ANDREAS CHARLES KIERULFF

^{12/6} 1818, † ^{6/1} 1827.

Nu fik Søborgerne en Københavner til Præst. Han var udgaet fra et velhavende Købmandshjem. Cancelliraad Christian Kierulff var hans Fader. Født i København 26. Juni 1783. Som Barn og ung var han svagelig og muligvis forkælet. Han blev privat undervist til Studentereksamen. Dygtig har han været og tillige flittig. Efter kun 4 Aars Studier tog han teologisk Embedseksamen i 1804. Dengang var det ikke som nu, at der var Embeder nok at vælge imellem for de unge Candidater. I den Tid maatte man prise sig lykkelig, om man kunde blive personel Kapellan med 200 Rigsdaler Løn om Aaret. Kierulff var saaledes Adjunkt ved Latinskolen i Nyborg indtil 1810. Da blev han udnævnt til *Præst ved den danske Kirke i London*. Det var en vanskelig Post for den unge Præst. Englænderhadet var stærkt iblandt de danske Sømænd, som vanskeligt kunde glemme 1807, da Engelskmanden tog den stolte danske Flaade. Kierulff blev dog paa sin Post, skønt det ofte kneb at holde Modet oppe, naar han prædikede for ganske faa Mennesker. 1817 fik han Hjemlov og sattes paa Vartpenge med 600 Rigsdaler om Aaret. Senere forhøjedes dette Beløb til 800 Rigsdaler af Ministeriet, som aabenbart har haft et godt Øje til den unge Cancelliraadssøn.

12. Juni 1818 kaldtes han til Søborg og Gilleleje Sogne kald. En 35aarig Sognepræst i et af Nordsjællands bedste Kald var et Særsyn, atter et Bevis paa Cancelliets Naade.

Hans Formand Westergaard havde aabenbart en medfødt Evne til at ruinere Præstegaarde. Som tidligere i Odden, efterlod han Søborg Præstegaard i en saa ynkelig Tilstand, at Biskop Münter ved Visitatsen under Vakancen den 12. Maj 1818 standsede foran de skæve faldefærdige Vinduesruder og den sammensunkne Indgangsdør og udbrød: „Hr. Westergaards Præstegaard er ikke den bedste Gaard“. Pastor Kierulff søgte nu straks efter sin Indsættelse 20. August om Tilladelse til at udgrave og benytte *Mursten fra Slotsruinen* til at ombygge en Del af Præste-

gaardens Stuehus med. Slotsruinen har maattet levere Materiale til alle Byggeforetagender igennem flere Sekler. Til Slotte, til Skorstene i et Borgerhus i Helsingør (!) til Ovne i Bøndergaardene — til Kirken og Skolen og Præstegaarden. Ministeriet gav med vanlig Rundhaandethed Hr. Kierulff Tilladelsen og anviste ham et rigeligt Byggelaan paa de gunstigste Vilkaar. Det blev en flot og rummelig Præstegaard, han byggede sig. Hele den østlige Længe blev ombygget. Stort og herskabeligt skulde det være. Han var gift med en formuende Englænderinde „Madame CLAREZIA“, saaledes kaldtes hun, og var vist nok langt fra Bøndernes Smag og Begreber om „Præstemadammen“. Ægteskabet var barnløst. Den engelske Selskabelighed trivedes stærkt i Præstegaarden i de Dage. Madame Claresia var Jæger og Rytterske og elskede at køre stærkt. Med Pastor Hildes i Blidstrup kom de meget sammen. Det var her, at Pastor Kierulff efter flere troværdige Mænds Udsagn blev ramt af et apoplektisk Slag og døde faa Timer efter. Pastor Kierulff var ret svær og korpulent af Skikkelse med Tyrenakke og kort Hals. At han dansede sig ihjel ved et Nytaarsbal i Blidstrup Præstegaard 6. Januar 1827 og blev ført hjem indsyet i en svær Oksehud, er der sikkert noget om. Da gamle Klokke Rasmus Lassen 60 Aar efter gravede ny Grav i det gamle Gravsted, fandt han en meget stor Oksehud med Spor af læsket Kalk, som altsaa har været lagt ned over Liget. Fru Claresia døde i København mange Aar efter. Præsten blev kun 44 Aar. Der er aabenbart ikke sket store Ting i deres Periode. Vejen fra Bøllebro til Aalekistebro er anlagt af Pastor Kierulff ud til Præstegaardens Jord (den nuværende Gdr. Tingsagers „Kierkegaard“). I Pastor Kierulffs Tid blev ogsaa Grænsen mellem Søen og Præstegaardsjorden trukket ved Søens Inspektør, Kapt. Leschlys Foranstaltning. Med Lærer Hansen i Gilleleje havde han nogle Smaafægtninger, da denne ikke vilde indfinde sig til Bryllup og Begravelse i Søborg Kirke, selv om Bruden vitterligt var fra Fjællenstrup eller Gildeleje.

Ministeriet giver da Lærer Hansen en kraftig Paamindelse. „Lærer Hansen, Gilleleje og senere Efterkommere i Embedet er fuldkommen forpligtet til at møde i Søborg, naar en Brud fra Fjællenstrup eller Strandbjørstrup skal vies i Søborg Kirke — præcis at møde, samt at forrette Kirkesanger-Tjenesten der. Selv om disse Byer er henlagt til Gilleleje Skoledistrikt, har Beboerne der Krav paa deres gamle Gravsteder samt Sognepræst fra Søborg til Tjenestens Forrettelse, hvilket Hr. Skolemester Hansen haver at tage sig til Efterretning.“ (Aktst. 16, Tillæg 2.) Biskop

Münter gav Hr. Kierulff et smukt Eftermæle. „Kierulff var 5 Aar Præst ved den danske Kirke i England og forlod Storbritannien med sin Menigheds Agtelse og Kærlighed. Han var en brav og duelig Embedsmand.“ I Ministeriet var han som omtalt højt anskrevet. Hvorledes Menigheden bedømte deres Præsts Gerning, da han dansede sig ihjel i Nabosognets Præstegaard, faar staa hen.

Nuvel, Tiderne var andre, og Sæd og Skik, og hvad man ventede at se i Præsternes Liv, har forandret sig: „Hvem er du, som dømmer en fremmed Svend. For sin egen Herre staar han, eller falder“.

Pastor Hilde i Blidstrup vilde gerne tilbage til det gamle Sogn. Men hans Ansøgning kom Biskoppen for sent i Hænde. Indstillingen var gaaet til Kongen, og den nye Mand var udpeget. Hilde maatte nøjes med at være konstitueret i Embedet indtil Udnævnelsen faldt. Cancelliet gav ham et Plaster paa Skuffelsen. „2 Rigsbankdaler for at bestyre Embedet efter Vakancens Udløb Palmesøndag“ (iflg. Embedsbogen).

18. HANS CHRISTIAN LYNGBYE

^{21/8} 1827, † ^{18/5} 1837.

I *Naturforskeren* og *Botanikeren* HANS CHR. LYNGBYE havde Søborg faaet en Præst af ikke sædvanlig Støbning. Han er en af de Præster, hvis Navn, takket være hans videnskabelige Indsats, blev kendt i Danmark og Nordeuropa. Først efter hans Død blev det almindelig kendt, at Forfatteren af: *Tentamen hydrophyta cryptogama Danica* var identisk med SØREN KIERKEGAARDS Ven, H. C. LYNGBYE. Den gamle Skrøne, som baade kan træffes i Folkemunde, og som Forf. Johs. Helms i Romanen „Grib“ gør sig til Talsmand for, at Lyngbye skulde være en fattig Gillelejeknøs og Fiskersøn, og af den gamle Sognepræst i Søborg skulde være holdt til Studeringerne, er helt grebet ud af Luften. Lyngbye er Degnesøn. Hans Fader Jens Mikkelsen Lyngbye var Degn i *Blenstrup* paa Grevskabet Lindsborg, syd for Aalborg. Hans Moder, som hed Mette Christensdatter, fødte ham til Verden 29. Juni 1782. Da Hans Chr. var 13 Aar gammel, underviste Sognepræsten i Hassing i Thy Provst Simon Røst ham privat i 4 Aar, indtil han kom i Aalborg Cathedral-skole. 20 Aar gammel blev han Student med bedste Karakter og Udmærkelse. Ved Universitetet tog han de to Eksaminer Filologicum og Filosoficum, begge med Laud. Hos en Præst i Vendsyssel var han en Tid Huslærer. Det var her, han blev indviet i Planteverdenens Mystik og blev en flink Botaniker. Fra 1806—10 finder vi ham som *Adjunkt*

ved *Latinskolen i Nyborg*, samtidig med sin Formand i Søborg, Kierulff. 10. Januar 1812 tog han teologisk Embedseksamen med den højeste Udmærkelse og Pointantal, som er givet ved Universitetet („Laudabilis specimen scriptura egregia laude dignum“). Han er den eneste af Søborgs 25 Præster fra Reformationen og til Dato, som har haft Udmærkelse til Embedseksamen. Det var som Huslærer paa Hofmanskøje i Nordfyn, at han gennem Godsejer Hofmann-Bang fik særlig Interesse for *Algologi*. *Alger* er Navnet paa forskellige Grupper af Løvsporeplanter. De fleste Tangplanter hører hertil. Algerne er forsynede med Bladgrønt og lever næsten alle i Vand. (Rostrups Flora II, 249.) Sammen med Proprietær Hofmann-Bang foretog Lyngbye i Sommeren 1816 en Rejse til Norge og gjorde fra Næs Jernværk Udflugter til Havkysterne, især for at samle Tang- og Algeplanter.

Næste Aar vandt han *Universitetets Guldmedaille* paa en lærd Afhandling: „Dispositio-systematica omnium algarum aquaticarum Daniæ hucusque detectarum“. Med kongelig Understøttelse foretog han en Rejse til Færøerne for at studere Algernes Liv der. Den 6. Februar 1818 fik han *Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille* for en Afhandling om Grindehvalen og om Grindefangst paa Færøerne. Han havde i disse Aar den Glæde, at Botanikerne Agardh og Schousboe hædrede ham ved at give to Algeslægter Navnet „Lyngbye“. I videnskabelige Tidsskrifter førte han en flittig Pen, saavel om botaniske Emner som om Færøerne og færøske Oldsager, Skikke og Poesi — saaledes 1822 om: Sigurd Fafnersbane. I 1819 udkom hans indholdsrige Værk om Danmarks Vand- og Lønboplanter („hydrophyta cryptogama“).

Videnskabernes Selskab udnævnte ham 15. December 1826 til Medlem.

Den 28. Maj 1819 blev han kaldet til Sognepræst i Giesing og Nørager ved Randers. 7. August blev han ordineret, og 1822 ægtede han HENRIETTE AUGUSTA TILEMANN, født 7. Maj 1793, en Datter af Præsten i Gjerding og Blenstrup, Samuel Johannes Tilemann. Det var en Barneforelskelse, som nu blev til Alvor. „Gammel Kærlighed ruster ikke.“ Efter 8 Aars Gerning i Giesing forflyttedes han 21. Marts 1827 til Søborg.

For den botaniske Dyrker var dette et Eldorado. Her var Søen, Mosen og Stranden ganske nær, og snart fik Lyngbye indrettet sig en fuldkommen botanisk Have med sjældne Træer. Han indførte Korkelmen fra Spanien. Efterkommere af dette Træ pryder endnu Haven. Præstegaarden laa dengang umiddelbart op til Kirkegaarden. I et rummeligt Værelse ovenpaa, kaldet „Salsloftet“, havde Pastor Lyngbye indrettet sit

Studerekammer og botaniske Laboratorium. Fra Færøreisen havde han medbragt en betydelig Samling, dels af udstoppede Fugle og Fisk, dels af tørrede Skind og pressede Planter. Mærkt var der deroppe paa Salsloftet, saa Lyset var tændt tidligt og brændte til sent ud paa Natten. Skabe og Reoler, Borde og Hylder, alt flød med Blade og Bøger, gulnede Dokumenter og Stativer med Prøveglas. Paa det store massive Egetræsbord stod Timeglas, Gaasepenne og et gammelt Dødningehoved — ret et Arbejdsrum for en Polyhistor som Pastor Lyngbye. Og sad han ikke her og studerede og granskede, kunde man finde ham som ivrig Arbejdsleder ved *Slotsruinens Udgravningsarbejde*. Selvfølgelig maatte Søborg Omegns historiske og arkæologiske Mærkværdigheder anspore en Forskersjæl som Lyngbyes. Fra 1831 og til sin Død fortsatte han dette Arbejde med største Flid og Pietet. Om Slotsbakkens Udgravning har han selv givet udførlige Efterretninger i Nordisk Tidsskrift for Oldkynd. II, 247—52. III, 298—99. Hvad der for 50 Aar siden var paabegyndt af Provst Schrøder — og havde hvilet i de efterfølgende 3 Præsters Tid, det blev nu fortsat af Lyngbye. Fra Schrøders Tid laa Ruinerne aldeles tildækkede af Jord og Stenbrokker; men ved at lade grave fra alle 4 Sider havde Lyngbye fundet Slottets Grund, saa at han nogenlunde kunde angive dets Udstrækning. Ligeledes fandt han, at der havde været Grave paa de 3 Sider, og at Port og Vindebro havde været paa Sydsiden. Ved Søens paabegyndte Sænkning 1796 var hele Slotsholmen blevet tørt Land, og da det var blevet tilladt de Søborg Husmænd at opgrave og bortføre Sten fra Ruinerne, var den sydlige Side af disse blevet endnu mere blottede, medens de iøvrigt dannede en ujævn græsbegroet Bakke. Den naturkyndige Lyngbye lod nu, især Vest og Sydvest for Ruinen, grave mere i Dybden og godtgjorde af det fundne Strandgrus med Muslingeskaller og Saltvandssnegle, at Havet fordem i Hedenold havde beskyttet Slotsbankens Fod.

I Sommerferien 1835 husede Søborg Præstegaard en interessant Gæst, „*Studiosus*“ Søren Aabye Kierkegaard. Med Pastor Lyngbye foretog han Udflugter til Helenes Kilde i Tisvilde, Gurre Slot, Esrom Klosterkælder med Broder Rus' Rist og Gibsafstøbning af Hovedet, Nøddebo, Frederiksborg o. s. v. Ja, de var paa Udflugt til Kullen i Fiskerbaad fra Gilleleje. Lyngbye undersøgte paa det Tidspunkt Tangplanter og Alger ved Kullens bølgebeskyllede Stenklipper. Sammen roede de ogsaa paa Søborg Sø, og det flade stille Mosevand har sat den unge Litterats letfængelige Fantasi i Kog. I Søborg Sø er det, han lader den unge Frater Taciturnus

Altertavle i Gilleleje Kirke.

(Broder Taus) stirre ned, indtil han i dens tangbevoksede Bund opdager Palisandertræ-Æsken med det interessante Manuskript: „Skyldig — Ikke skyldig“.

Med Naturforskeren Lyngbye fører Kierkegaard interessante Samtaler. I sin Ungdom droges han stærkt mod den Naturvidenskab, han senere blev saa bitter paa. I Brevene og Dagbogen fra Gilleleje Kro skriver han: „Naturen er overvældende, naar man vil betragte den æstetisk. Kun faa Videnskaber skænker Mennesket det rolige

og glade Sind som Naturvidenskaben. Med Begejstring kan vi tænke paa de store harmoniske Naturforskningens Repræsentanter: Ørsted, Schouw og Pastor Lyngbye, Hornemann og flere. Men slaa sig til Ro med dem kan man dog ikke. Mig har altid Livet i Kraft af Fornuft og Frihed interesseret mest, at klare og løse Livets Gaade har bestandig været mit Ønske.“. Dette Sommerophold i rig Tankeudveksling med den lærde og fint skolede Tænkter og Sognepræst har været frugtbart for Søren Kierkegaard. En Morgen staar de to Venner sammen paa Gilbjergshoved og ser Bølgernes hvide Kappebræmmer — og Havet, som strækker sig milevidt. De gennemstrømmes af den storslaaede Natur. De føler deres egen Ringhed og paa samme Tid høje Menneskeværd. Da trækker Pastor Lyngbye en lille Lommebibel frem og de læser sammen: „Herre, vort Herskab, hvor herligt er dit Navn over al Jorden. Du som sætter din

Majestæt over Himlene. Naar jeg ser din Himmel, dine Fingres Gerning, Maanen og Stjernerne, som du beredde, da maa jeg sige: Hvad er et Menneske, at du kommer ham i Hu og et Menneskes Barn, at du besøger ham. Dog haver du lagt alting under hans Fødder, Dyrene paa Marken, Fuglene under Himmelen og Fiskene i Havet. Hvad som farer igennem Stierne i Havet. Herre, vort Herskab, hvor herligt er dit Navn over al Jorden.“ (Salme 8.) Tilskyndet af Pastor Lyngbye fatter han den Beslutning at studere Teologi og tage Embedseksamen. Han skriver i Gillelejedagbogen: „Saa faar min Ven da Ret. Loddet være kastet, jeg gaar over Rubicon.“ Men Søren Kierkegaard gik ikke over Rubicon denne Gang. Han tøvede i Vadestedet, og Strømmen tog ham.

Om Pastor Lyngbys Præsteliv er yderst faa Ting opbevaret. Paaske-morgen 1834 blev den dejlige *Altertavle i Gilleleje Kirke*, malet af Professor I. L. Lund, afsløret. Den forestiller de 3 Kvinder ved Herrens Grav. Lyngbye døde 18. Maj 1837, 55 Aar gammel. Han er jordet paa Søborg Kirkegaard den 26. Maj. En smuk Hængeask ret ud for Kir-kens sydvestlige Hjørne viser hans Grav. Danske Botanikere rejste en Granitsten over Graven. Den minder om hans Forfatterskab af Tentamen hydrophytologiæ Daniæ og hans Data. Hans Hustru overlevede ham i 17 Aar og døde i Mariager 1854. En Datter Christine Lyngbye døde ugift 1893 i Fredensborg. Som Motto om Lyngbys Liv kan det hedde: „Visdoms Besiddelse er mere værd end Perler og Guld.“

19. SØREN HENRIK AUGUST RAASCHOU.

I Søborg ^{25/7} 1837 til ^{11/11} 1868. Provst 1847—56. † ^{24/7} 1873.

Provst RAASCHOU frembyder Billedet af en smuk, mild og venlig, men dog myndig Prælat af den gamle Skole. Hans lange Tjenestetid, 31 Aar i Søborg, falder under Biskop Münsters og Martensens myndige Krum-stave. Og at Præstestandens Væsen fik et Tilsnit af det fornemme, noget tilbageholdne overfor de nye frembrydende Livsbevægelser (Indre Mis-sion og Luthersk Missionsforening), kan ikke undre. Raaschou er født i Sundby ved Aalborg 14. April 1792, Søn af Præsten Peter Raaschou, og Moderen, Maria Judith Wedel. Han blev Student fra Kolding Latin-skole 1810 og 1815 Candidat i Teologien med laud. 16. April 1819 blev han kaldet til ordineret Kateket ved *Trinitatis Kirke i Fredericia*; derfra kaldtes han 1822 til Sjælland som residerende Kapellan til *Hyllested, Venslev og Holsteinsborg*. Han ægtede 4. Oktober samme Aar Datteren af Sognepræsten i Gaverslund ved Vejle. Hun hed METTE MARIE BLICHER og blev Raaschou en fortræffelig Hustru. Kun 5 Aar boede de unge

Provst Raaschou som ung.

Præstefolk i Hyllested. 1827 blev han kaldet til *Skjørpinge-Faarstrup* Sognekald, og efter 10 Aars Virksomhed der kom endelig *Kaldelsen til Søborg-Gilleleje*. Da var Raaschou 45 Aar og havde 18 Aars Præstearfaring bag sig. Her blev Manddomskræfterne sat i, og her faldt Provst Raaschous egentlige Livsgerning i 31 Aar. Hans Kaldsbrev til Søborg er dateret 25. Juli 1837. Det blev et saare lykkeligt og harmonisk Præstegaardsliv, her nu udfoldede sig. De havde 6 Sønner og 5 Døtre. 5 døde tidligt. Den gamle Kristtjørn og Guldregn bag Sakristiet, som skygger over Raaschous Børns Gravsted, har set 5

smaa Barnekister blive sænkede ned der. Fra Præsteværelsets Vindue kunde den gamle Provst, inden han gik paa Prædikestolen, sende et Blik til Gravstedet og med Tanken paa de levende Børn nynne: „Velsign din Tjener med Kraftens Aand og Børnene hans tillige“. Da Provst Raaschous Slægt endnu lever, har det nok Interesse at se Børnenes Navne og Data:

- 1) NIELS PETER RAASCHOU, født 23. August 1823, død som Sognepræst i Espe og Vanting paa Fyn 7. November 1890.
- 2) HANS GEORG RAASCHOU, født 11. Januar 1827, død som Vinhandler i København.
- 3) ALBERT FREDERIK CHRISTIAN RAASCHOU, født 2. Februar 1829. Stak sig paa en giftig Torn og døde af Blodforgiftning 14. November 1857. Han var Provstens Avlsforvalter og døde i Søborg og begravedes i Familiegravstedet.
- 4) DIDRIK AUGUST RAASCHOU, født 1. Februar 1835. Mangeaarig Sagfører i Hillerød.
- 5) CHRISTIANE ELISABETH RAASCHOU, født 19. November 1841, gift med Kapellanen senere Sognepræst Dr. phil. Christen Lundsgaard Nielsen.
- 6) CARL EMIL RAASCHOU, født 12. Juni 1844. Læge i København.

Præst, Vingrosserer, Landmand, Sagfører, Præstekone og Læge, det var de Præstebørns Lod her i Livet.

Provst Raaschou vandt manges Hjerter rent menneskelig talt ved sin milde, elskværdige Omgængelse. Han prædikede med nogen højtidelig Salvelse og aldrig under en stiv Klokke-time. Han er den sidste Præst i Mandsminde, som regelmæssigt vendte Timeglasset, naar han besteg Prædikestolen. Han var meget nærsynet og holdt ofte sit Manuskript tæt op til Øjnene. Brilller brugte han ikke, derimod en lille Haandkikkert, som han brugte baade i Kirken og fra Højen i Kongshaven, hvorfra han kunde overse Præstegaardens udstrakte Jorder til alle Sider. I Kikkerten saa han efter, om Mandskabet bestilte noget. En fornøjelig Episode indtraf en Gang i Høstens Tid, da der var mange Folk til Høstarbejdet. Forkarlen Per Holløse stod ved Middagstid og talte med Provst Raaschou, da en af Byens Husmænd, som ikke havde det bedste Lov paa sig for Ærlighed, kom forbi i betænkelig Nærhed af Provstens Hønselus. Mærkværdigvis glemte han den Dag at tage sin høje Hat af for Provsten. Man gik den Gang med en stiv, høj Hat — selv i Arbejdstøjet. Men Forkarlen, der aabenbart havde en Fært af, at der var noget muggent ved Sagen, drev en Knytnæve oven i Husmandens Hat og raabte: „Kan han salutere Provsten!“ Den med tyvstjaalne Æg fyldte Hat blev slaet ned over Ørerne paa Husmanden, alt mens de gule Æggeblommer flød ned over den overraskede Tyveknægts Ansigt. Provst Raaschou lo, saa Taarerne stod ham i Øjnene, og maatte hastigt ind og fortælle „vor Mor“ Historien. Og nu er den bevaret for Eftertiden.

Et morsomt Syn var det ogsaa ved Malletid, naar et Æsel, som Provst Raaschou ejede, bar Mælkespandene hjem fra Marken. Ofte løb det løbsk og spildte Mælken. Det blev ved Auktionen købt af Gaardejer Jens Madsen og endte senere sine Dage paa Pudsagergaard i Vandmosen.

I Sognet gik Provsten ikke meget ud, undtagen naar han blev hentet. Saa spændtes der for Karetten, og Provsten kørte ud. Men sin Morgentur gik han hver Morgen gennem Haven — Voldene rundt — i Præstegaardens Kongshave, og regelmæssigt løste han Lænkehunden og tog den med sig, baade for at røre den og have en tavs Spadserekammerat. Askelunden elskede han, og det var ham en stor Opmuntring og Adspredelse, da Kongelig Majestæt med samt Grevinde Danner og Sadelknægten Anders Petersen i Juni og første Halvdel af Juli Maaned 1850 opslog deres Standkvarter her, sammen med 25 Mand af Hestgarden. Frederik VII var som bekendt en ivrig Oldgransker og Fortidsminde-

samler, og naturligvis maatte den gamle Slotsruin øve sin Tiltrækningskraft paa hans Interesser. Provst Raaschou havde stillet Præstegaarden til fuld Raadighed ved det kongelige Besøg. Madam Raaschous Mælkestue var vidt berømt. Hendes Kobberkar skinnede, og hendes jyske sort-hvide Malkekøer leverede den tykkeste Fløde og det lækreste Smør. Sikkert har det været Højærværdigheden en Skuffelse, at Frederik VII foretrak at kampere i Telte bag og imellem Askelundens Volde. Den endnu synlige Kælder, som er udgravet i den gamle Borgerhøj tjente som Majestætens Vinkælder. Paa Gaarden „Kongensgave“ (nuv. Grd. Fr. Christiansen) var Marketenderiet indrettet. Der blev Maden kogt og i store Gryder og tildækkede Fade pr. Vogn transporteret til Kongshaven. Slotsruinen fik ved denne Lejlighed en Omgang Udgravning, som det vil tage adskillige Aar at udslette Følgerne af. Med al Respekt for den afdøde kgl. Oldgransker var det en mild Form for Vandalisme, der blev udført. De gamle smukke Voldgrave fyldtes med den bortgravede Jord. Kongen sad ifølge Øjenvidners Beretning under den store pragtfulde Tjørn paa en Feltstol med rød Fez, som en Kone i Byen, kaldet Smede Christiane, havde strikket til ham, paa Hovedet og Merskummeren i Munden. De sveddryppende Hestgardister trillede Jorden, som Bønderkarle afgravede i Trillebøre, hen foran Majestæten. En rig Høst af Oldsager fandt han. Flere Vognlæs af Fortidslevninger: Pilespidser, Vaabendele, Værktøj og Nøgler blev den Gang kørt til Kongens private Samling paa Frederiksborg Slot. (Findes nu i oldnordisk Musæum.) I Gehejmeraad C. F. Wegeners Bog om Udgravningen af Søborg Ruiner, — læst i det kgl. Oldskriftselskab i 1852 — findes 2 fortræffelige Kort over Søborg og over Ruinen samt Fremstilling af Kongens interessanteste Fund (Kam, Lysesax, Rist, Nøgle med korsmærket Kam og et sjældent Mandshoved, Ornamentet o. s. v.). Naar Dagens Gerning var endt, kørte Kongen med sin Grevinde til Stranden for at se Solnedgang. Teltlejren i Søborg var Frederik VII's og Grevinde Danners Hvedebrødsdage. I dette Aar 1850 havde Biskop Münster vist meget mod sin Vilje, faaet kgl. Befaling til at vie til Majestætens venstre Haand den tidligere *Figurantinde Louise Kristine Rasmussen*. Vielsen var foregaaet i Slotskirken i Overværelse af Tronfølgeren og hele Hoffet; og nu ferierede det nygifte Ægtepar i Søborg, og Grevinde Danner delte sin høje Gemals Interesser. Hvorledes Provst Raaschou og Præstemadammen har set paa denne Forbindelse, kan man jo gøre sig sine stille Tanker om. I den gæstfri Præstegaard var der stort Sommergæsteri, og Konventer og Sammenkomster fandt

ofte Sted med Omegnens Embedsbrødre. I 1847 var Raaschou blevet valgt til Provst for Strø og Holbo Herreder, men allerede 1856 bad han sig fritaget for Provstiets Tyngde. Det blev da lagt paa yngre Skuldre. *Søborg Kirke* blev i Raaschous Tid underkastet en stor og gennemgribende Restauration. Kirkens indre blev udsmykket med et Alterbillede, malet af A. C. V. Thomsen, forestillende Jesus som 12 Aar i Templet. Jesusskikkelsen, der staar i Billedets Midte, er idealiseret. Maria og Josef, der er betaget af at se Barnet som Lærer for Farisæere og Skriftkloge, er det mest gribende ved Billedet.

Til Minde om Kong Frederiks Besøg skænkede han til Ophængning i Kirken de to Malerier af Major SEYDCURTZ. Det ene forestiller Jesu Fødsel og det andet Jesus og den samaritanske Kvinde; de findes begge ophængt paa Sydvæggen ved Taarnopgangen. Det gamle Vaabenhus paa Mandsiden blev i 1856 nedbrudt og Hovedindgangen aabnet i Taarnet gennem det gamle Jomfru Marias Kapel. Kvindesidens „Vaabenhus“ i Nord var allerede tidligere bleven nedbrudt, fordi Kirkegaardens Helhest paa de 3 Ben — eller Kirkedragen — tog hver 5te Kirkegangskone med samt hendes Barn. Det kunde jo ikke gaa an i Længden! Derfor lagde man Indgangen gennem Taarnkammeret i Vest. Her stod i gamle Dage Ringeren og trak i de to Klokkereb, som gennem Metalrør i Hvælvingen havde Forbindelse med Kirkens 2 dejlige Malmklokker.

Af ydre Embedssager fra Raaschous Tid viser Præstearkivet, at *Bøgetlodden* blev frasolgt Embedet i 1844 som Arvefæste-Ejendom. Et Mageskifte fik Provsten i Stand 1857, saa Slotsholmen overgik til Domainedirektoratet, medens „Slotsparkellen“ tillagdes Præstejorden. Mageskiftedokumentet er underskrevet af Provst Raaschou og af Søens Inspektør, Kammerraad Mentz og billiget af Kirkeministeriet 1857. Ved Sognets Skoler foregik en Del Forandringer i Raaschous lange Embedstid. BENDT BENDTSEN blev afløst efter 44 Aars tro Tjeneste i Søborg Skole. Lærer Bendtsen havde 3 Sønner, som hed Abraham, Isak og Jakob. Den ene af disse Brødre var meget svagsynet, eller rettere halvblind. Naar han vilde vide, hvad Klokken var, gik han op i Taarnet, stak en lang Arm ud af en af Lugerne og følte paa det gamle Kirkeurs Viser. Det gamle Ur har dog altsaa en Gang været godt for noget! Indtil vore Dage har det slaaet forkert — undertiden 13 Slag, naar Klokken var 1! Men det er ogsaa et gammelt Slagværk, som paa Gangværket bærer Aarstallet 1740. Et Sejrværk har det været. Menighedsraadet fik ved en Kirkefest i Juni 1925 Midlerne til at lade det sætte i brugbar Stand. Uret er

lavet af Kristian VI's Hof- og Taarnurmager P. Mathiesen. Det er signeret med hans Navn og „Copenhagen 1740“. Det er en stor Sjældenhed at finde et signeret Landsbykirkeur. Taarnurfabrikant Bertram Larsen har paataget sig at ombygge det, saa det bliver tidssvarende og dog bevarer sit antikke Præg. Paa Urskiven, som er af Kobber med Jernkryds, staar nu 1740. Urskiven er restaureret af Malermester Steenvinkel-Svendsen.

Jyllinges Skolelærer NIELS NIELSEN blev dernæst Lærer i Søborg. I 1836 klagede Beboerne over, at Niels Nielsen var for streng mod Børnene: „trak Totter af Haaret og gav blodige Næsestyvere“. Men først 10 Aar efter blev han afskediget og døde i Helsingør. 1846 afløstes han saa af HENRIK HANSEN MANGOR, Bornholmer af Fødsel, Seminarist fra Jonstrup. Han var Frimurer af højeste Grad. Han blev i Embedet i mange Aar, skønt der ofte kom Klager over den haardhændede Maade, hvorpaa han bankede Lærdommen ind i Gutterne. Ingen Regne- eller Lærebøger fandtes. Han skrev om Morgenen paa Slump nærmest nogle Stykker op paa Tavlen. Dem, der ikke havde regnet dem inden Middag paa Tavlerne, fik Høvl. I Skolestuen dampede han paa sin lange Pibe, saa Røgen drev i Flager. En Sport var det for Drengene at se deres Snit til at dreje Spjeldet om for Kakkellovnsrøret. Naar saa Trumlen røg, og der saa blev tæt Taage i Skolestuen, hoppede de en efter en ud af Vinduet og forduftede ud i Røringen og gemte sig der og legede. Næste Dag stod saa Hr. Mangor med en beget Rebtamp, og den første den bedste Purk, som kom ind i Skolen, fik Rygstykkerne varmede som Tak for i Gaar. Undertiden gav han sig til at „høre Lektier“. Resultatet var ofte elendigt. Saa hed det: „Ud i Pilegærdet og skær en Vaand“. At Synderen „vaandede sig“, kan vi forstaa. Hver Gang Fyren kom ind, blev Pilekvisten kasseret: „For tynd. Skær en tykkere“. Tre og fire Gange maatte man ud og hente „Spansk Rør“. Familielivet var ikke lykkeligt. Engang var Herredsfogeden ude efter Læreren, da han havde kastet en Flaske i Hovedet paa Konen. En anden Gang mødte han svirende til en Begravelse. Paa Esrom Kro tilbragte han mange Timer med „Drik, Spil og Dobbelt“. Engang kom han hjem med kun 3 Hjul paa Vognen og havde ikke mærket, at den hældede (!). I 1873 fik han Hjælpelærer paatvunget, først LARS PETER RASMUSSEN og siden Seminarist O. E. DUE. Det var en stor Lettelse, da Mangor omsider fik sin Afsked 1878. Han afløstes af JOHAN CHRISTIAN ADOLF HANSEN. Han var en mild og kærlig Børneven men havde desværre et svagt Helbred og døde 1885 af Sukkersyge. Men i KRISTIAN FREDERIK NIELSEN fik Søborg Skole en ualmin-

delig dygtig og energisk Lærer. Kirken fik en Kirkesanger, hvis Røst var ualmindelig stærk. Han vilde helst synge alene og følte det som en Tilsidesættelse, om andre vilde tage Tønen fra Degnen. Og nu fik Søborg Ungdom en Opdrager, hvis Fasthed og moralske Hæderlighed var urokkelig, og naar nu Kirkens og Skolens Historie opfriskes fra disse Aar, er det kun rimeligt, at den alvorlige Pædagog og dygtige Lærer faar et smukt Æresminde paa dette Sted.

Hans Efterfølger blev Lærer Fritz Verner Nielsen, som 1. December 1914 kaldtes fra Dragstrup Lærerembede til Søborg. Lærer Verner Nielsen var en Aarrække Kirkens Organist, indtil Lærer Fr. Orla-Nielsens Ansættelse i Dragstrup. Siden blev Verner Nielsen

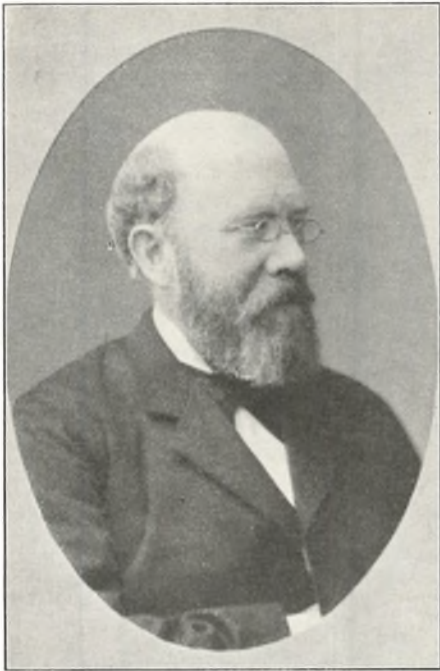
Kirkesanger og har som Kirkeværge lagt stor Interesse for Dagen for at smykke og bevare Kirkens arkitektoniske Skønhed. Hermed er Søborg Skoles Lærerrække ført op til Dato.

Da Provst Raaschou var 72 Aar gammel, søgte han om at faa cand. teol. CHRISTEN LUNDSGAARD NIELSEN til Kapellan, og det lykkedes 14. Oktober 1864. Pastor Nielsen var født 1. Januar 1836 i Lemvig, hvor Faderen Gomme Grave Nielsen var Købmand. 1854 blev han Student fra Kolding og 19. Juni 1861 cand. teol. med laud. Han begyndte som Lærer ved Københavns Kommuneskoler og ægtede 1862 Anna Poulina Vilhelmine Nielsen fra Holstebro, men hun døde 4 Maaneder, før han kom til Søborg. Han var saaledes en ung Præst, prøvet gennem Sorgen, dertil fortrinlig udrustet fra Naturens Side. Dygtig og varm i sin Tro begyndte han sin Forkyndelse, og Søborgfolket begyndte at lytte til de nye Toner. Det var Livets Ord i indre Missions Retning, som nu for første Gang blev fremført paa Søborgs Prædikestol.

Samtidig med Lundsgaard Nielsen var en anden ung trosvarm og

Skolelærer Kristian Frederik Nielsen.

Provst Lundsgaard Nielsen.

begavet Præst JOHAN PHILIP JEANSSON kommet til Nabsognet Græsted. De har begge været Kapellaner efter hinanden i Søborg og stod i Venskabsforhold til hinanden en Tid lang. I de forhen sovende Menigheder begyndte nu under disse to unge, stærke og friske Prædikanter en virkelig Opvækelse. Af en Brevsamling, som har staaet Forf. af dette Skrift til Raadighed, ses deres store Vanskeligheder. Hvorledes de maatte arbejde med Front til 3 Sider. For det første den store materielt sindede døde Befolkning, der ikke mente, de havde Omvendelse behov, for det andet de gamle Sognepræster, som fandt, at dette var et Herrens Uvejr at høre paa. De unge slog i Prædikestolen, og den hellige Ild luede i Øjnene. De talte om Fortabelse

og Helvede, saa det kippede i Menigheden. De afviste vitterlige Drankere som Faddere, ja holdt Kirketugt og prædikede imod Vanealtergang og de store verdslige Ædegilder.

Det var de store Gilders Tid. Lad os nu sætte os ind i Datidens Festsikke. Bryllupsfesten var afgjort den Familiefest, som satte flest Sind i Bevægelse. Forloverne kom begge i god Tid til Præstegaarden og bestilte Lysning. Bryllupsdagen fastsattes som Regel altid til om Fredagen. Saa festede man i 3 Dage, Fredag, Lørdag og Søndag. Paa Bryllupsdagen kom Bruden først kørende til Præstegaarden i Vogn med sine Forlovere. Saa fulgte en 12 til 18 „Forridere“ — Familiens yngre Karle til Hest. — Saa kom Brudgommen i en Vogn for sig med sin Forlover. I Præstegaarden blev hele Følget budt ind. Præstemødammen trakterede med Vin og Kage. Med Provst Raaschou i Spidsen gik Brudeparret gennem den lille Laage ved Lindetræet ind i Kirken. Ved Indgangen stod to Musikanter og „blæste af alle Livsens Kræfter“. Efter Vielsen red de to fornemste Forridere hjem til Gaarden, hvor Brylluppet skulde

Søborg Præstegård den 27. August 1866.

Fra højre til venstre ses: Frk. Mathilde Smith, Provst Raaschou, Provstinde Raaschou, Fru Fanny Raaschou f. Grundtvig, Kapellan Chr. L. Nielsen, Frk. Christiane Raaschou, Frk. Severine Raaschou.

staa og hentede hver en Flaske Vin. Med denne trakterede de Brudeparret, hvis Vogn de standsede paa Vejen til Bryllupshuset. Det kaldtes „Brudeskænk“. Ofte var der ved at ske Ulykker, naar Befolkningen fyrede deres Muskedonnere og Haglbøsser af til Ære for Brudeparret. Hestene stejlede, og Kusken havde sit Hyre med at styre Dyrene, som i Forvejen var dygtig muntrede af Spillemandenes Klarinet og Kornetrompet. Ved Gilderne spiste og drak man efter Tidens Sædvane over Evne. Thi det skulde gaa lystigt til. Og altid endte Gilderne med Dans. Brudegaverne bestod den Gang hyppigst i rede Penge eller Nyttegenstande. Ved Barselsgilderne blev der ogsaa drukket tæt og danset. Ja, selv ved Gravøllet var en lille rask Begravelsessvingom ikke ukendt. Nu havde Provst Raaschou og Provstinden altid deltaget ved disse Familiegilder i Sognet. Men paa et givet Tidspunkt trak de to gamle Præstefolk sig tilbage herfra. Skal vi gætte paa de unge Kapellaners Indflydelse eller muligvis snarere paa den Sorg, da Provst Raaschous i Løbet af 11 Maane-

der mistede 3 voksne Børn. Det tog svært paa deres Livsglæde. En ung Pige, Mathilde Smith, kom i Huset for at være til Opmuntring for dem. Det morsomme Gruppebillede fra Præstegaardens Lysthus viser den samlede Familie i Datidens stilfulde Dragter. Man lægge Mærke til Damernes Krinoliner og morsomme Kapper. Gæstfriheden blev derimod ikke indskrænket. I et Brev, som Provst Raaschous Svigersøn Lunds-gaard Nielsen skriver til en Slægtning, fortæller han: „Foruden om min Tur til Sorø, hvor jeg traf hele den Indre Missions Notabiliteter f. Ex. Vilh. Beck, Joh. Clausen, Anger fra Gyrstinge, Rønne fra Høve, Pastor Glahn fra Sorø, Holbeck fra Aarbye, Vahl fra Aarhus, Bekker fra Pederstrup, en svensk Præst og Adjunkt Hejberg“, fortæller han om „Ph. Jeansson fra Græsted, at han er ved at blive tjenstledig, da hans Sognepræst søger sin Afsked, vistnok af Ærgrelse over Jeanssons megen Iver i kirkelig Henseende, og det er nok muligt, at Jeansson træder i nærmere Forbindelse med Missionen som en Slags Rejsepræst.“ Men Brevet slutter: „Nu er Præstegaarden her fuld af Fremmede, og der er nok abonneret fremdeles lige til Slutningen af Ferien.“ Gæstfrihed var her Kristendyd.

Pastor Nielsen havde saa et Aar holdt Konfirmation, men Søndag Aften var hele Ungdommen og Konfirmanderne med til Bal i Søborg i Lars Hansens Gaard. Mandag Morgen lod Præsten dem vide, at de ikke kom til Alters den følgende Søndag. Pastor Nielsen rejste Tirsdag ind til Biskop Martensen og klarlagde Sagen. Martensen skrev et Brev til Provst Raaschou og bad ham „mægle imellem den unge nidkære Zelot og Befolkningen“.

Provst Raaschou var virkelig i Vaande. Det var hans Svigersøn! Lunds-gaard Nielsen havde nemlig 7. Oktober 1868 indgaaet Ægteskab med Provstens Datter CHRISTIANE ELISABETH. Og Provst Raaschou var en udpræget Fredens Mand. Han sendte saa i Svigersønnens Fraværelse Lars Sandmand rundt til Konfirmandernes Forældre og „lod hilse saa flittigt fra Provst Raaschou, de kunde tegne sig til Altergang paa Søndag“. Hvordan det indre Opgør imellem den fredelskende Provst og den unge Kapellan har formet sig, kan vi overlade til Fantasien. Men Præstebørnene fik Søndag Morgen en Donnertale. Kapellanen holdt Skriftetale, saa Skrep klang derved. Den tredje Front, de to unge Præster havde at kæmpe imod var foruden Befolkningens Vantrø og de gamle Præsters Ængstelse ved det nye Liv, den lutherske Missions Fremgang i Græsted og Gilleleje. Det begyndte med, at den norske Prædikant Andersen kom til Græsted. Da han rejste til „Møllerianernes“ Hovedkvarter i Nansensgade

i København afløstes han af selveste „Bornholmernes Fører“ (som de hed dengang) den bornholmske Smed CHRISTEN MØLLER. Disse gode ildfulde Prædikanter var en slem Torn i Øjet saavel paa gamle Provst Raaschou som de unge Indre Missions Præster. Det var Præsterne ligefrem en Sorg, naar „Bornholmerne“ byggede Kapeller, som de kaldtes, i Græsted, i Esrom og blandt de livlige Gillelejer, hvis Lærer Olsen senere blev vundet for dem. Man maa inderligt beklage denne gensides Afstandtagen. Guds Rige har lidt meget lige ind til vore Dage af dette, at de aabent bekendende Kristne staar i 2 Lejre og trækker hver i sit Toug — den samme Vej! Det, som forener, er dog større, end det som skiller. Blodets Baand er dog de stærkeste. Men saadan saa Præsterne ikke dengang paa det. Og man maa jo holde dem det tilgode. Mange grumsede Sekter dukkede op med nye Læreformer og ny fremmed Ild paa Alteret. Her i Søborg optraadte *Mormonerne* med megen Arrogance. I Byens Gyde laa et Hus, som siden i Folkemunde kaldtes „Treenigheden“; der afholdt Mormonprædikanterne deres Forsamlinger. I den lavloftede Smedje i Gyden omkring et Spædelys holdt de fanatiske Mormoner deres Agitationstaler. Her i Søborg døbttes dog ingen, men fra Paarup rejste en Familie som Mormoner til Utahs Mormonby Salt Lake City.

Samtidig holdt *Grundtvigianeren*, Lægprædikanten HANS LARSEN SKRÆPPENBORG ogsaa *Opbyggelse* i den samme Smedje i Gyden. Egnens Beboere kunde simpelt hen ikke hitte ud af, hvad der var hvad. Byens unge Hvalpe fangede Spurve og Frøer og satte dem ind i „Gydesmedjen“. Fuglene flagrede i Lyset, væltede det og slukkede det, og saa blev der Slagsmaal og Panik. Mod alt dette „Uvæsen“ prædikede Jeansson i Græsted og Kapellan Nielsen i Søborg — og særlig mod de lutherske Missionsfolk faldt der drøje Hug. Da Pastor Nielsen 1. April 1868 kaldedes til residerende Kapellan i Tikøb, fortsatte han der mundtligt og skriftligt Kampen mod Mormoner og Møllerianere. Efter hans Forflyttelse blev PHILIP JEANSSON *Kapellan i Søborg-Gilleleje*. Jeansson havde sjældne Vækkerevner. Raaschous Datter Christiane blev ved en Pinseprædiken af ham opvakt til personligt Kristenliv. Og flere kom med. Desværre kølnedes Forholdet mellem Lundsgaard Nielsen og Jeansson i disse Aar. Pastor Nielsen var under Pastor Høstrups Indflydelse blevet Grundtvigianer. „Hostrup lærte mig at sige *vi*, naar jeg forkynder Guds Ord“. Han fik nu Kritikkens skarpe Brilleglas paa og bebrejder Jeansson i et Brev, at han har plagieret Pastor Blædels og Vilhelm Birkedals Prædikener fra Missionstidende. Han skriver: (Uddrag af Brevet) „Den

Provst Raaschou som gammel.

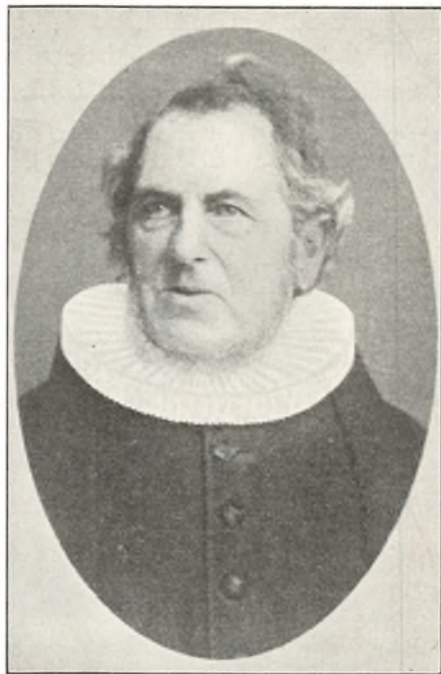
allerstørste Del af Deres Prædikener her paa Egnen har været — jeg maa jo kalde det grovt Plagiat. Kjære Jeansson. Jeg tror visselig om Dem, at De inderlig gjerne vil fange Sjæle for Vor Herre, men hvorledes er det muligt, at De har kunnet gøre det paa den Maade. Naar man er aandelig fattig, kjen-der jeg jo godt, hvad det er at tye til Hjælp, har ogsaa enkelte Gange selv laant en fremmed Tankegang, men Et er det dog at gøre det, naar man *skal* tale, et Andet, at rejse omkring dermed. Et er det at søge Hjælp, et Andet at søge Sager, hvormed man kan glimre. Og jeg vil sige Dem, Folk taler derom. Det er ikke saa længe siden, at Skat Rørdam i en Jernbanevogn pludselig spurgte mig: Er det sandt, hvad Folk siger, at Jeansson rejser

om og holder Birkedals og Blædels Prædikener; og Hostrup gienkendte i Lemvigh Skov en Prædiken af Blædel i Deres Tale, ja en Kone her fra Sognet (Søborg) sagde om Præsterne, at de lærte blot en Prædiken udenad af deres Bøger, henvisende til Pastor Jeansson, om hvem Græstederne selv havde fortalt det“. Brevskriveren dokumenterer nu nærmere sine Paastande og slutter Brevet med at skrive: „Jeg kan forsikre Dem, at De tager fejl, dersom De tror, at jeg skriver dette for at komme Dem til Livs, eller for at bryde aldeles med Dem. Tværtimod, De har været saa saare meget for mig. Vi har haft mange glade Timer sammen, og jeg finder endnu saa mange gode Sider hos Dem, for ikke at tale om Deres uomtvistelige Gaver, at jeg ikke kan andet end bede Dem: „Lad mig beholde Deres Venskab“. Naar vi engang atter mødes, vilde jeg ikke kunne være glad i Deres Selskab, uden at have sagt Dem, hvad jeg vidste. Skulde det nu atter ske, at vi sees, saa lad det være forglemt og begravet! Har De ikke Lyst, saa lad kun være at svare mig paa dette Brev. Det er mig nok at have lettet mit Hjerte. Og jeg er vis paa, at

hvis jeg er den første, der siger Dem Sandheden i dette Stykke, saa har jeg bevist Dem en Velgjerning dermed. Lev vel. Gud styrke Dem og føre Dem. Jeg venter, at De dog f. Ex. igennem (Pastor) Thomsen sender mig en *venlig* Hilsen til Tegn paa, at naar vi atter mødes, mødes vi som i gamle Dage.“ Paa dette Brev, som jo alligevel var et Opsigelsesbrev af Huldskab og Troskab til Jeansson og Indre Mission, fik Pastor Lundsgaard Nielsen aldrig Svar. Det var ham en stor Sorg indtil de seneste Aar. Han endte sine Dage som Grundtvigianer paa Langeland. Men han var alle Dage en af Guds Riges Grundtvigianere.

Da Provst Raaschou var 76 Aar gammel, bestemte han sig til at søge sin Afsked 11. November 1868.

Han flyttede samme Efteraar til København, boede i Baggensens Gade, hvor han døde 4 Aar efter 24. Juli 1873. I 6 Aar overlevedes han af Madam Raaschou, der døde sammesteds 17. November 1879 De ligger begge begravede paa Assistens Kirkegaard i København.

Sognepræst Peter Christian Garde.

20. PETER CHRISTIAN GARDE

^o/₈ 1869 til ²⁶/₁ 1887.

Sognepræsten i Vordingborg Carl Emil Lange blev den 26. Januar 1869 kaldet til Søborg. Han rejste straks herop. Men afskrækket af Præstegaardens Ælde og Faldefærdighed bad han i ydmyge Vendinger Ministeriet om Fritagelse for denne „naadige Forflyttelse“. Han fik saa Lov at blive, hvor han var, og Ministeriet udnævnte da Sognepræsten paa *Fejø*, PETER CHRISTIAN GARDE til *Søborg-Gilleleje Sognekald*.

Han var af Officersfamilie, Søn af Kommandør H. G. Garde og var født i Tønning 17. April 1816. Hans Moder hed Doris Mecklenburg og var en Præstedatter fra Amrum. 1834 blev han Student fra Metropolitan-

skolen. cand. teol. med Laud. 1840 og var først Lærer ved Opfostringshuset $1\frac{1}{2}$ Aar og derpaa ved Søetatens Drengeskole i 10 Aar. Forskellige Lærebøger foreligger fra disse Læreraar fra hans Haand. Fra 1850 en „Geografi, forenet med Historie og Naturbeskrivelse“ og 1849 „En Samling Skriftsteder med Exempler af Bibelhistorien“. Efter Krigen udnævntes

Søborg Kirke i gamle Dage. (Efter Radering af Prof. Kornerup).

han til *Sognepræst i Nørrelø gum* ved Løgum Kloster i Tønder Provsti. Superintendent Hansen ordinerede ham 14. November 1850 i Hjortkær.

1851 ægtede han sin Kusine PETRA KIRSTINE GARDE, en Datter af Provst Chr. Benedict Garde i Faarevejle, men allerede Aaret efter døde hun i Barselseng efter at have født ham Datteren Petra Kirstine Inger Doris. Nogle Aar efter giftede den unge Embedsmand sig paany. Hans anden Hustru hed AUGUSTA LAVÆTZ, en Datter af Etatsraad Lavætz i Næstved. 30. Juni 1858 blev Garde forflyttet fra Slesvig til *Fejø*. 11 Aars trofast Præstegerning øvede de to dygtige Præstefolk paa denne afsides liggende Ø. Socialt interesseret, som han var, fik han oprettet en Fattiggaard paa Fejø, og flere andre Steder i Landet gjorde han sin Indflydelse gældende i samme Retning. Da han paa den isolerede Ø ikke kunde skaffe sine 4 Sønner, Georg, Viggo, Harald og August forsvarlig Uddannelse, søgte han om Forflyttelse, og i 1869 kaldte Kongen ham til Søborg, hvor han blev indsat 2. Maj i den dejlige gamle Munke-

stenskirke, som dengang var hvidkalket udvendig. Præstegaardsjorden var over 100 Td. Land stor, og da Garde var bange for, at en saa stor Avling vilde optage Tiden fra hans egentlige Præstevirksomhed, fik han Ministeriets Tilladelse til at afhænde Størstedelen deraf. Kun 20 Td. Land blev tilbage. Det var ganske vist den bedste Jordbonitet i hele Søborg. Men alligevel er det en beklagelig Taktik, der i Aarenes Løb er anvendt overfor Folkekirkens egentlige Formuer, at frasælge dens Jord til Spotpris. Thi Jorden beholder altid sin Værdi, og paa Adskillelsens Dag, naar Kirke og Stat skilles, vil det svie til Eftertiden, at Præstegaardsjorderne er udstykket saa graadigt.

I Præstegaardens Arkiv (Embedssag Nr. 5) findes en Protest fra Pastor Garde imod Etatsraad Bregendals og Lensgreve Frijs-Frijsenborgs Planer om Søens Udtørring, da derved Præstegaardens store Indtægt ved Rørhøsten i Søen vilde blive Embedet berøvet. Grev Frijs, der saa stort paa Tingene, købte saa ikke blot Slotsholm og Slotsparcel, men ogsaa Præstegaardens Rørstykke ved Slotsvigens sydlige Ende. *Hvorledes gik det nu ellers Pastor Gardes i Søborg?* Hver Guds Tjener kommer sikkert til at smage den Oplevelse i Livets Skole, som hedder: „Vi bør gennem mange Trængsler indgaa i Guds Rige“. Provst Raaschou havde Sorgen over Børnenes Død. Den største Smerte Pastor Garde og hans Hustru gennemlevede, var det mon ikke hin raakolde 24. April 1873, da de hjemkaldt fra Farum saa de rygende Ruiner og fandt den gamle ærværdige Præstegaard nedbrændt til Grunden. 4 dejlige Heste, 12 Køer og alle Svinene indebrændte. Præstens Avlskarl Anders Mortensen blev saa stærkt forbrændt, at han hele Livet bar Men deraf. Børnene og Pigerne og en tilrejsende Gæst maatte i det blotte Linned springe ud af Vinduerne for at redde Livet. Ikke en Stump af Indboet var reddet. Uoverskuelige Værdier var gaaet tabt. Alle Kirkebøgerne, den gamle Journal og det uerstattelige Præstearkiv blev Luernes Bytte. Tilmed paastod man, at Ilden var paasat. Det blev dog først oplyst mange Aar efter, da Pastor Krag fra Prædikestolen forkyndte for Menigheden, at en Mand i sin Dødsstund paa Esbønderup Sygehus havde tilstaaet Ildpaasættelsen i 1873. Pastor Krag gjorde denne Bekendtgørelse efter Mandens Død for at rense andre, paa hvem Mistanken hvilede. Pastor Garde fandt Børnene og Pigerne installeret i Byens største Gaard i Snedker Lars Andersens gæstfri Barndomshjem. En saare trang Tid fulgte nu for Præstens. Et Par Klumper Sølv i Tomten var alt, hvad de fandt af Præstegaardens Sølvtoj. Megen Hjælpsomhed viste Sognets Folk den brandlidte Præste-

familie. Gillelejevisterne stod Brandvagt i flere Dage. Og Byens Kvinder kappedes om at sy Tøj til Børnene. Selv de brandlidte Storkefolk, som maatte flygte fra Reden Brandnatten, blev der sørget for. Et Vognhjul blev lagt op paa 2 Brændestabler, som mærkelig nok var undgaaet Flammebaalet. Derpaa byggede saa Storkefar og Storkemor deres nye Hjem. Pastor Garde bevidner selv i Embedsbogen, at „vor Nød lindredes meget ved den hjertelige Deltagelse, vi fandt, baade i Menigheden og fra alle Sider“. Hans økonomiske Stilling var yderst mislig, men det lysnede, da Formands-Pensionen, som altid trykkede Embederne, faldt bort med Provst Raaschous uventede Død i København 3 Maaneder efter Branden.

Efter at Tegning og Overslag til en ny Præstegaard var billiget af Ministeriet og Arkitektarbejdet overdraget *Bygmester Christensen i Helsingør*, opførtes den nye Stuelænge 40 Alen vestligere end den gamle. Gaardspladsen og Tomten blev lagt til Haven. Haandværkerne var fra Hillerød. De hød: Murermester Svendsen, Tømrermester Lange og Snedker Neergaard, og Arbejdet stod under Tilsyn af Bygningsinspektør Mørk. 5. September 1873 hejstes Kransen paa Stuehuset. Det var en meget fugtig Sommer, og da Pastor Garde maatte opholde sig meget paa Byggepladsen, paadrog han sig en haardnakket *Ischias*, som 9. November tvang ham til at søge Sengen. Ved Nabopræstens Velvilje klaredes Prædikenerne og Embedshandlingerne i November, December og Januar. Men da Pastor Garde fra Januar og til April maatte lade sig indlægge paa Frederiks Hospital, constitueredes i Embedet først Pastor emer. E. S. FALKENSKJOLD og derpaa afskediget slesvigsk Præst C. E. CHRISTENSEN. Da denne sidste led af hyppige Besvimelsesanfald, som overfaldt ham pludselig, ogsaa paa Prædikestolen, blev det Menigheden for uhyggeligt. Heldigvis vendte Pastor Garde efter en Norgesrejse hjem i Maj, men maatte, svag som han endnu var, have Hjælp til Prædikenen af cand. teol. J. HERMAN MONRAD (den senere Vartov Præst). Han var Præst her et helt Aars Tid. Først i Februar 1875 tog Garde rigtig fat. Hans *Ischias* blev helbredet „ved nogle Badekure i Mudderdynd i Teplitz i Juli og August samme Aar“. Den 22. Oktober 1875 døbte Garde 3 Mormombørn i Kirken ved Øvrighedens Foranstaltning. De var 9, 7 og 5 Aar gamle. Garde døbte dem med Barnedaab. Et Cirkulære fra dette Aar paabyder Sognepræsten flittigt fra Prædikestolen at holde Forbøn for Kronprinsessens forestaaende heldige Nedkomst. (!) Dette Cirkulære gentager sig en Aarrække i Gardes Tid. For den gamle Kirkes Udsmykning havde han megen Interesse. I 1871 blev der anskaffet en *Lydhimmel over*

Prædikestolen for at dæmpe den stærke Resonans under Kirkehælvingerne. Endnu skal man dog bruge ret kraftig Røst for at blive hørt i alle Kirkestole. 1872 afløstes et oljemalet, firkantet Træskab, hvorpaa Døbefadet var anbragt i Koret, af den nuværende Stendøbefont, hvis Overdel kom fra Frederiksborg Slot. 1884 flyttedes den tilbage paa sin gamle Plads ved den bagerste vestligste Pille. Under Pastor Garde blev Kir-

Fhv. Klokker Rasmus Larsen og Hustru Marie
 efter 45 Aars trofast Tjeneste.

kens Tiende, som fra gammel Tid havde tilhørt Kongen, efter forgæves at være tilbudt Menigheden, solgt til fhv. Sognepræst P. Raae, der atter solgte den 1873 til Købmand Segelcke i Hjørring, Konsul Færch i København og Fuldmægtig West i Esbønderup. 1875 anskaffedes 2 Kakkellovne. Hidtil havde man frosset med Anstand. 1882 blev Præstegaardens Askelund (Voldstedet foran Kongshaven) fredet efter Overenskomst med Direktionen for de antikvariske Mindesmærkers Bevarelse. Da der tidligere har hersket Misforstaaelse mellem Befolkningen og Sognepræsten om Askelundens Benyttelse som offentligt Anlæg, skal Overenskomsten i al Tydelighed opridses. Voldstedet tilhører Præstegaarden. Det maa ikke berøres af Ploven. Men Sognepræsten, som har Ansvar for Fredningens Overholdelse, har som Bruger Ret til at lade Kreaturer græsse og at hugge Træer til Brændsel. Deklarationen herom er tinglæst ved Kronborg v. Birk 14. November 1882 og har Ministeriets Approbation. De gamle Præster havde altsaa deres Sager i Orden. Ligeledes tinglæstes 24. Juli 1883 en Erklæring fra Klokker Rasmus Larsen, som erkender at have opført sin Klokkerbolig paa Præstegaardens Jord og underkastede

Kalkmaleri over Døbefonten.
Gud Fader løfter Sønnen
op til sig.

Johannes Døberen.
„Se det Guds Lam“.

Stefanus.
„Jeg ser Himlen aaben“.

sig deri de nærmere Betingelser, som Ministeriet forlangte. 1882 indførtes Tillæget til Roskilde Konvents Salmebog. Endelig foranledigede Pastor Garde, at de gamle *Kalkmalerier* i 1884 blev restaureret og Koret udsmykket i 1887. 1885 anskaffedes et Messingdøbefad, som blev forsølvet. Det har 4 Billeder af Syndefaldet og Syndfloden samt Motiver fra Jul og Pinse. Kalkmalerierne er overordentlig interessante. Ministeriet sendte den fremragende Kirkespecialist Prof. *Kornerup* i Juli 1884 til Søborg for at afdække og restaurere de gamle naive, men smukke Billeder, som er maalede i den friske Kalk (alfresco). Straks paa Pillen, som møder den Indtrædende, findes et Billede af *Treenigheden*. Faderen løfter den døde Søn op til sin Trone. Helligaanden er malet som sædvanlig som Duen, der kommer ned fra det høje. Ved Siden af staar Himmeldronningen Jomfru Maria med Fødderne hvilende paa Maanebuen, omgivet af Stjerner og omsluttet af en Flammesol. Ligeoverfor paa den næste Pille findes *Johannes Døberen*, som med den højre Haand oprakt velsigner Barnet,

SOM anført i Teksten er Teorierne om, hvem den kronede Helgeninde skal forestille, vidt forskellige. Prof. Kornerup har udtalt som sin Formening, at det er Keiserinde Helena, Konstantin Clorus' Gemalinde og Moder til Keiser Konstantin d. Store. I sin høje Alderdom drog hun paa Pilgrimsrejse til det hellige Land og blev Gravkirkens Bygmester. Her skal hun have fundet Kristi Kors og den hellige Trappe „scala sancta“, hvorpaa Herren stod, da Pilatus dømte ham til Korsdøden. — Helena blev i Sydens Lande især Kirkernes Beskytterinde. Maleren Niels Termansen, Nationalmusæets Konservator, som i 1925 har restaureret Kalkmaleriet, har udtalt som sin Formening, at det er den hellige Barbara som døde som Martyr Aar 237 i Nikomedia i Bitynien for sin egen Faders Haand. Til Straf blev han dræbt af Lynilden, hvorfor Middelalderen paa kaldte St. Barbara under Storm, Torden og Uvejr. Den tredje Teori, som mest vilde tiltale Nationalfølelsen, er den, at Kalkmaleriet forestiller Rigernes Dronning Margrethe. Til Støtte herfor har man anført Dr. Margrethes Interesse for sin Fødeby Kirke, at hun lod Hvælvingerne bygge og Kirkeskibet restaurere. Skikken fra Fjenneslev Kirke, hvor Asker Ryg og Fru Inge staa med deres Bygningsværk paa den fremstrakte Haand — en ogsaa hyppigt andet Steds anvendt Fremgangsmaade — kan altsaa være gentaget her, saa at Billedet forestiller Kirkens Bygmesterinde.

Kronet Helgeninde
i Søborg Kirkes Hovedskib.

Søborg Kirke i Nutiden.

som døbes i Fonten; med venstre Haand peger han paa Guds Lammet: „Se det Guds Lam, som bærer Alverdens Synd“.

Paa samme Søjle finder Beskueren det betagende Billede af *den korsfæstede Frelser* med en Ridder i den paa Dr. Margrethes Tid brugelige Ridderdragt, repræsenterende Slottet, knælende paa den ene Side af Korset. Paa den anden Side knæler en Borger, repræsenterende Købstaden, iført Munkedragt. Det er Søborg, som knæler ved Jesu Kors. Det Billede kan nok vække Tanker og Haab og Bøn! Billedet betegner Kristi Død som Aarsagen til Daabens Velsignelse. Paa Pillens nordre Side finder vi det naive Kalkmaleri af *Stefanus* med feberhede røde Æblekinder, døende i Stenbunken. Det fortæller om Virkningen af Daaben. Man maa bekende sin Frelser og tage Følgerne! Uagtet baade den forreste Pille og Hvælvingskappene baade i Skib og Kor blev undersøgt, fandtes dog ingen Billeder paa dem. Kun fandtes et lille Christushoved paa den sydlige Side af Korbuen og 12 Indvielseskors fordelt rundt i Kirken. De mindede Kirkegængerne om at korse sig her. Endvidere fandtes et Ridderskjold under Christushovedet med en Turnérhjelm og Indskriften: Johan Olte. Da. (rimeligvis Dapifer, d. v. s. Drost = Statsminister). Nu kender vi netop en Johan Drost paa Erik Menveds Tid (Suhms Danmarkshistorie). Dette Billede var efter Prof. Kornerups Mening det ældste Billede i Kirken, fra Slutningen af 13. Aarhundrede, malet paa de røde Mursten, Kirkens oprindelige Grund. Hvem Kalkmaleriet af *Helgeninden* paa den nordre Væg over Varmeapparatet skal forestille, er de Lærde uenige om. Nogle, med Prof. Kornerup i Spidsen, antager, at det er Kejserinde Helena, som ofte afbilledes med en Krone og den hellige Gravs Kirke paa sin flade udstrakte Haand. Andre har formodet, at det var Dr. Margrethe, som saa skulde staa med Søborg Kirke paa sin fremstrakte Haand som en Offergave til Gud. Billedet er nu i 1925 med Kirkeministeriets Billigelse og Kunstkammerets Velvilje restaureret af Maleren Termansen. Paa Korbuens flade Væg er ligeledes fremdraget et Billede af Paulus med Sværdet. Restaurationen er udført ved Hjælp af en Gave paa 700 Kr. af Indre Missions Legatmidler. Ved Opgangen til Prædikestolen fandtes et Mandshoved med en Palmegren i Munden, og paa Søjlehovederne findes paa Nordsiden Engels og Oksens Symbol bevaret. (Mathæus og Lukas) Løven og Ørnens Symbol (Markus og Johannes) er desværre gnavet væk af Tidens Tand.

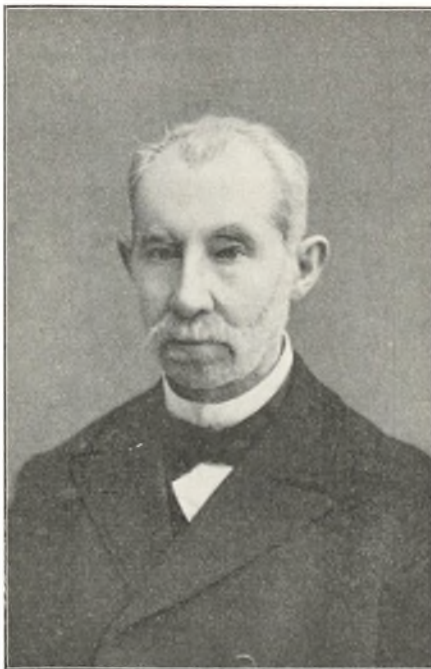
Paa Østgavlen over Opgangen til Taarnet findes et noget utydeligt, men sikkert interessant Kalkmaleri. Prof. J. Osk. Andersen har sammen

med andre kunstforstandige Mænd udtalt den Mening, at det er *Josefs Husfoged*, som finder Bægeret og løfter det med en triumferende Mine op af Benjamins Sæk. Drenge staar med en morsom Opstoppørnæse og ser forbavset til og vrider i Forlegenhed Dyrets Hale rundt. De gamle Munke hittede ofte de morsomste Motiver, naar de dekorerede Kirkens hvide Murflader.

Runestenen med Indskriften Ave Maria (paa det nye Runealfabet) flyttedes i Gardes Tid fra Præsteværelset til dens formentlige oprindelige Plads i Taarnkapellet. Garde ledte iøvrigt paa Kirkens Mursten efter de to Bogstaver F.H. (som efter Sagnet i Folkemunde skulde være Tegnet paa Dronning Helvigs Grav. F. skulde betyde

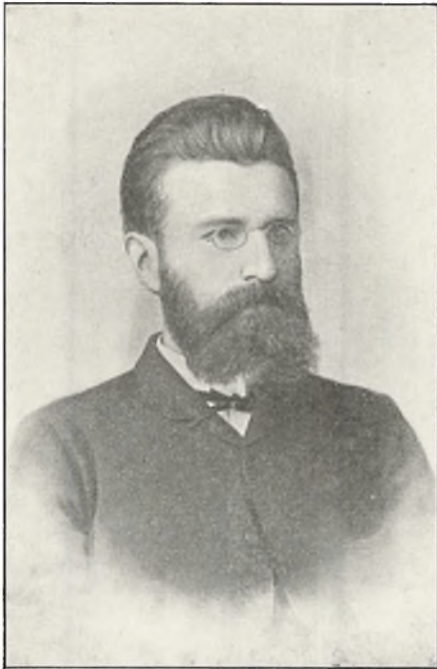
Folmer Lovmand og H. Helveg. De skulde efter Sagnet have staaet i syndig Kærlighedsforbindelse med hinanden. Det fandt Garde nu ikke, men han fik alligevel Løn for sin Søgen, da han bag om Sakristimuren i Mandshøjde fandt en Rune ristet i en Mursten. „*Yrsa fagre*“ staar der. Altsaa en ung forelsket Runekunstner har her udødeliggjort Yrsas, den fagres Navn.

Hvorledes stod det nu til med det aandelige Liv i Menigheden? Pastor Garde skriver herom i Embedsbogen med vanlig Beskedenhed: I aandelig Henseende er udrettet langt mindre, end jeg havde ønsket og haabet. Jeg har ikke faaet Naade til at beskærme Menigheden mod de møllerske Ensidigheder, om der end i Søborg er holdt dem Stangen(!) Opførelsen af et „Møllersk Kapel“ i 1886 i Gilleleje var Pastor Garde en stor Sorg. Lærer Peter Olsen i Gilleleje følte sig stærkt draget til de lutherske Missionsfolk. Pastor Garde afkrævede ham en Erklæring. Med smuk ærbødig Fasthed vidner Lærer Olsen om sit Standpunkt og Glæden over de nye levende Toner, men lover forøvrigt at holde sig passiv. Pastor Garde

Lærer Peter Olsen, Gilleleje.

Kapellan Holger Lembcke.

og Lærer Olsen forstod desværre ikke hinanden, skønt de begge var smukke Typer paa forskellige Opfattelser af Begrebet det kirkelige. „Dog turde jeg mene“ skriver Garde, „at christelig Oplysning i denne Aarrække har gjort gode Fremskridt, og at der nu ved Guds Naade findes en større Flok alvorlige Guds Børn end før“.

Da Pastor Gardes Kræfter ved Alder og Svagelighed mindskedes, saa han ikke kunde afholde saa mange Bibellæsninger, Menigheds-møder og andre Forsamlinger for unge og gamle som før, hidkaldte han Hjælpere udefra. Missionær Peter Larsen (Holbæk) og især Missionær BLOMBERG kom her Gang paa Gang og holdt Bibellæsninger i Skolerne og i Hjemmene til stor Velsignelse. Ja selvste Mis-

sionens Høvding Pastor VILHELM BECK afholdt Gudstjenester i Kirken. Og da var den altid fyldt til sidste Plads. I 1882 fik Garde Hjælp af cand. teol. M. A. BOYE, og i Vinteren 1883—84 af Candidat H. L. I. Groos. Omsider fik Garde fast Kapellan i Pastor HOLGER LEMCKE, som 8. August 1885 udnævntes til Kapellan for Søborg og Gilleleje Menigheder. Han kom fra Helsingør og blev Sognepræsten en trofast og nidkær Medarbejder i de 1½ Aar, han tjente ved Alter og Prædikestol. Men skrøbelig var han. Og Sygdom tvang ham til at fratræde. Det viste sig nu vanskeligt for Garde at finde en ny Kapellan. Andre Vanskeligheder kom til. Han havde til Stadighed Vrøvl med Bønderne om Præstetienden. Præsten ansatte Kapitelstaksten for Kornafgifterne for højt, (mente Bønderne) og de ansatte den for lavt (mente Præsten)!

„Den som har Krusifixet, velsigner sig selv først“, sagde Bønderne, naar de studerede Opslaget paa Kirkestævnets Tavle om Kapitelstaksten. Naar de saa gjorde Vrøvl, blev Pastor Garde opfarende. (Han havde Negerblod i Aarene. Hans Bedstefader var Vestindieneger). Saa purrede

han op i det sortkrøllede Haar og blev mørk i Huden af Vrede og dundrede saa løs. Saa bøjede Bønderne sig og betalte, medens de mumlede mellem Tænderne noget om „Præstesækken o. s. v.“ Det var sikkert ikke Pengepugeri, som drev ham dertil. Men der skulde bruges mange Penge i Præstegaarden. Madam Garde elskede Godgørenhed og Gæsteri. Mange Madspande gik i de Dage fra Præstegaardens rummelige Gryder til Fattige og Syge i Sognet. Men det kostede. Præstegaardens mange Gæsteværelser fristede over Evne. Saa besluttede Pastor Garde at søge sin Afsked. 25. Januar 1887 indgav han Ansøgning derom og fik den. 1. Oktober rullede Vogntoget bort med Præstehjemmets Bohave. Atter stod de trofaste Mure som Ramme om Livet og ventede paa nye Beboere og nyt Livsindhold. Pastor Garde tog sin Stok og gik rundt i Sognet og sagde Farvel — med 18 Aars trofast Præstegerning bag sig i Søborg-Gilleleje.

Om disse to Præstefolk kunde man vel anvende Salmeverset fra Præsteordinationen:

„Snorene for eder faldt paa de liflige Steder
 Aabenlyst eder beredte er Saligheds Klæder.
 I fandtes tro — hos eder bygge og bo
 Her alt de himmelske Glæder.“

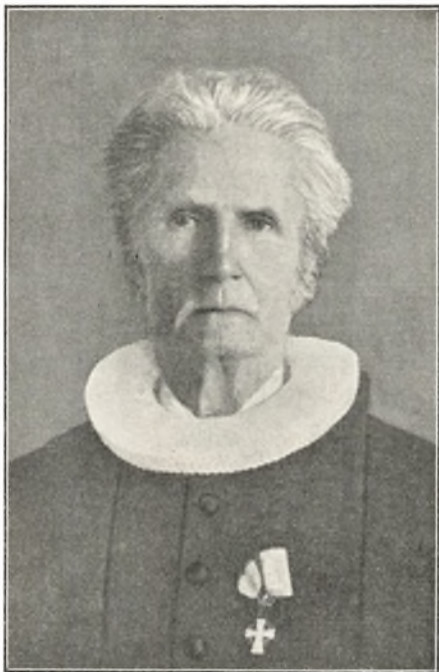
Paa Frederiksberg, hvor saa mange gamle Præstefolk har nydt deres Otium, før de gik ind til den store Sabbatshvile, endte de to gamle Hædersfolk deres Dage. I de sidste Aar skrev Pastor Garde paa sine Livserindringer, og han kastede der et Tilbageblik over sin Livsgerning i Søborg, hvor han endnu mindes af de gamle med Taknemmelighed.

21. PROVST ANDERS ANDERSEN

³/₄ 1887 til ²⁷/₆ 1902.

„Den som tror haster ikke“ (Esajas 28, 16). Dette Ord staar paa Provst Andersens Gravsten paa Søborg Kirkegaard. Og det passer godt, naar man vil forsøge at riste en Minderune om hans Præstegerning i Sognet. Han levede hele sit Liv i rolig, ligevægtig Tillid til Guds Faderhaand, som styrede den ydre Gang i hans Liv. Han satte sin energiske, jyske Villie ind paa at udnytte indadtil, hvad han havde faaet af Energi og Kræfter og ventede saa, at Gud gjorde Resten.

Han var født 18. Januar 1846 paa Plougsgaard paa Holmsland Klit, Søn af Gaardejer Anders Jensen og Hustru Ellen. I sine yngre Aar maatte han i det stille liste sig til at læse og uddanne sine rige Evner.

Provst Anders Andersen.

Faderen var imod hans Ønske om at komme til Bogen. Han skulde bøg Ploven. Men den unge viljefaste Bondesøn førte dog sin Krig igennem. Paa Staby, Højskole uddannede han sig til Vinterlærer og blev 1865 Student. Uden videre Tanker om Fremtiden blev han i København for at fortsætte sine Studier og ernærede sig i nogle Aar som Manuduktør. 1873 blev han Kapellan og Seminarielærer i Jellinge. Her havde den bekendte Pastor Svendsen skabt en stor Menighed rundt om det aandelige Centrum, som Jellinge Seminarium dannede.

Seminariegerningen førte Andersen ind paa dybtgaaende Bibelstudier. Her grundlagdes hans solide teologiske Viden, og her samlede han flittigt det Bibliotek, som siden

dækkede Studerekammerets Vægge i Søborg Præstegaard fra Gulv til Loft. I flere Arbejder har han skildret de forskellige Opfattelser af Jesu Liv. Da hans Helbred imidlertid begyndte at vakle paa Grund af det indespærrede Skoleliv og Studerekammerluften og manglende Nattesøvn, kastede han sig med Iver over Sognepræstegerningen i Jellinge. Det kraftige grundvigske Menighedsliv der lukkede op for en Interesse for Præstegerningen, som han ikke før var sig klart bevidst. Efter 4 Aars Gerning i Jellinge blev han Sognepræst i Uldum-Langeskov. Den forflyttede Sognepræst Pastor Kirketerp havde stor Ulejlighed med at overtale ham til at søge Embedet. 1874 indgik han Ægteskab med LOUISE PALUDAN-MÜLLER. Hun blev hans trofaste Medhjælp gennem hele Livet. 10 lykkelige Aar tilbragte de i Uldum, hvor de befandt sig som Fisk i Vandet som Midtpunktet i en intelligent Vennekreds. Begge havde de mest Lyst til at slaa sig til Ro der. Men 2. April 1887 kom Kaldelsen til Søborg-Gilleleje. Her blev saa Jordbunden for hans Arbejdskrafts Udfoldelse i hele sin fortættede, sandhedsmættede Styrke. Det var økono-

miske Aarsager, som fik denne vaskeægte Vestjyde til at gribe Pennen for at ansøge om Forflyttelse til Nordsjælland. Straks kneb det med at finde sig til Rette paa det dengang temmelig afsides liggende Sted. Befolkningen var spredt over et saa stort Areal, at man først i det lange Løb kunde naa at komme i Kontakt med den. Og de moderne Befordringsmidler kendtes ikke. Snart kom Provst Andersen dog til at elske denne skønne storslaaede Egn med alle de historiske Minder, Kirken, det gamle ærværdige 300 Aars Lindetræ, hvorunder Præsten med sin uadskillelige lange Pibe Sommeraftener hørte Klokkerne ringe Solen ned. Han nød den store Stilhed. Det hjalp ham til at finde Klarhed over Skriftens Udtydning. Provst Andersen prædikede bibelsk — grundigt og sindigt. Han stod altid vel forberedt paa Prædikestolen og bragte Evangeliet i jævne Toner, iklædt en barnlig, enfoldig Dragt og dog i tankeklar Form. Det var hans Styrke. Børn og de unge elskede han. Timerne med Konfirmanderne var ham meget kære. Naar Vinduerne om Sommeren stod aabne ud til Haven, kunde man høre, hvor fornøjeligt det gik til derinde; engang imellem rungede en sund Latter fra Børnene gennem Stilheden. Provst Andersen blev Stifteren af *Søborg Foredragsforening*. Tanken hermed var god nok. Han vilde give Ungdommen sund Oplysning, sætte Tankerne i Bevægelse, løfte dem op over Døgnets Madstræb og give dem gode Fornøjelser. Højskoleforstander Begtrup, som rejste meget om i de Aar for at faa sin Højskole oprettet, talte ofte her sammen med nu afdøde Højskoleforstander Bredsdorff.

De to Nabopræster, Pastor Glarbo (Esbønderup) og Pastor Thomsen (Blidstrup) kom her en Gang om Maaneden skiftevis, og Kirken var da altid fyldt. Provst Andersen forsøgte ogsaa med Menighedssammenkomster i Præstegaarden, hvor han indledte med et Foredrag, og derefter fulgte fri Samtale med Deltagerne. Provst Andersen var lykkelig, naar der kom nogle af Menighedens og Sognets Folk til disse Møder. Hans Hu stod vitterligt, (som hans Hustru har berettet mig,) til Lønkammerlivet og Samværet med sine elskede Bøger i Studerekammeret. Her sad han bogstavelig talt i Røg og Damp, thi han var en kraftig Ryger, og Piben blev sjælden kold. Til sent ud paa Natten skinnede Lyset ud fra Præstens Stue. Han havde nu og da en lidt ond Samvittighed, fordi han ikke naaede rundt i Sognet, som han egentlig gerne vilde: „Aanden er rede“, sagde han med sit lune vindende Smil, „men Kødet er skrøbeligt“. En stille Forstaaelse og gensidig Tillid voksede op rundt om ham. Da der en Gang blev bragt Sladder til Torvs om ham af en Mand, der var

vred over et Afslag fra Provst Andersens Side og nu drog Sognet rundt og mistænkeliggjorde hans Redelighed, sagde Andersen — karakteristisk for ham: „Der er saamænd ikke en i Sognet, der ikke tror, at jeg vil dem det vel“. Derpaa tog han atter trøstigt fat paa sine Studier. „Den som tror, haster ikke“.

I 1899 holdtes Sølvbrylluppet i Præstegaarden. Søborg og Gilleleje Sogne blev enige om i Fællesskab at foranstalte Fest for de to elskelige Mennesker. Provst Andersen glædede sig over denne usædvanlige Enighed imellem de to Sogne, som ellers ikke altid stod paa den bedste Fod med hinanden. Lærer Chr. F. Nielsen overrakte en Adresse og en indsamlet Pengesum. Alle, store og velstillede Gaardmænd og fattige Daglejere, alle var de med for at glæde Præstegaardens Beboere. I Gilleleje kneb det for Provst Andersen at faa Fodfæste. Luthersk Missionsforening vilde intet have med hans Forkyndelse at gøre. Dog vandt han ved Dødsfald, og naar der var Nød paa Færde, Indgang i mange Hjerter dernede. Paa Frk. Schneiders Børnehjem paa Gilbjerggaard vandt han gode Venner. De var opdraget til at arbejde og tjene for Guds Rige, og de virkede til megen Gavn og Glæde iblandt Gillelejes fattige og syge. Provsten kaldte dem i Spøg sine „Kapellaner“. I Søborg havde han ogsaa „Kapellaner“, idet han læste med teologiske Studenter, som nu afdøde Biskop, dengang Prof. Frederik Nielsen sendte herud til Søborg, naar de var kørt trætte eller gaaet i Staa i Teologiens Trædemølle. Provst Andersen havde med sin skolede stringente Tankegang og sit varme Hjerter en udmærket Betingelse for at være privat Læsemester.

Studerterne F. Fenger, Boas, Mortensen, Poul Richardt, Benjamin Nielsen og Asmussen førte han herfra op til Eksamen. Provst Andersen var alle Dage urokkelig i sit grundtvigske Livssyn. I en Aarrække var han hvert Efteraar fast Taler ved Bethesdamøderne i København og ved Frederiksborg Højskoles Aarsfester. 1902 flyttede han saa til Helsingør som Sognepræst ved St. Olai Kirke, hvor han snart efter blev Provst.

I 1904 og til sin Død var han Censor ved teologisk Embedseksamen og fik endelig det ærefulde Tilbud at arve Grundtvigs Prædikestol i Vartov Kirke. Her kom han paa sin Plads og blev endelig paaskønnet efter Fortjeneste af Valgmenigheden. Her gav han sin sidste Indsats i Kirkelivet.

1917 udnævnte Universitetet ham til Dr. teol. honoris causa. Den 11. Marts 1919 lukkede han sine Øjne i Døden. Sit Hvilested fik han — ikke imellem Storbyens Stenhuse — men i Guds frie Natur med Søborg

Præstegaardshave med den svale Nøddegang bag sig, med Engen og Søen foran Graven og som Baggrund den gamle imponerende Kirke. Den trofaste Vartov Menighed beredte ham en anseelig Mindefest i „den dejlige lille Kirke“, som han kaldte den, og saa kørtes han ad Landevejen til Søborg, og Klokkerne ringede ham ind i hans gamle Sogn, saasnart Vognen var indenfor dets Grænser. Kisten blev sat i Vaabehuset, som af kærlige Hænder var smykket med Gran og Kranse. Dagen efter stimlede Kirkefolket sammen i saa store Skarer, som aldrig før. Pastor Moltke og Pastor Fenger fra Udby talte smukt over ham. 8 af hans gamle Konfirmander bar ham med varsom Ærbødighed til Graven. Provst Nordentoft bad en Bøn og forrettede Jordpaakastelsen. Medens Graven kastedes, ringede Kirkeklokkerne for sidste Gang over ham:

„Kirkeklokke! naar til sidst du lyder
For mit Støv — skønt det dig hører ej,
Meld da mine kære, saa det fryder:
Han sov hen, som Sol i Høst gaar ned.“

En Vartovgænger skrev et Ord om ham, og dermed kan vi slutte:

„Saa gem ham da Jord i din lune Favn,
slut tæt om hans Kistefjæle
og trøst ham Fader i Jesu Navn,
han trøsted de tusinde Sjæle.“

22. CHRISTIAN PETER SEIDELIN KRAG

· 17/1 1903 til 27/3 1910.

Det gik som en Løbeild over Sognet, Jakobskirken Præst, Peter Krag, Indre Missions hæderkronede gamle Bannerfører i København er udnævnt til Søborg Præsteembede.

„Hvad vil De dog derude, kære Pastor Krag“ sagde Pastor Monrad ved Marmorkirken til ham. „Jeg har været Kapellan derude et Aars Tid og kender Forholdene. Her har De den stuvende fyldte Jakobskirke hver Søndag, og derude, ja, hvad vil De stille op med de sædvanlige 8 døde Sjæle?“ „Vække dem!“ svarede Pastor Krag. Han kom her til — Optimist som han var — med det bedste Haab „at byde Syndere til Arken, før Naadetimen rinder ud“. Og om Synd og Naade fik nu den halvt sovende Menighed Besked. Trompeten gav en klar Lyd, og derfor rustede man sig ogsaa til Krig. Pastor Krag's Liv og Gerning i København ved Jakobskirken er fornylig skildret i Amtsvejsinspektør Winkels fortræffelige Bog, saa at et Par enkelte Rids her om Fortiden maa være

Sognepræst Christian Peter Seidelin Krag.

nok. Han var født 13. August 1839 i Sønder Broby Præstegaard paa Fyn af gammel Præsteslægt baade paa fædrene og mødrene Side. Som Rudolf Frimodts Ven og Kateket ved Johanneskirken havde han faaet sit Præg af den Indre Missions kraftfyldte Præstetype.

Fra 1873—78 var Krag Sognepræst i Vildbjerg. Han fik saa sin Manddomsgerning i 24 Aar ved Jakobskirken paa Østerbro. Til Søborg kom han i Februar 1903 sammen med sin elskelige Hustru JENNY SOFIE f. PETERSEN. De blev modtaget i Præstegaarden af Provst Andersens, som endnu ikke var flyttet herfra. Da de to Præstekoner gik rundt for at bese Præstegaardens Rummelighed og kom til Præstens 2 Stuer, Studerekammeret og Konfirmandstuen, sagde

Provstinde Andersen til Fru Krag „Syss, lad os gaa stille, her er tænkt mange dybe Tanker i dette Kammer“. Og da 7 Aar efter Pastor Krag modtog Pastor Grev Moltke, som var blevet hans Eftermand, var det med Ordene: „Her er udkæmpet mange Troens Kampe i denne Stue, maa De tro“. Disse to Udtalelser synes mig karakteristiske og rammende for de to Mænds aandelige Habitus.

Ja, Troens Kampe blev her udkæmpet. Søborg-Tiden var Krag's sværeste Tid. Ofte maatte han løfte sine Øjne op til sit elskede Yndlingsord fra den hellige Skrift. Det stod broderet med Guldbogstaver paa rød Bund over hans Dør: „*Min Naade er dig nok*“. En Aandens Kæmpe var han stadig. Hans Kraft var ikke brudt og hans Aand ikke sløvet. Men den gamle Egestamme bøjede sig under den haarde Prøvelsens Vind, som nu blæste over hans Liv og viste ham hen til Guds Naade. Han havde prædiket over det saa ofte, og nu fik han det at smage: „Den Søn, Gud elsker, tugter han“. I Marts 1909 havde han den store Smerte at miste sin store elskede Søn, Mouritz Krag, en ung dygtig Læge, som paa

Sygelejet fandt tilbage til sin Barndoms Tro paa den korsfæstede Frelser. Men alligevel, det var et tungt Slag, da Døden kom faa Timer efter en Operation. Han tog det svære af Herrens Haand og talte over sin elskede Søn. Men kort efter blev Pastorinde Krag syg. Slaget havde været hende for stærkt. Den lange Tids Spænding med de daglige Telefonbud til Hovedstaden med Bulletiner om Sønnens Sygdom havde nedbrudt hendes Nerver. Til Tider var det som et stort aandeligt Mørke sænkede sig om hende og nødvendiggjorde, at en Sygeplejerske var om hende til Stadighed. Krag bad for hendes Liv, og en kort Naadestid blev skænket dem. Men Modstanden, som rejste sig ude fra Sognet, var ham ogsaa svær at tage. Han havde ment, at Herren vilde lede Hjerterne som Vandbække, naar han som altid prædikede Ordet purt og rent. Men Sandheden var alle Dage ilde hørt, og en kraftig Modstand rejste sig imod hans afgjorte Forkyndelse: Enten — Eller. For eller imod Jesus! Folk skældte ud, ja lovede sig selv, at de vilde ikke oftere sætte deres Ben i Kirken og høre paa den Helvedesprædikant. Næste Søndag sad de der atter for at høre, hvad han nu havde fundet paa. Noget at hænge Hatten paa fik Modstanderne den Søndag, da Krag sagde i en Prædiken: „Lad os nu se, hvor mange troende er der, hvor mange bevidst beken- dende Kristne er her i Søborg Kirke? I kan jo rejse jer. Lad os se. Rejs jer kun op.“ Noget nølende kom de op, en efter en. Til sidst rejste de sig allesammen! „Nej, ser man det, er I saa mange?“ Metoden var jo uægtelig noget amerikansk, hvad han fik at høre siden hen. Hans Begravelsestaler var fortræffelige. Der havde han en gudbenaadet sjette Sans til at finde et kernefuldt Ord, anvende Themaet klart og over- skueligt og sigte personligt. En Del Mennesker, særlig blandt de unge, blev omvendt og kan som det jordiske Redskab for deres Liv i Gud takke for Peter Krag. Ungdommen samlede sig i store Flokke om den gamle hvidhaarede Præst, og det var et stolt Syn, naar Krag i Spidsen for ca. 50 Vogne fyldt med syngende glad Ungdom svingede i Spidsen for hele Vogntoget til Ungdomsstævne i Hillerød. Da blev den gamle Herrens Stridsmand ung med de unge og glad med de glade. Han var alle Dage i Besiddelse af et sprudlende frisk Humør. Dette i Forbindelse med hans Fantasi og Kristusgrebethed gjorde ham til den ideelle Ung- domsarbejder. Det er ikke sært, at Mænd som Ricard og Fibiger føler sig i Discipelgæld til den kraftfyldte, personlighedsprægede Prædikant. To Smaatræk fra Søborgtiden kan belyse hans frodige danske Humør. En Morgen, da Krag stod paa Trappestenen og ventede paa, at Ole For-

karl skulde komme for Døren med Køretøjet, (de skulde til Gilleleje til Søndagstjeneste) saa Krag Storkefar komme flyvende med noget hvidt i Næbet. Storkeparret byggede i den Tid Rede paa Ladebygningen. Det medbragte Materiale tilfredsstillede ikke Storkemor. Hun kasserede det og kastede det ud af Reden. Atter kom Storkefar flyvende med et Par tyvstjaalne Drengbukser i Næbet. Ogsaa de fandt Unaade for Storkemadammens Øjne og fik samme Medfart. Krag løb nu hen for at se, hvad det første var. Det var morsomt nok „Socialen“, et Nummer af Social-Demokraten. Krag raabte muntert: „Det glæder mig Storkemor, du er aabenbart Højremand ligesom jeg“.

Et andet Træk. Den yngste Datter havde i Sommertiden faaet Lov til at bade ved Hulerød Strand. Ved Sæsonens Afslutning sendte Badehotellets daværende Vært en ret ublu Regning med hende hjem for Leje af Badehus. Da hun præsenterede den for sin Far, sagde han med et huldsaligt Smil: „Vil du hilse Kroværten fra mig og sige, om den maa gaa af paa vort Tienderegnskab“. Sagen var, Manden havde lusket sig ganske stille fra at betale sin Tiendeafgift. Det vidste Krag. Nu kunde han bide Spids paa den. Der blev aldrig siden præsenteret nogen Regning fra Hotellet. Fra Embedsbogen kan man se, at Pastor Krag har moret sig over adskillige af Ministeriets Cirkulærer. Naar der f. Eks. bedes om Indberetning om Skolebørnenes Øjenfarve og Haarfarve til Provsten i Januar Maaned. Eller Ministeriet beder ham som Skolekommissionsformand give Skolebørnene Ordre til at indsamle Oldenborrer, eller han skal indskærpe fra Prædikestolen, at „Offeret for pensionerede Gendarmer, 40 Øre om Aaret, ikke gaar i Glemmebogen“. Biskoppen indskærper, at ingen Lægprædikant maa prædike ved den ordinære Gudstjeneste, og en anden Gang, at Fadderne ved Barnedaaben skal rejse sig og træde hen til Døbefonten. Han faar Ordre fra Kirkeministeriet til at paalægge Læreren ved Hedsbjerg Skole flittigt at bade Drengbørnene i Stranden. (!)

Indførelse af Menighedsraad ved Loven af 15. Maj 1903 voldte ham en Del Arbejde og Besværligheder.

I Pastorinde Krag's raske Aar stiftedes Kvindernes Sykreds. Der syedes til Udsalg for Dansk Missionselskab og for Santalmissionen. Senere kom Østerlandsmissionen med. Denne Virksomhed er livsfrisk den Dag i Dag. I en lille udskaaen Kirke samlede Pastor Krag Bidrag til disse Missionsvirksomheder. En ikke lille Skare slog efterhaanden Kreds om Præsten, hans Arbejde og Forkyndelse. Ved Skærtorsdagsaltergangen

var det altid en udpræget Samfundsaltergang, hvor man i fælles Tillid til hverandre om det samme Arbejdsprincip knælede sammen ved Alterbordet.

I 1910 blev Pastorinde Krag atter alvorlig syg. Det gik nu mod Døden for hende. Hendes Mand saa, hvad det gjaldt og sagde: „Før bad jeg om Livet for hende, nu beder jeg om snarlig Hjemlov“. Efter hendes Død valgte han selv Gravplads til hende og sig selv udenfor Gilleleje Kirke. St. Jakobs Kirkes Menighedsraad tilbød ham Gravplads op til Jakobskirken i Lighed med Frimodts Grav ved St. Johanneskirke, men han takkede for den venlige Tanke, han vilde intet Paradegravsted have. Naar han valgte Gilleleje Kirkegaard og ikke Søborg, da var det udelukkende,

fordi han tænkte paa Børnene og Fremtiden. Det smukke Landsted „Kragereden“, som han ejede ved Smidstrup Strand, skulde efter hans Bestemmelse tilskødes Børnene til Sommerlandsted. De vilde da have lettere ved at tilse Gravene i Gilleleje end i Søborg. Den Skrøne bør være død og magtesløs, naar det hedder sig, at han vilde ikke hvile i Søborg, da Søborgerne ikke havde været gode ved ham. Det er sandt, at han elskede Gilleleje Menighed. Det er sandt, at han mente at spore større aandelig Modtagelighed for sit Budskab og saa flere Frugter af sin Gerning med at saa Guds Ords Sæd i Gilleleje end i Søborg. Men det var hans praktiske Sans, som bestemte ham til at vælge sit jordiske Hvilested bag Gillelejes Kirke. Omsider kom Opbrudstiden. Han holdt sin Afskedsprædiken og lod sine Taarer faa frit Løb. Han løftede for sidste Gang, mente han, sin malmfulde skønne Stemme under de gamle Hvælvinger, til Farvel. En Deputation overrakte ham et skønt Maleri af Kirken og Præstegaarden set fra Gaardspladsen og en Afskedsadresse

Pastor Krag og Frue i Haven.

Pastor Ole Irenæus Sadolin.

fra ca. 450 Beboere i Søborg, hvor de takkede ham, ogsaa hans gamle bitre Modstandere, „fordi han uden Menneskefrygt havde forkyndt Guds Ord iblandt dem“. Krag blev hæftig bevæget, traadte frem i Kordøren og sagde: „Tak alle I kære Venner. I har aldrig gjort mig andet end godt“. Saa græd hele Forsamlingen. Thi det var at sanke gloende Kul paa mangt et Hoved. Da hans Efterfølgers Udnævnelse trak ud, maatte han atter til at prædike. Endelig 3die Gang holdt han sin Afskedsprædiken, og da faldt der Ord, som blev til Afgørelse for en og anden. Da den nys udnævnte Sognepræst kom paa Besøg, besluttede de to Kaldsbrødre at gaa paa Husbesøg sammen — Grev Moltke for at sige God Dag, Pastor Krag for at sige

Farvel. Det var nu ingen ringe Maade for den nye Sognepræst at blive indført af den gamle rundt om i Hjemmene. Naar de sagde ham Tak, svarede han: „Lad vor nye Præst arve eders Kærlighed“.

Et Par Aars Hvile i Villaen paa Hovmarksvej i Charlottenlund, saa løste Herren op for sin gamle og tro Tjener. En Søndag Morgen, da Ordrup Kirkes Klokker ringede, tog Gud ham til sig. Ad Landevejen førtes hans Kiste rundt igennem Søborg By forbi Præstegaard og Kirke til Gilleleje, hvor Jordfæstelsen fandt Sted. Pastor Krags Arbejdstid blev om end kort i Søborg-Gilleleje, dog saare velsignet. Søndag Morgen stod altid en lykkelig Præst og hejste sit Flag i Præstegaarden forinden Tjenesten. Med et straalende Ansigt hilste han paa dem, som staldede op i Præstegaarden. Lykkelig som et Barn færdedes han i Have og Mark. Og han frydede sig ud af hele sit store varme Hjerter, naar han saa Livet gro op om sig i Form af Ungdomsmøder, Kvindemøder og det begyndende Samfund. Det, der gav ham Mod til at gaa fremad i Tryghed, var hans stærke og ydmyge Tro paa, at han var kaaret til Guds

Tjener i den stridende Kirke hervede, og saaledes vil hans Navn med Ære i lange Tider mindes i Søborg og Gilleleje Menigheder, som den glade, stridende Troens Kæmpe.

Det var umuligt, at Pastor Krag alene skulde kunne overkomme et saa vældigt Sogn som Søborg-Gilleleje. 4 Maaneder efter hans Tiltrædelse til Søborg fik han som ordineret Medhjælper OLE IRENÆUS SADOLIN. Han fulgte lige efter sin Embedseksamen med Pastor Krag ud til Embedet. De første 3 Maaneder boede han paa Gilbjerggaard og tog efter sin Ordination 29. April Bolig i Søborg Præstegaard i den nuværende Konfirmandstue, som den Gang var „Kapellanbolig“. Her boede og virkede Pastor Sadolin, indtil han fik bygget den private *Realskole i Gilleleje*. Det var fra først af Aftalen, at han særlig skulde have sin Gerning der i den lille nu stærk voksende Fiskerby. Dog var den unge Medhjælper ivrigt optaget af Pastor Krag's Arbejde i Søborg, særlig blandt Ungdommen. Pastor Sadolin var af grundtvigsk Rod og forstod maaske derfor bedre Provst Andersens Arbejde end Pastor Krag, der paa dette Punkt til at begynde med greb en Del fejl an, hvilket beredte ham unødige Vanskeligheder. Thi Pastor Krag havde med sine virkelige Interesser for Landvæsen haft Betingelse for at gaa ind i Landboernes Hjerter „med Træsko“. Det første Menighedsraadsvalg i 1903 formede sig nærmest som et Opgør med Pastor Krag og førte i sine Konsekvenser til Indkaldelse af fremmede Præster af grundtvigsk Snit. Pastor Sadolins Hjerter var tvivlraadig, hvor han burde stille sig. Pastor Krag var jo den frisindede Mand, der absolut ingen Hindringer lagde i Vejen for sin unge Medarbejder. Men Pastor Sadolin følte, han maatte til Gilleleje for der at vie Ungdommen sine Kræfter og ret store pædagogiske Evner. Han følte sig alle Dage som „Gillelejer“ og var trykket af det spændte Forhold mellem de to Pastorater. Dog var der Tilløb til et virkeligt Samarbejde mellem Pastor Krag og Pastor Sadolin. Denne holdt en Vinter igennem kirkehistoriske Foredrag i Aftenskolen i Dragstrup. De holdt fælles Ungdomsstævner f. Eks. Fastelavnsmandag og talte sammen ved de store Møder i Søborg Præstegaardshave. Den 1. Januar 1908 oprettede Ministeriet et selvstændigt Kaldskapellani for Gilleleje, og Pastor Sadolin blev Gillelejernes egen Præst. Kirken i Gilleleje var ombygget i 1746. Det vil nu falde godt ind i Planen, at foretage en Besigtigelse af Gilleleje Kirke.

Kirken i Gilleleje.

GILLELEJE KIRKE

EN lille smukke Kirke, som passer saa godt til den male-
riske Fiskerby med de røde Teglstenstage, er bygget i
1556 af Fiskerne selv. Disse havde, som omtalt, cirka
20 Aar tidligere antaget en Kapellan, Hr. HANS LAURIT-
ZEN. Beboerne havde tidligere holdt deres Gudstjeneste
i et Hus skraas overfor Kirken (Matr. Nr. 7, som ejedes
af Fisker Hans Andersen). Den største Stue, der var prydet med Engle-
hoveder langs med Loftet, tjente til Kirkesal. Det var paa kgl. Bekost-
ning, at Kirken opbyggedes i 1746. Kirken er opført af ret store Mursten,
den nederste Del af Munkesten, som er hvidtet over.

Kirkeskibet har Indgang fra Vest med fladt pudset Loft og femsided
Korafslutning. Alteret er af Fyrretræ. 1834 malede Prof. J. L. Lund et
Alterbillede hertil. (De 3 Kvinder ved Kristi Grav modtager Opstandelses-
budskabet af Englenes Mund.) De to Malmstager bærer flg. Indskrift:

„Denne Lysstage gaf erlig och welagt Mand Peder Ander Søn, Randolf, Radmand udi Kjøbenhafven til Kirkens Brug paa Gildeleje Anno 1614“. Midt i Kirkeskibet hænger en pragtfuld ottearmet Malmstage, hvorpaa der staar Ps. 115: „Ikke os Herre, ikke os, men giv dit Navn Ære! I. C. Møller, K. P. D. E. Anno 1733“. Over Midtergangen hænger 4 Skibe. 1) en Brig „Anna“, skænket af Lods Henrik Larsen, der døde 1884, 86 Aar gammel, 2) en Skonnert „Argus“, givet af Fisker Svend Svendsen, 3) en Tremaster „Laura“, skænket af Sømand Ferdinand Larsen, 4) en Tremaster „Henry“, skænket af Fisker Niels Clausen til Minde om sin Søn. Paa Alteret staar et Krusifix og to Lysestager, skænket af Kirkens afholdte Sognepræst Ravn og Hustru i Anledning af deres Datter Karen Margrethes Daab den 2. Marts 1924.

Prædikestolen er af Eg, rigt udskåret fra Christian IV's Tid. I Vindueslysningen Stativ med 4 Timeglas (som i Søborg). Døbefonten har sin særlige Historie. Den gamle, pragtfulde Stændøbefont, som nu findes i Asminderød Kirke, blev i 1848 med liden Nænsomhed og Forstaaelse sat ud af Kirken af den daværende Kirkeejer Kammerraad Mentz og kastet ned paa Stranden. En Gaardmand i Strand-Esbønderup fandt den og kørte den hjem. I adskillige Aar blev den brugt til Vandingstrug i Gaarden, indtil den 1907 skænkedes til Asminderød Kirke. Den haandfaste Kirkeejer lod i Stedet for opstille en Tingest, som Kirkesynet i 1918 kalder „en gammel, usømmelig Træserving“ med et grumme tarveligt Tinfad.

Menighedsraadet satte sig, efter at Pastor Fibiger med stor Dygtighed havde rejst en offentlig Mening for Sagen i Dagspressen, i Forbindelse med Direktør Mackeprang, Nationalmusæet. Det lykkedes at finde en smuk gammel Granitdøbefont, som henstod i Frederiksborg Slotskælder. Et Døbefont af Messing blev udført af Kunstkobbersmed Hans Andersen i Helsingør. Det forestiller 3 Fisk, hvilket hentyder til Fiskerbyen og til ham, som er Daabens Grundlægger, Jesus Kristus, hvem Oldkirken netop gav Fiskens Symbol. Det græske Ord for Fisk betegner hans Navne og Kald. *Iktys*, Jesus Kristus, Søn af Gud, Frelser. Søndag den 22. September 1918 efter den stedfundne Konfirmation, døbte Sognepræsten Pastor Leth det første lille Barn i det nye hellige Daabskar. Paa et Pulpitur over Vaabehuset findes Orgelet. Paa Tagskæringen over Koret findes et mindre Spir tækket med Bly. Heri hænger de 2 Klokker, den mindste bærer Aarstallet 1616. Et Taarnur med 2 Urskiver, en mod Nord og en mod Syd viser Byen, hvad Klokken er slaaet. Kirken er

de sidste Aar blevet end yderligere smykket. Brygger Bjørnsen har skænket 2 niarmede Lysestager, og i Efteraaret 1921 skænkede Grosserer Hartel 12 Malerier, forestillende Kristus og Jomfru Maria og 10 Apostle til Ophængning paa Kirkens Sidevægge. Billederne stammer fra Syd-tyskland.

Men nu tilbage til den historiske Rækkefølge af Begivenhedernes Gang. I Eftersommeren 1910 (2. September) kaldtes Pastor Moltke til Sognepræst for Søborg-Gilleleje.

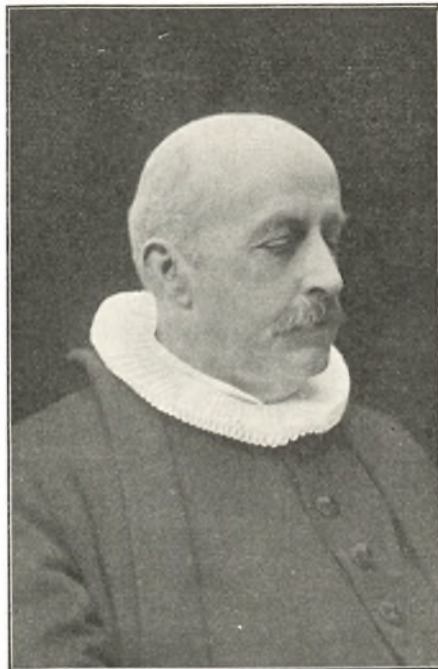
VIGGO VILHELM GREVE MOLTKE

²/₆ 1910 til ³⁰/₄ 1917.

14 lykkelige Præsteaar i Sønder Jernløse ved Holbæk gik forud for denne Kaldelse. Overgangen til det nye store Embede var ikke helt let. En hel ny Befolkning skulde der vindes Kendskab til. Dog Kendskabet blev snart til gensidigt Venskab. Pastor Moltke er en af de Præster, som virkelig har været lykkelig for Præstegerningen i Søborg, og mange Øjne den Dag i Dag lyser mildt, naar Talen falder paa Tidsrummet 1910—17. Under Bøn om Guds naadige Hjælp tog Pastor Moltke fat. Det var en god Hjælp, at hans gamle Formand Pastor Krag endnu opholdt sig i Præstegaarden. Skønt Krags Sind var tynget af Sorg og Svaghed, var han dog oftest livlig og rørig. Hans Ord som Velkomsthilsen til Pastor Moltke lød saaledes: „Lykkelige Menneske, som nu skal være Præst i Søborg“. Pastor Krag elskede Søborgerne. „Jeg lider af ulykkelig Kærlighed til dem“, kunde han sige ved Tanken om, hvor lidt hans Budskab syntes at blive forstaaet af dem. Han kunde til Tider til sin Eftermand tale skarpt om den aandelige Død i Sognet, men fremhævede ogsaa ofte den dybe Jordbund, for en virkelig Opvækkelse i Herrens Time. Han kunde som en kærlig Fader græde over de haarde, uomskaarne Hjerter, men havde alligevel Kærlighedens Længsel og Evne til at se de store Muligheder hos Sjælene. „Læg Mærke til Tilhørernes Øjne, naar de om Søndagen lytter til Ordets Forkyndelse. Det er ligesom de vil suge Ordet ind til sig, saadan følger de med“. Denne Sandhed om Søborgerne kan vi, som senere blev Ordets Forkyndere her, bevidne.

Baade Pastor Krag og Pastor Moltke var flinke Fodgængere. Og nu fulgtes de som omtalt rundt i Sognet alle Vegne for at sige Farvel og Goddag. Alle Vegne blev de gæstfrit modtaget. Mange duggede Øjne fulgte fra Gaardens Port de to Præsteskikkelser, naar de gik til den

næste Gaard. Pastor Krag næsten løb forud, og Pastor Moltke kom mere sindigt med lange Skridt bag-efter. „De mindede om Peter og Johannes, som løb til Graven Paaskemorgen“, har et gammelt Øjenvidne fortalt. En Dag sagde Krag til Moltke: „I Dag skal vi besøge det lykkeligste Menneske i Søborg“. De kom da ind i et lille uanseeligt Hus i en lavlottet Stue, hvor den garderhøje Pastor Moltke ordentlig maatte bukke sig for ikke at slaa Panden imod Loftsbjælkerne. Der sad en 80aarig gammel svag Kone, som næppe havde det nødvendigeste til Livets Ophold. Var det da Lykken? Ja, det saa man snart. Paa sin enfoldige, ydmyge Maade vidnede hun med straalende Øjne om sin Frelser. Da hun nogle faa Aar efter

Sognepræst Viggo Vilhelm Greve Moltke.

blev begravet, talte Pastor Moltke over hende som „Søborgs lykkeligste Menneske“. Pastor Krag, som var en dygtig Landmand, raadede nu ivrigt sin Eftermand til ikke at bortforpagte Jorden men drive den selv.

Pastor Moltke, der var født paa Nørager 10. December 1862, havde fra Barndommen Lyst til og Forstand paa Landbrug og Havevæsen. Han overtog da Pastor Krags lille, men udvalgte Besætning Køer, „de bedste i Søborg Sogn“, mente Pastor Krag. Præstegaardsjorden var ogsaa af fortrinlig Art og i god Stand. Pastor Moltke var lykkelig for den store, smukke Præstegaardshave med de berømte Kirsebærtræer. Selvfølgelig blev der plantet rigeligt med „Grev Moltkes Pæretræer“ og andre, sjældne og fine Frugttræer. Med Anlæggelsen af den nye Køkkenhave syd for Landevejen indlagde Pastor Moltke sig Efterfølgernes Ros og Taknemmelighed. „Køkkensager kan man jo købe“, havde Krag sagt til ham. Men Magen til solrig og velhegnet Køkkenhave skal man lede længe om i flere Sogne. Her i „Pastor Moltkes nye Have“ kunde man ret jævnlige finde Præsten rigt fordybet i Lavendelhække og Aspargesbede, Mira-

bellehække og de dejligste Frugttræer, alt plantet med Smag, Omtanke og Kærlighed. Her byggedes ogsaa det nye Vandværk til Præstegaarden, omgivet af sjældne, stedsegrønne Træer. Ligesom Pastor Krag var det Pastor Moltke en Fryd en Gang om Maaneden at køre til Gilleleje Kirke, for at prædike der. Den kvikke, opvakte Fiskerbefolkning lyttede altid i den fyldte Kirke med Glæde til Guds Ordet, og hvad der særlig glædede Tjenerens Øren, var den brusende, i rask Tempo fremførte Kirkesang. Hvor kan Gillelejerne synge: „*Love den Herre*“! Kirkesangen i Søborg var ringe. „*Man betalte jo Degnen for det*“, og Kirkegangen var ret udstadig, og ofte var Bænkene sparsomt besat. Alligevel viste Befolkningen i Søborg stor Interesse for deres gamle Kirke, da de lod Nationalmusæets Folk restaurere den i 1915. Et smukt Altertæppe til Gulvet samt nyt Fløjel omkring Alterbordet med et guldbroderet Kors blev anskaffet i denne Tid, og Kirkens Stolerader og Orgel blev malet. Pastor Moltke brød meget af Hjerternes Is og Kulde overfor Guds Rige ved at afholde Kirkeuger og Missionsuger, og særlig viste der sig en vaagnende Interesse for Hedningemissionen. Santal- og Østerlandsmissionskredsen fik nyt Liv ved Præstens og Fruens Indsats. Ved Juletid syedes der flittigt i Præstegaarden til Sognets Fattige. Pastor Moltke var ingen Retningsmand. Han arbejdede sammen med Mennesker af forskellig aandelig Støbning og søgte at faa Mennesker til at elske hinanden. Hvor megen Frugt hans Gerning satte, derom kan der selvsagt intet siges endnu — en nulevende Mands Gerning tilhører jo ikke Historien. Dog skal et Træk fortælles til Slut, som viser Pastor Moltkes Glæde, naar der virkelig skete noget. Paa en Gaard nær Søborg Kanal boede en gammel 80aarig Aftægtsmand, som var kirkefjendsk — ja en Præstehader og Guds Ords Foragter. Ved en Hjemmealtergang, som Pastor Krag forrettede, havde han højlydt protesteret mod Pastor Krags Vidnesbyrd og erklæret, at det holdt han for Løgn. Alle kendte ham efter hans egen Erklæring som en haard og vitterlig vantro Mand. En Aften sent bankede det saa paa Pastor Moltkes Dør. En Nikodemus i Søborgerdragt stod og bad om en Samtale. Han kom ind i Præstens Stue og satte sig ned. Saa trak han et Brev op af Lommen og bad Præsten om at læse det. Det var en gammel Krigskammerat, som havde kæmpet sammen med ham ved Isted og paa Dybbøl. Han skrev nu til sin gamle Ven, at han var kommet til Troen paa sin Frelser: „*Nu sender jeg nogle kristelige Bøger til dig og be'r dig om at læse dem. Kan du huske, Kristian, da vi kæmpede sammen under Dannebrog, da*

tog vi mangen haard Tørn sammen, men nu er det falden mig saadan paa Sinde, at jeg saa gerne vilde, at vi kunde mødes oppe hos Gud i Himmelen. Vilde det ikke være skønt? Jeg beder for dig“. Og dette Brev var blevet den gamle Kristian for stærkt. Taarerne løb ham ned ad Kinderne, da han nu kom og bad sin Sognepræst om Hjælp paa Frelsens Vej. „Hvor var det dog pænt af min Ungdomsven at huske paa mig. Nu har jeg læst alle Skrifterne igen og er kommet paa helt andre Tanker. Jeg er faret ganske vild“. Ofte kom den gamle Mand ind til sin Præst i Søborg, og sammen søgte de Gud i Bønnen. Han kom nu stadig til Kirke og sagde ofte:

Pastor Christian Hornemann Leth.

„Hvor var det godt at jeg fik det Brev, og jeg takker Gud, at jeg ikke døde inden, for da var jeg fortabt“. Et Par Dage før han døde var han til Alters i Søborg Kirke; det var hans Fødselsdag, og han udtalte sin Hjertens varme Tak, at han nu troede fast paa sin Frelser. Naar Herren ser, at hans Tjener midt i en tør og gold Ørken trænger til en saadan Opmuntring, saa sender han den. Sandt er det. Ogsaa en Præst kan lide under Trykket af Ørkenens Goldhed, hvor man gerne saa Karmels Glans og Sarons Yndigheder. Men hvor glædeligt, naar Livets Vand forvandler blot en Plet til en grøn Oase.

Den 30. April 1917 udnævntes Grev V. V. Moltke til Sognepræst for Asminderød og Grønholt Menigheder. Arbejdsdagen var endt her i Søborg. Nye og større Opgaver vinkede. „Fredens Mand har en Fremtid for sig“, efter det gamle troværdige Ord.

Ligesom Pastor Krag var Sognepræst med Pastor Sadolin som Kapellan i Gilleleje, havde Pastor Moltke Pastor CHRISTIAN LETH som sin Kapellan. 1. Juni 1912 er Pastor Leths Kaldsbrev udfærdiget som Kalds-

kapellan — med Gilleleje som særlig Arbejdsdistrikt. Da Realskolens Start slugte saa meget af Pastor Sadolins Arbejdskraft, er det forstaaeligt, at Gillelejerne betragter Pastor Leth som deres første egentlige Præst, som gav Førstegrøden af sin Ungdomskraft til at sætte Plovjernet i Sandjorden og Hjerternes Ager i Sjællands nordligste Sogn. Gilleleje var Pastor Leths første Præstegerning. Byen blev travlet i flittige Husbesøg. „Præsten havde Tid til at høre paa os, og saa maatte han altid vidne“. Det er Christian Leths Minde i Gilleleje. 25. Juni 1913 overgik Gilleleje Kirke til Selveje ved det aarlige Provstesynd. I dette Tidsrum blev Varmeforholdene forbedrede i høj Grad i Kirken. Kakkellovnen flyttet op i Midten og 2 Luftkanaler indsat, som har fjernet Fodkulden. Alterrammen blev opforyldt i 1916 ved Maler Munck fra Holbæk under Tilsyn af Kunstmaler Termansen fra Nationalmusæet. Pastor Leth havde særlige Interesser for Gilleleje Kirkes Udsmykning. De dybeste Spor er dog sat ved hans frimodige Vidnesbyrd om Kristus, frembaaret af en saare beskeden og elskelig Personlighed.

Fra Gilleleje og Søborg Menigheder gaar der mange taknemmelige Tanker til den nuværende Sognepræst ved Frederiksholms Barakkirke. Maatte Herren snart ved Københavns Kirkesags Hjælpeindsamling skaffe ham det nye Værksted, hans Virkekraft og Flid fortjener.

24. JOHANNES NORDENTOFT

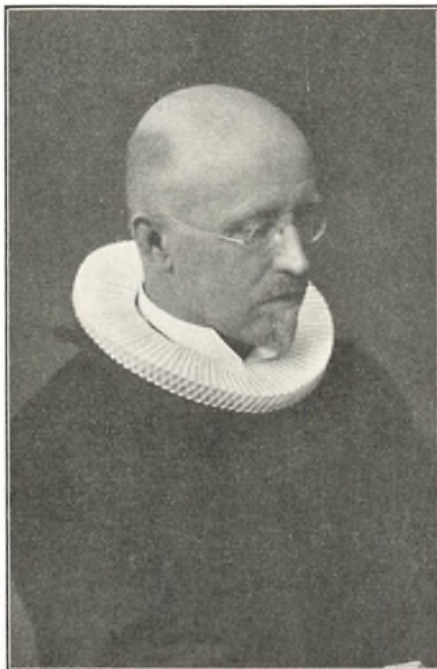
²⁹/₆ 1917 til ³/₄ 1922.

Der var solfyldt Festglans over Søborg Kirke, da Provst Gustav Barfod den 21. Oktober 1917 (20. Søndag efter Trefoldighed) indsatte „Hovedstaden“s Redaktør, tidligere Præst for Hellerup Menighed (1905—13), Provst JOHANNES NORDENTOFT, som Sognepræst i Søborg-Gilleleje Menigheder.

I Tilknytning til Dagens Tekst udtalte den nye Sognepræst Ønsket om, at han i sin Gerning i nogen Maade maatte kunne svare til det Billede af den rette Præst, som Chr. Richardt har givet i sit Mindedigt ved Pastor Frimodts Død:

Hyrde var han, en af dem,
 som blandt Tjørn om Lammet leder.
 Tjener var han en af dem,
 som til Bryllup Stakler beder.
 Høstkarl var han, en af dem,
 som har Frugter med sig hjem.

Og Kirkebønnen steg varmt og stærkt op mod de høje Hvælvinger. „Gud lad det i Naade lykkes, dit Navn til Ære og Menigheden til Velsignelse“. Naar Guds Menighed tror, at Gud hører al Bøn, da er denne Bøn ogsaa hørt og bøn hørt paa sin Vis. Naar man vil forske efter disse 5 Arbejds-aars Resultater, er det nærliggende i Embedsbogen at lede efter Biskoppens Udtalelse ved Visitatsen. I gamle Dage skrev Sjællands Biskopper lange Udtalelser om „Hr. Andersens tænksomme, alvorlige og opbyggelige Prædiken“ (Fog) eller „Sognepræsten Hr. Krag holdt en hjærtelig og alvorlig Prædiken“ (Rørdam), men om Visitatsen hos Provst Nordentoft meldes blot, at den fandt Sted 8. December 1918, og at Provst Nordentoft prædikede

Provst Johannes Nordentoft.

over Dagens Evangelium, og at Biskop Ostenfeld havde til Tekst Johs. 3,27. Embedsbogen fortæller videre, at Kapellanen fra Esbønderup, Pastor Poulsen, prædikede Kl. 2 i Gilleleje Kirke, men kørte desværre løbsk paa Vejen fra Villingerød Kirke til Søborg Præstegaard og trillede i Grøften og gik saa efter at have samlet sig selv sammen til Fods til Søborg. „Biskoppen talte som en brav Bondemand“, var den fortjente Ros, som blev ydet ham af Sognets gamle Sogneraadsformand. Ved samme Visitats foretog Menighedsraadet Indstilling til Kapellaniet i Gilleleje, og man valgte Pastor THOMAS POULSEN RAVN til Præst. At Provst Nordentoft fik denne Mand til Gilleleje, hører afgjort til Provstens gode Gerninger.

Det gamle Ordsprog siger sandt: „Ondt og godt i alle Lande, Roser sig med Torne blande“. Provstens kom til at opleve begge Dele, trofaste Venner — og haarde Modstandere, som den uminskede Sandheds Fremførelse altid volder. Gode Dage og blid Medbør og store Glæder, som den Dag, da alle Nordsjællands Præster uden Undtagelse kreerede Provst

Soborg Kirke (set fra Kirkens Kor).

Nordentoft til Provst for Strø-Holbo Herreders Provsti. Saaledes sad han her som „folkevalgt“ Provst, da Udnævnelsen fra Biskoppen kom fra 1. Januar 1919.

Tung Sorg sænkede sig over Præstegaardens Beboere, da Provstens unge Datter AGNETE døde og i sin hvide Kiste hensattes i Havesalen. Over denne smukke unge Kvindeskikkelse har Provst Hans Koch sat et varigt og stadig læseværdigt Minde i sin Bog med Titlen „Agnete“. „Kostbar i Herrens Øjne er hans helliges Død“, er det Ord, som fra den hvide Marmorplade paa Graven lyser ind over Havemuren til Præstegaarden, hvor ogsaa hun har leget sine lyse Ungdomslege og drømt sine Drømme. Denne store Hjertesorg udløste megen Kærlighed hos Vennerne i Søborg. Provsten havde i det første Aar gaet flittigt paa Husbesøg, men Præstegerningen med det vældige Skrivebordsarbejde gjorde et svært Afbræk deri. Just i de Aar var der store Ting paa Dagsordenen, Arvefæsteafløsning, Lønningslove, nye Undervisnings- og Skoleplaner. Naar dertil kommer Værgeraad, Skoledirektion og Skolekommission samt en enorm stor Have med spiredygtigt Ukrudt i Gange og

Bede, vil man forstaa, at Provst Nordentoft laa ikke paa den lade Side. Stor Glæde i mange Hjem voldte det lille Søndagsblad, som paa Provstens Initiativ blev uddelt i alle Hjem hver eneste Uge. Den 4. Side var forbeholdt lokale Meddelelser. Søndagsskolen i Kirken blev paa-begyndt. En Forhandling med de lutherske Søndagsskoler om en fælles Søndagsskole strandede paa Spørgsmaal om Sangbogen! Hver Part holdt paa sin. *Torsdagskredsen*, hvis Fader var Pastor Leth i Vakancetiden, fortsattes, og Provst Nordentoft fandt her, trods sin stadige Paastand om at være en af Guds Riges Grundtvigianere, sin faste Plads og sine virkelige Venner og Medarbejdere. En Forpagterbolig indrettedes i Præstegaardens Ladelænge, og elektrisk Lys indlagdes. Stor Fortjeneste indlagde Provsten sig ved som Leder af Skoledirektionen at kalde et ganske enestaaende kulturelt oplyst Lærerpersonele til Omegnens Skoler. Her havde Provsten virkelig en heldig Haand, og Børnene i Skolerne kan takke Provst Nordentoft for de klart bekendende Kristne og kundskabsrige Mænd og Kvinder, som kaldtes til Lærere i Provstiet i Aarene 1917—22. For sine Børns videre Uddannelses Skyld søgte Provst Nordentoft i 1922 til Hovedstaden. Søndag efter Søndag lyder nu hans klare, særprægede Forkyndelse fra Garnisons Prædikestol, — tilmed kan hans Venner i Søborg en Gang imellem sidde stille i Stuen og lytte til hans energignistrende Tankestrøm, naar Radioens Højtaler melder: Provst Nordentoft prædiker, og „vi aander ud i Salmens Brus og hører da den samme Tekst, som den Guds Mand i Dagens Lektie skriver“.

THOMAS POULSEN RAVN

¹/_i 1919 til ¹/_s 1925.

Først paa Aaret 1919 tiltraadte Pastor Ravn sit nye Embede som residerende Kapellan for begge Embeder. Pastor Ravn var Kandidat fra 1917 og blev kort efter Præst i Faaborg, hvorfra han hentede sin Hustru Edith født Amtoft.

Efter 2 Aars Virksomhed her kom den Tid i Gilleleje, som for Pastor Ravn blev Læretid og Modningsaar, 6 lykkelige Arbejdsaar. Provst Nordentoft overlod hurtigt Pastor Ravn hele Arbejdet i Gilleleje. Kronen paa Udviklingen blev naaet i 1923 ved Gillelejes Udskillelse fra Søborg og Oprettelsen af et selvstændigt Gilleleje Sogn, hvortil Ravn blev udnævnt som Sognepræst 1. September 1923. Særlige Administrationsevner lagde den unge Sognepræst for Dagen i Skolekommissionen og Værgeraadet, hvis Formand Pastor Ravn var til sin Forflyttelse i Februar 1925

Sognepræst Thomas Poulsen Ravn.

til det residerende Kapellani ved Solbjerg Kirke i København. Det faldt i Præstens Lod at være Drivkraften i den store Skolereform, da den nye Gilleleje Skole i 1920 blev bygget, og nye Lærerembeder oprettedes ved den kommunale Realskoles Tilblivelse. Pastor Ravn skrev da flg. Vers og lod det indsatte i den nye Skolebygning's Facade:

„I Danmarks Genforeningsaar,
da Herren læged' Landets Saar
jeg rejstes, og mit Maal skal være
en Ungdomsflok til Danmarks Ære.“

I Genforeningsaaret holdtes flere Festgudstjenester, hvor Pastor Ravn prædikede indtrængende og stærkt som altid om Guds Naade i Kristus. I Vuggegave har han faaet mange Evner, f. Eks. at illustrere sin Prædiken med en Vrimmel af

levende Træk. Et forunderligt fredelskende Sindelag, et lyst og mildt Kristensind, som indbød til aaben Fortrolighed.

Den 23. April 1924 indviede Pastor Ravn den nye Kirkegaard i Gilleleje. Den er anlagt tæt op til Præsteboligens Have paa Nellerupgaards Jord. Vejen fra Kirken til Kirkegaarden var smykket paa hver Side med Flag paa halv Stang. Foran Kisten gik i Procession Sogdenes to Præster, Ravn og Steenvinkel-Svendsen samt Overlærer Hansen, Lærer Roos, Sogneraadets daværende Formand Gdr. Anton Hansen og Menighedsraadet. Det store Følge sang: „Her mødes alle Veje“, og Pastor Ravn talte derefter fra en dannebrogssmykket Talerstol. „Mangt et Sørgetog vil gaa ind ad disse Porte, mangan en Herrens Tjener vil her kaste Jord paa de dødes Kister gennem skiftende Tider; mange sørgende vil ogsaa her gaa og pusle om de kæres Grave. Men Paaskens Budskab om Opstandelse fra de døde skal ogsaa til Trøst for Sjælene forkyndes her. Vi ønsker Guds Fred over dem, som her skal sove den sidste Søvn til Opstandelsens Morgen. Gud give dem og os alle en glædelig Opstandelse. Saa indvies

da denne Jord til at være hellig Jord; denne Have til at være de dødes Have; denne Ager til at være Guds Ager — til at være Kirkegaard i Gilleleje Sogn — i Faderens, Sønnens og Helligaandens Navn“. Saa blev den første Kiste sænket i Jorden.

„O Jord, vi en Gave dig skænke,
Med Graad i dit Skød vi den sænke,
En dyrebar Sæd du modtager,
Vi derfor dig kalder Guds Ager“.

Samme Aar rygtedes det i Gilleleje, at Pastor Ravn søgte om Forflyttelse. Vennerne i Menigheden gik da fra Hus til Hus og samlede Underskrifter paa en Adresse, hvor man opfordrede ham til at blive. Dette kunde hans store Hjerter ikke staa for. Pastor Ravn lovede da at blive eet Aar, og han holdt sit Løfte. Men omsider kom

Opruddets Dag alligevel. Udsendinge fra Menighedsraadet i Solbjerg kørte en Dag op foran Kirken og overværede en Gudstjeneste. Det var ikke lutter milde Blikke de fik! En gammel Fisker sagde: „Skal de nu tage vor Præst fra os. Jeg havde dog ellers tænkt, han skulde staa ved min Seng, naar jeg skal flyttes højere op. Og man skal vel heller ikke begære sin Næstes Svend, Pige o. s. v.“ Men Kaldelsen og Udnævnelserne kom paa tværs af Byens og Sognets varme Ønsker om at beholde deres kære Præstefolk.

Ved Afskedsfesten i Gilleleje for dem lød der fra alle Sider gode Ord til Afsked. „En Mand, der kendte den forunderlige Grundlov at kunne finde det gode hos Mennesker frem. Til den Slags Mennesker føler man sig draget, saadanne som forstaar at paaskønne Evner og Anlæg til det gode i os. Alle vore Evner udfolder sig i den Slags Menneskers Nærværelse, og vi viser os fra den bedste Side. Sammen med dem føler vi os løftede.“ Eller et andet Lægmandsvidnesbyrd: „Pastor Ravn vidste, at Guds Menighed her paa Jorden er i Opvækst, at vi er ufærdige og under

Sognepræst Emil E. A. Steenvinkel-Svendsen.

Dannelsens Skole, og derfor blev altid Jesu Metode anvendt aldrig at slukke den ryggede Tande eller knuse det knækkede Rør.“ Disse Linier er føjet til, for at man skal forstaa det Savn og den Adskillelsens Vemod, som faldt over Gilleleje Menighed, da deres unge Sognepræst kaldtes ind til Storkøbenhavns Kampplads, og Afskeden blev til Alvor. Mange Forbønner følger dem derinde. Ligesom Pastor Leth har sin Kirkesag paa Frederiksholm, har Pastor Ravn sin i Solbjerg Sogn ved den nye Advents Kirke, som skal rejses paa Dalgas Boulevard. Gavnligt er det, naar et Arbejde som Københavns Kirkesag kan iklædes Kød og Blod, og at man saa samtidig med, at Vennerne beder for Præstefolket i den store By, kan nedbede Herrens Velsignelse over den danske Menigheds største Indsats i disse Aartier — Københavns og Frederiksbergs velsignede Kirkesag.

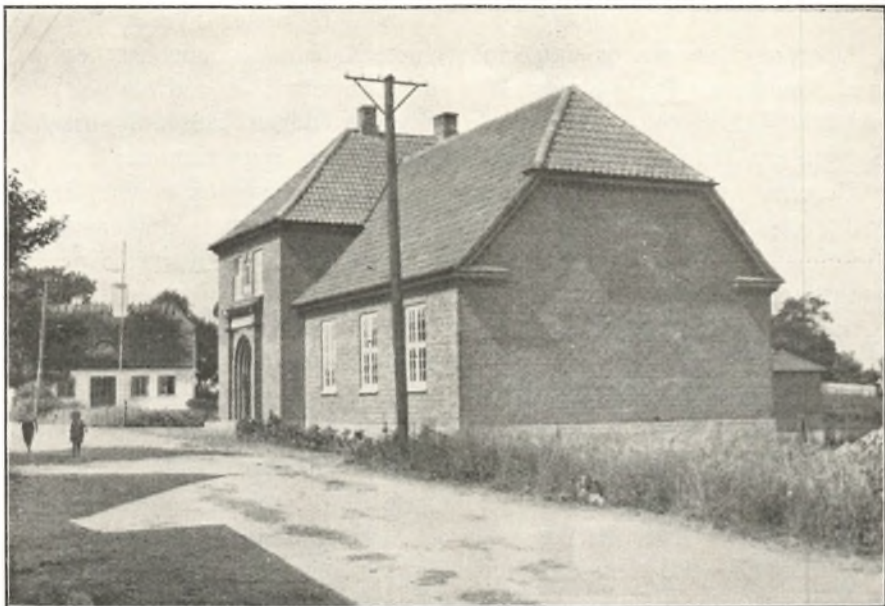
EMIL E. A. STEENVINKEL-SVENDSEN

kaldet 29/7 1923.

„Det tilstedes dig at tale om dig selv.“ Saadan gav Festus en Befaling til den fangne Paulus. Det kan da kun blive til et Par korte Data for Forf.s Vedkommende. Født 1892 paa Frederiksberg. Søn af Malermester M. P. Steenvinkel-Svendson og Hustru Johanne, født Olsen. Sekretær i Frederiksberg K. F. U. M. Uordineret Medhjælper hos Sognepræsten i Slagelse Glarbo. Cand. teol. i 1917. Præsteviet 20. Maj 1917 i Ordrup Kirke som Klokker og Medhjælper hos Provst Ferd. Munck. Indtraadt i Ægteskab 1917 med Kamma f. Rømer. Kaldet af Lukasstiftelsens Bestyrelse i 1921 til 2. Præst ved St. Lukasstiftelsen hos Forstanderen, Pastor Paul Müller. Blev ved eenstemmigt Valg af Søborg Menighedsraad kaldet til Sognepræst i Søborg og indsat 2. September 1923 af Provst Ræbild. Den nye Sognepræst prædikede over Dagens Tekst om Syndens frygtelige Spedalskhed. Ved Indsættelsen skete det ret usædvanlige, at Menighedsraadets Formand Gaardejer Laurits Nielsen ud fra en indre Tilskyndelse tog Ordet fra Kordøren og hilste Velkommen og bad Mennesker flittigt søge til Kirke. Dette Lægmandsvidnesbyrd greb i al sin jævne Enfoldighed dybt i mange Hjerter.

„Af Guds Naade er jeg det, jeg er, et skrøbeligt Kar, som rensat til Mesterens Brug stilles hen“. „Kristi Kærlighed tvinger os“, var det Ord, som hjalp Tjeneren gennem Omvendelsens snævre Port.

Søborg Missionshus: „Kedron“.

DEN ALLERSENESTE TID

ASTOR KRAG havde ved sin Afsked fra Søborg — foruden Lysekroner og Varmeværk til Kirken — skænket 1000 Kr. til et Missionshus i Søborg. I Aårenes Løb var Summen vokset ret betydeligt, og kort før Provst Nordentofts Afsked blev ved et Samfundsmøde fra mange Sider givet Løfte om store Pengegaver. Paa et Møde i Præstegaarden i Efteraaret 1923 tegnedes mange Bidrag, saa Byggesummen voksede til ca. 12,000 Kr. En fortræffelig, for Byen centralt beliggende Byggegrund, tilhørende Parcellist Jørgen Rasmussen, blev købt samme Efteraar. Grundstenen nedlagdes af den nuværende Sognepræst den 16. Maj 1924 til dette Kirkens nye Værksted. Dokumentet, der var skrevet paa Pergament og indloddet i en Blykapsel, havde flg. Ordlyd: „Den 16. Maj 1924, da Christian X var Danmarks Konge, og Harald Ostenfeld var Københavns Stifts Biskop, Pastor Carl Moe var Indre Missions Formand, og Emil Steenvinkel-Svendsen var Sognepræst

i Søborg, lagdes Grundstenen til Søborg Missionshus af Sognepræsten i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn. Missionshuset er rejst med Sognepræst Peter Krags Gave som Grundfond. Et Udvalg har ved 2 afholdte Udsalg og ved tegnede frivillige Bidrag, væsentlig indenfor Samfundets Ramme fremskaffet Størstedelen af Byggesummen“.

Derefter nævnes Byggeudvalgets og Haandværkernes Navne, Dokumentet slutter med Ordene: „Land, Land, Land, hør Herrens Ord“. (Jeremias 22, 29). Disse Ord straalere nu i Guld under Korset over Indgangsdørens Portal.

Indvielsen fandt Sted Søndag den 12. Oktober 1924. Fra Morgenstunden strømmede Kirkefolket sammen og fyldte den gamle ærværdige Kirke, som i Dagens Anledning var festligt smykket med Efteraarets farverige Løv. Pastor Fibiger fra København prædikede klart og flammende over Dagens Tekst: Alfæus i Toldboden, med Themaet „Følg mig“. Ved Ofringen paa Alteret lagdes den største Gave, som er givet i Søborg Kirke i Mands Minde. Kl. 2 var det nye flagsmykkede Missionshus ganske overfyldt af 3—400 Mennesker. „Gaden“ var fyldt af Automobiles, Gaardsplads og Stalde af Vogne og Heste. En Kantate skrevet af Sognepræsten blev afsunget af Gilleleje og Blidstrup Sangkor. Missionshusets Formand, Gaardejer Tingsager, som havde givet Tegningen til hele Huset og ledet Opførelsen samt skænket Grunden, bød Velkommen. Pastor Krags Navn blev kærligt ihukommet, og Billedet af denne Herrens profetiske Tjener har Ærespladsen i Husets Samfundssal. Sognepræsten indvier derefter Huset og taler om Navnet „Kedron“. Gaa over Bækken, over Livets Bro, men byg intet Hus derpaa. Gaa ned i Dalen, Ydmyghedens Dal. Det er der, den yndigste Rose gror. „Saa indvier jeg da dette Hus i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn. Lad dine Øjne Gud Fader være aabne over dette Hus Nat og Dag. Lad din Kærlighedsgave fra Golgatha blive kendt og modtaget af Søborgs Ungdom og Borgerfolk. Vil du Gud Helligaand virke kraftigt i alle vore Hjerter. Treenige Gud! Gør Syndere salige i dette Hus“.

Forsamlingen sang dernæst „Lammet, Guds Lammet, dets Vunder og Saar“, og Koret fortsætter Kantaten med „Du rislende Kedron“. Lærer Fr. Orla-Nielsen synger Solo og fremsiger Recitativet:

Sejren og Jesus hører evig sammen,
Sjæle og Jesus passer herlig sammen,
Søborg for Jesus, det er Bannermærket,
„Fuldbragt er Værket“.

Pastor Fibiger bragte saa en Hilsen fra Indre Mission i Danmark. Festligt og elegant føres Ordets Klinge: „Kedron“ betyder „den sorte“ og er Navnet paa den stride, mørke Bjergbæk, som flyder ved Oliebjergets Fod. „Tænk, om din Frelser ikke var gaaet over den Bæk, da var du skyllet med Fortabelsens Strøm ned i Helvede. Og over den fører et eneste Gangbræt — Korsets Planke — din eneste Frelse“.

Sangkoret fuldendte Kantaten, og Velsignelsen lystes. Ved Aftenmødet, hvor Lysene fra den hvide Ovenlyssal (dekoreret af Malermester M. P. Steenvinkel-Svendsen) straaede over de dækkede Kaffeborde, talte Sognets tidligere Præst, Provst Nordentoft. Tankeklart og med gnistrende Kraft fremføres Emnet „Guds store Bud: *Du skal elske*“. Gilleleje Sangkor synger, og efter at mange Talere fra forskellige Sogne har bragt Lykønskninger, slutter Gaardejer Niels Peter Hansen Aftenen med Jesu Ord: „Jeg er Vintræet, I er Grenene“.

Denne minderige Dag hører med til Søborg Menigheds Historie. Thi Missionshuset „Kedron“ vil være et Værksted, hvor Vaabnene kan slibes og de helliges Samfundsfølelse modnes — til Herrens store Dag.

„O Herre Jesus lad saa brænde,
den Aandens Ild, hvis Flammeskær
skal lyse indtil Verdens Ende,
forøg Discipelskarens Hær.
Og naar fra Baad vi kaster Nettet
velsign da for os Fiskedrættet.“

Ved Indvielsen manglede et Maleri over den i Egetræ udskaarne Talerstol. Denne Mangel blev afhjulpet i Sommeren 1925 ved en Gave fra Baronesse A. Schaffalitzky de Muckadell f. Hagemanns Børnebørn ved Komtesse Sophie Holch. Maleriet er malet af Carl Bloch og kopieret af Baronesse A. Schaffalitzky de Muckadell. Motivet er Jesu Strid i Getsemane. Det passer, som det var malet, til Missionshuset „Kedron“. En god Gave af Herren er skænket det arbejdende Folk i Søborg Sogn i dette Hus.

ŠØBORG OG GILLELEJES PRÆSTERÆKKE

(SERIES PASTORUM)

SØBORG:

I. Før Reformationen:

1. JENS BYLLÆ (Dom. Johannes Sixtus Byllæ)..... 1301
2. Dom. MIKAEL 1354
3. Dom. NIELS MICHELSEN 1446
4. Hr. JAKOB JOHANSEN (kaldet Jep Jensen)..... 1514

II. Evangeliske-lutherske Sognepræster:

1. JØRGEN HANSEN (tilforn Munk)..... 1522—1536, † 1570
2. LAURITS JAKOBSEN ..... 1570, † 1602
3. Mag. HANS DIDRIKSEN ..... 1602, † 1616
4. CHRISTEN JENSEN AALBORG ..... 1616, † 1630
5. SØREN HANSEN BORCH ..... 1630, † 1636
6. JENS JENSEN AALBORG ..... 1636—1667, † 1682
7. HANS PEDERSEN HOFF .. . . . 1667—1692
8. NIELS MADSEN GRAM ..... 1692—1694
9. CORNELIUS ALBERTSEN MEYER ..... 1694—1729
10. HENRIK JØRGENSEN WEDERKINCH..... 1729—1751
11. MORTEN LAURITZEN SMITH ..... 1751—1765
12. CARL CHRISTIAN CARLSEN ROTHE ..... 1765—1770
13. JENS KNUDSEN THILLERUP ..... 1770—1777
14. CHRISTOFFER JOHANNES SCHRØDER ..... 1777—1793
15. LORENTS NIKOLAI FALLESEN ..... 1793—1797
16. JØRGEN LYKKE WESTERGAARD..... 1798—1818
17. ANDREAS CHARLES KIERULFF..... 1818—1827
18. HANS CHRISTIAN LYNGBYE..... 1827—1837
19. SØREN HENRIK AUGUST RAASCHOU ..... 1837—1868
20. PETER CHRISTIAN GARDE ..... 1869—1887
21. ANDERS ANDERSEN ..... 1887—1902
22. CHRISTIAN PETER SEIDELIN KRAG ..... 1903—1910
23. VIGGO VILHELM GREVE MOLTKE ..... 1910—1917
24. JOHANNES NORDENTOFT ..... 1917—1922
25. EMIL EDUARD ARNOLD STEENVINKEL-SVENDSEN ..... 1923—

GILLELEJE:

1. HANS LAURITZEN ..... 1538—1585
2. OLAF IRENÆUS SADOLIN ..... 1903—1911
3. CHRISTIAN HORNEMANN LETH..... 1912—1918
4. THOMAS POULSEN RAVN..... 1919—1925

DEGNE- OG LÆRERRÆKKEN

SØBORG:

Lærerne:

1. Student CHRISTIAN JENSEN BRUUN ..... kaldet 1737
2. ALBERT FROBØES (Hjælpe­lærer)
3. Attestatus ANDREAS HEDENSTED 1775
4. Student LARS JENS LETH ..... 1777—1784
5. BENDT BENDTSEN ..... 1784—1828
6. NIELS NIELSEN ..... 1828—1846
7. HENRIK HANSEN MANGOR ..... 1846—1878
8. JOHAN CHRISTIAN ADOLF HANSEN ..... 1878—1885
9. CHRISTIAN FREDERIK NIELSEN ..... 1885—1914
10. FRITZ VERNER NIELSEN ..... 1914—
Forskolelærerinde Frk. KAREN MARIA LARSEN ..... 1913—

Degnene: (tillige Lærere i Gilleleje Skole)

1. NIELS DEGENN ..... kaldet 1588
2. ANDERS DEIGN ..... - 1650
3. ANDERS SØRENSEN DEIGN ..... - 1681
4. ANDERS ANDERSEN DEIGN ..... - 1690
5. HALVOR GUNDERSEN DEIGN ..... - 1695
6. HANS RAHR ..... - 1737
7. CHRISTIAN JENSEN BRUUN ..... - 1748
8. IVAR SUNDBY ..... 1763—1770
9. LARS WENDELBO HERSOM ..... 1770—1788

Lærerne i Hedsbjerg Skole:

1. JØRGEN NIELSEN LERCHE ..... 1794—1796
2. Student HOLBERG ..... 1797—1800
3. JOACHIM PETER BROVST ..... 1800—1849
4. H. H. BAUMGARTEN (Hjælpe­lærer)
5. ANTON NICOLAJ JENSEN ..... 1849—1887
6. JØRGEN PETER JØRGENSEN ..... 1887—1896
7. KARL GUNDORPH BRUUN ..... 1896—1912
8. CARL SOPHUS CHRISTOPHERSEN ..... 1912—

Lærerne ved Gilleleje Skole, som ikke var Degne:

1. Student WEJLE 1741
2. Student BIGUM 1775
3. Student STAUB 1790
4. Soldat HENRIK TÆGGER 1795

5. Stud. teol. GULDBERG ..... 1796—1808
6. CORNELIUS HANSEN ..... 1808—1858

Hjælpe­lærerne: B. V. E. CARSTENSEN
N. HANSEN
JOHNSEN
LIEBST
P. OLSEN

7. PETER OLSEN ..... 1859—1909
8. LAURIDS HANSEN ..... 1900—

Forskole­ns titl. Lærerinder var:

Jomfru WIBERG
Frk. HANNE GRØNBECH
Frk. MARIE FALSTER 1869—1879
Frk. EDLE MARY HENRIETTE MADSEN 1880—1920

Nuværende Lærere og Lærerinder:

Overlærer LAURIDS HANSEN	kaldet 1909
Lærer HANS CHRISTIAN TERSLIN.....	- 1909
Lærer BERNHARD HANSEN.....	kaldet 1920 (forflyttet)
Lærer CHRISTIAN THOMAS ROOS.....	kaldet 1920
Lærer LARS CHRISTIAN JENSEN	- 1921
Lærerinde Frk. KAREN SØRENSEN	- 1921
Lærerinde ELLEN JOHANNE JENSEN.....	- 1921
Lærer HANS RICHARDT FABRICIUS	- 1922
Lærer KNUD NEMMING	- 1925
Vikar Fru HEDVIG JENSEN	

Lærerne ved Dragstrup Skole:

Lærer AAGE JØRGENSEN	1900—1905
Lærer FRITZ VERNER NIELSEN	1906—1914
Lærer FREDERIK ORLA-NIELSEN	1914—

NUVÆRENDE MEDLEMMER AF SØBORG MENIGHEDSRAAD

1. Gaardejer LAURITZ NIELSEN, Lundebakkegaard, Formand,
2. Gaardejer NIELS PETER HANSEN, Bøgelandsgaard, Næstformand,
3. Kirkeværge, Lærer FRITZ VERNER NIELSEN, Søborg,
4. Gaardejer HANS HANSEN, Søgaard, Firhøj,
5. Gaardejer PETER JØRGENSEN TINGSAGER, Kierkegaard, Søborg,
6. Gaardejer HANS PETER JENSEN, Rokkeshøjgaard, Søborg,
7. Sognepræst EMIL STEENVINKEL-SVENDBEN, Søborg.

NUVÆRENDE MEDLEMMER AF GILLELEJE MENIGHEDSRAAD

1. Lærer CHRISTIAN THOMAS ROOS, Gilleleje, Formand,
2. forh. Postbud I. P. CHRISTIANSEN, Gilleleje,
3. Vognmand ANTON OLSEN, Gilleleje,
4. Fisker PETER ANDERSEN Gilleleje,
5. Fisker CHRISTIAN A. CARLSEN, Gilleleje,
6. Fru CARLOTTE PETERSEN f. OLSEN, Gilleleje,
7. Fru MARIE JØRGENSEN, Gilleleje.

ORGANISTER OG KIRKETJENERE

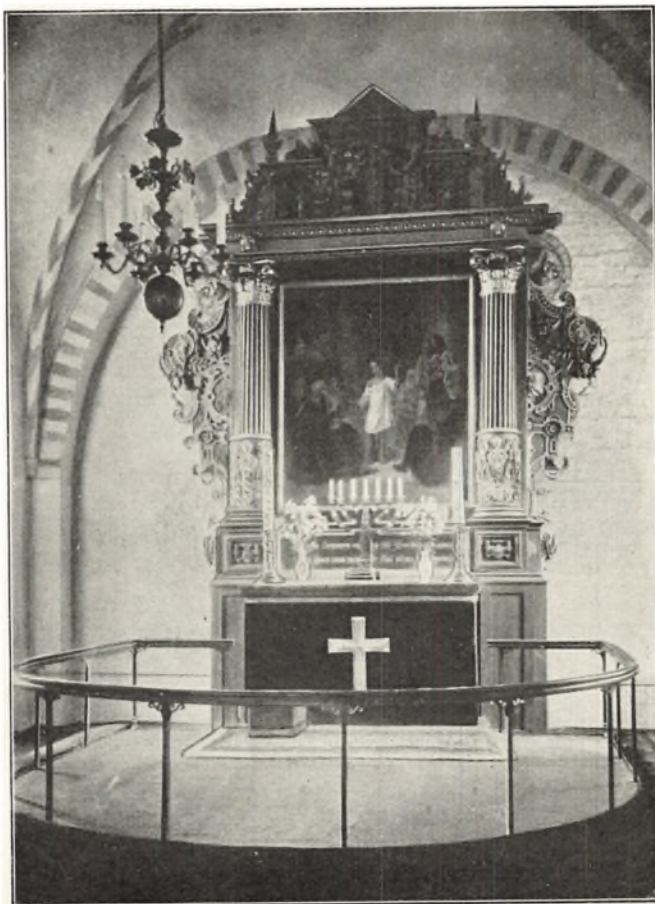
- I Søborg:* Lærer og Organist FR. ORLA-NIELSEN.
I Gilleleje: Lærer og Organist HANS CHRISTIAN TERSLIN.
I Søborg: Klokker og Graver ROBERT LUND.
I Gilleleje: Klokker SØREN SØRENSEN.
I Gilleleje: Graver HANS SVENDBEN.

KIRKEVÆRGER

- For Søborg:* Lærer FRITZ VERNER NIELSEN.
For Gilleleje: Overlærer LAURIDS HANSEN.

„I Kirkens Korsgang — for det høje Alter.“

TIL SØBORG KIRKE!

Landsbykirken som Konge staar
Troner højt over Hus og Gaard,
Snart har det ringet i tusind Aar,
Festligt endnu dens Klokker gaar.
Guds Hus staar fast.

Sanddru Læber har Ordet sagt:
„Dødsrigets Porte skal aldrig faa Magt
Over Gud Kirke og Menighed“,
Blot vi ved Kristus holder ved.
Guds Ord staar fast.

Daabens Fad er paa Stenfont lagt,
Aldrig rokkes ved Daabens Pagt.
Her kan du hvile i Tvivlens Nød,
Aldrig vor Gud sit Løfte brød.
Guds Pagt staar fast.

Prækestolen staar højt og smukt,
Himlen er over Guds Tjener oplukt,
Slægt efter Slægt faar Aandens Bud,
Tro paa Guds Søn og lev med Gud
Guds Aag er let.

Der imod Øst, hvor Guds Sol staar ind
Løfter sig Altret, hvor fattig og blind
Kan blive rige og Synet faa,
Gaven er Guds i Brød saa smaa.
Guds Bord gør mæt.

Hjem fra Guds Hus gaar den lille Flok,
Saa I ham ikke ved Tempelets Blok?
Kirkens Herre, vor Frelser mild,
Vi gav vor Skærv, han kasted' Ild
I Hjertets Mark.

Slottet smuldret og sank i Grus,
Fast staar Herrens grundmurede Hus,
Søen og Slotsbyen maatte dø,
End ringer Klokke under Ø,
O Gud ske Lov!

St.

KIRKENS 700 AARS FEST

ØBORG KIRKES nøjagtige Indvielsesdato har det ikke været muligt at finde frem.

Men da det efter de sagkyndiges Udsagn er vitterligt, at Kirken har været taget i Brug i 1225, har Søborg Sogns Menighedsraad i Forstaaelse med Sjællands Biskop besluttet at fejre en Kirkefest paa den sidste Søndag i Kirkens Kalenderaar.

Denne Dag, den 22. November, fejres med en Festgudstjeneste, hvor Biskop Ostenfeld og Sognepræsten taler, og i den følgende Uge vil tidligere fungerende Præster komme til Stede og føre Ordet. Kantaten, skrevet til Højtiden, slutter saaledes:

Og stadig Gud sit Sandhedsord
har sendt til hver Slægt og Tid.
Vi træder trøstigt Fædres Spor
Og sætter til Gud vor Lid,
Da skal vort Dagværk lykkes,
Guds Menighed opbygges
Et Hus af Livets Stene
Til Herrens den store Dag.

